



# LIVSSTIL OG IDENTITET

**En studie av single kvinner og menn  
i en storbykontekst.**



*Elisabeth Dahlberg*

*Masteroppgave  
Institutt for planlegging og lokalsamfunnsforskning  
Det samfunnsvitenskapelige fakultet  
Universitetet i Tromsø  
Våren 2008*

## **Forord**

Når jeg nå avslutter arbeidet med denne masteroppgaven, vil jeg rette en stor takk til mine informanter i Oslo. Tusen takk for at dere stilte opp og delte deres tanker med meg. Takk til Oddrun og Andreas for gjestfriheten i perioden intervjuene ble gjennomført. Takk til min veileder Nils Aarsæther for gode og kritiske tilbakemeldinger. Og til Kristin, Eva og Silje for gjennomlesing og konstruktive tilbakemeldinger. Takk til Svein Andreas for korrekturlesing og for å ha oppmuntret meg og vært positiv alle de gangene jeg har stått fast.

Tromsø 21.mai 2008

Elisabeth Dahlberg

## INNHALDSFORTEGNELSE

|  |           |
|--|-----------|
| <b>1. Innledning</b> .....   | <b>5</b>  |
| 1.1 Bakgrunn .....   | 6         |
| 1.2 Oppgavens oppbygning .....   | 7         |
| <b>2. Problemstilling og avgrensninger</b> .....   | <b>8</b>  |
| 2.1 Operasjonalisering og avgrensning av singelbegrepet .....  | 8         |
| 2.1.1 Fra enslig til singel .....  | 10        |
| 2.2 Operasjonalisering av storbykontekst .....   | 11        |
| <b>3. Modell for operasjonalisering av problemstilling:</b> .....  | <b>13</b> |
| 3.1. Modellens bakgrunn i teori: operasjonalisering av avhengige variabler livsstil og identitet .....   | 14        |
| 3.1.1 Livsstil .....   | 14        |
| 3.1.2 Identitet .....  | 17        |
| 3.1.3 Fra ”peppermødebatt” til ”singeldebatt” .....  | 20        |
| 3.2 Hva påvirker livsstil og identitet: Operasjonalisering av uavhengige variabler: strukturelle forhold, livsløpsfaktorer og situasjonelle faktorer ..... | 22        |
| 3.2.1 Strukturelle forhold .....   | 22        |
| 3.2.2 Livsløpsfaktorer .....   | 23        |
| 3.2.3 Situasjonelle faktorer .....   | 24        |
| <b>4. Analytiske perspektiver</b> .....  | <b>26</b> |
| 4.1 Strukturelle forhold .....   | 27        |
| 4.1.1 Kjønn .....  | 28        |
| 4.1.2 Kvinnelig enslighet .....  | 29        |
| 4.1.3 Mannlig enslighet .....  | 30        |
| 4.1.4 Yrkes- og utdanningsstatus .....   | 32        |
| 4.2 Livsløpsfaktorer .....   | 33        |
| 4.2.1 Singles livsfortelling .....   | 33        |
| 4.2.2 Singellivsløp .....  | 34        |
| 4.2.3 Flytting og livsløp .....  | 37        |
| 4.3 Situasjonelle faktorer .....   | 38        |
| 4.3.1 Forventninger om ”normalitet” .....  | 38        |
| 4.3.2 Manglende aksept for singellivet som likeverdig med parforholdet .....   | 39        |
| 4.3.3 Håndtering av barnløshet .....   | 40        |
| 4.3.4 Forventninger i arbeidsliv .....   | 41        |
| 4.3.5 Etableringspress .....   | 42        |
| 4.4 Oppsummering av analytiske perspektiver .....  | 43        |
| <b>5. Metode</b> .....   | <b>47</b> |
| 5.1 Valg av metode .....   | 47        |
| 5.2 Utvalget .....   | 48        |
| 5.2.1 Refleksjoner rundt det endelige utvalget .....   | 50        |
| 5.3 Intervjusituasjonen .....  | 51        |
| 5.4 Etiske retningslinjer .....  | 53        |
| 5.4.1 Informert samtykke .....   | 53        |
| 5.4.2 Konfidensialitet .....   | 53        |
| 5.4.3 Konsekvenser .....   | 54        |
| <b>6. Utforming av identitet og livsstil</b> .....   | <b>55</b> |
| 6.1 Strukturelle faktorer – identitet og livsstil .....  | 55        |

|  |           |
|--|-----------|
| 6.1.1 Hvilken betydning har kjønn for singles identitetsutforming?.....  | 55        |
| 6.1.2 Påvirker kjønn utformingen av livsstil for single? .....   | 58        |
| 6.1.3 Påvirker sosioøkonomisk status singles livsstil?.....  | 60        |
| 6.2 Livsløpfaktorer- påvirker de identitet og livsstil blant single? .....                                     | 64        |
| 6.2.1 Livsfaser .....  | 64        |
| 6.2.2 Singel i Oslo versus på hjemstedet.....  | 68        |
| 6.3 Situasjonelle faktorer – hvordan tilbakemeldinger fra nære omgivelser påvirker identitet og livsstil. .... | 70        |
| 6.3.1 Idealer om kjærlighet .....  | 70        |
| 6.3.2 Familiesammenkomsten: Forventninger om normalitet og liten aksept for singellivet .....                  | 71        |
| 6.3.3 Respons fra venner: Når de andre går hjem, og du står igjen .....  | 73        |
| 6.3.4 Fritid: single som ressurs.....  | 74        |
| 6.3.5 Responser i arbeidslivet .....   | 75        |
| 6.3.6 Dating på internett: Press fra kommersielle og frivillige ”koblere”.....                                 | 76        |
| 6.4 Oppsummering .....   | 79        |
| 6.4.1 Betydningen av kjønn og sosioøkonomisk status .....  | 80        |
| 6.4.2 Betydningen av livsfaser og flytting til Oslo .....  | 81        |
| 6.4.3 Betydningen av tilbakemeldinger fra familie, venner og omgivelser .....                                  | 82        |
| <b>7. Avslutning .....</b>   | <b>83</b> |
| <b>Litteraturliste.....</b>  | <b>86</b> |
| <b>Pensumliste .....</b>   | <b>90</b> |

# 1. Innledning

Single mennesker er en økende gruppe. Stadig flere lever uten ektefelle og samboer. Ifølge Statistisk Sentralbyrå er det rundt 900 000 mennesker som bor alene i Norge (Mørk 2006). En stadig økning i samlivsbrudd, skilsmisser og eldre enker og enkemenn som lever lenger, kan være en av årsakene til at flere og flere er single. Det er også flere som etablerer seg sent i livet og en del som aldri etablerer seg, men forblir enslige gjennom hele livet. Ekteskapet som forsørgerinstitusjon har langt på vei utspilt sin rolle. Nye kvinnegenerasjoner er, i kraft av utdanning og yrkeserfaring, i stand til å forsørge seg selv i langt større grad enn tidligere generasjoner. Skilsmisser og samlivsbrudd er ikke lenger like sosialt stigmatiserende og økonomisk utfordrende som tidligere. En effekt av den sterke økningen i samlivsbrudd, er at mange er single i perioder. På den ene siden har singellivet blitt omtalt som en trend, og vært knyttet til positive assosiasjoner. På den andre siden advares det mot å bli varig singel. Samfunnet er bygget på idealer om et liv i tosomhet eller kjernefamilie. Det er derfor en del utfordringer knyttet til det å leve alene, både økonomisk og sosialt. Manglende vilje og evne til å innordne seg intimitetens konvensjoner blir sett på med ublide øyne i dagens samfunn (Hellesund 2003:15). Både lovverk, skatter og avgifter, samt kjærlighetsromaner og tv-serier formidler klare ideer om hvordan vi bør leve. Singellivet og singeltrenden blir med jevne mellomrom kritisert i mediene av leger og psykologer. Årsaken til de negative fremstøtene mot singellivet kan forstås som at man ikke ønsker å gi rom for denne livsformen, og at man ønsker at også vår tids generasjon skal innordne seg parforholdet. Selv om det er stadig flere som bor alene, har det ikke blitt gjort noen store grep for å tilrettelegge samfunnsstrukturene for aleneboende single. I byene har det de senere årene blitt bygd flere små leiligheter som er tilpasset én person, men disse er til gjengjeld svært kostbare, noe som begrenser tilgjengeligheten for de som lever på én inntekt.<sup>1</sup>

I denne masteravhandlingen vil jeg fokusere på utforming av identitet og livsstil blant single kvinner og menn mellom cirka 35-55 år, som ikke har vært gift eller har barn. Jeg fokuserer på hvordan man som singel voksen kvinne eller mann, utformer sin identitet og livsstil i et storbymiljø. Jeg har valgt ut noen faktorer for å undersøke hvordan disse påvirker valg og handlinger i forhold til identitet og livsstil.

---

<sup>1</sup> Økende boligpriser forsterkes i submarkedet for små og mellomstore leiligheter. Dette skyldes at økte boligpriser gir mindre bolig for pengene. Flere ser seg derfor nødt til å gå ned i boligareal sammenlignet med hva de ellers ville gjort. En slik effekt kan føre til en opphopning av etterspørrere etter små boliger, som gir økt prispress. Eitromsleiligheter har hatt langt sterkere prisvekst enn 3- og 5-roms fra 1991 til 2002 (Sommervoll 2004).

## 1.1 Bakgrunn

Det som fanget min interesse for den økende andelen single mennesker i Norge, var publiseringen av levekårsundersøkelsen: "Aleneboendes Lavekår" fra Statistisk Sentralbyrå i 2006. I denne levekårsundersøkelsen kom det frem at aleneboende<sup>2</sup> er en svært sammensatt gruppe som favner alle typer mennesker, men det kommer også frem karakteristika som er mer signifikante for denne gruppen enn for andre. En stor del av disse er negative faktorer, eksempelvis at mange som bor alene sliter med høye bostgifter, samt at mange har lav inntekt og stor gjeld. Statistikken viser også at det er en høyere andel aleneboende som har helseproblemer og som savner en nær venn enn andre grupper. Tabloidene kastet seg over denne levekårsundersøkelsen og slo den opp med store overskrifter, som for eksempel: "Singellivet går på helsa løs" (Dagbladet, 3.november, 2006). Disse artiklene hadde et nokså ensidig og negativt fokus, og jeg oppfattet det som stigmatiserende overfor single. Det ble tegnet et bilde av single som en gruppe mennesker med svært dystre fremtidsutsikter. Moralen i flere av disse artiklene var, slik jeg oppfattet det, at single snarest burde finne seg en partner for å unngå sykdom og ensomhet.

Samtidig fikk dette meg til å tenke på "Sex og Singelliv- bølgen", som verserte i media på 1990-tallet. Dette var på mange måter singellivets tiår, da singellivet ble fremstilt som glamorøst, og single mennesker som frihetselskende, attraktive individer. Denne oppfatningen av single står i sterk kontrast til det mer negative bildet av single som miserable mennesker, som har vært dominerende i media de siste par årene. Hvordan singellivet blir fremstilt i mediene, går altså i bølger. Samtidig består nærmere 40 prosent av alle privathusholdninger i dag av én person. Og gruppen som bor alene er økende: Tall fra Statistisk Sentralbyrå viser at 14 prosent av alle husholdninger i 1960 bestod av en person<sup>3</sup>. Jeg mener at single ikke er en ensartet gruppe. Derfor ønsket jeg å la noen single mennesker få fortelle sin egen historie, og på denne måten få frem nyansene i det å være singel. Det er også interessant å høre hvordan de oppfatter massemedienes unyanserte omtaler av den single delen av befolkningen.

---

<sup>2</sup> Aleneboende er i denne sammenhengen en enpersonhusholdning slik det registreres ved spørreundersøkelser. Enslige er her personer som ikke er registrert som gift eller i partnerskap i offentlige registre. Det å bo alene er her forskjellig fra å bo sammen med andre i parforhold eller sammen med andre i et bofellesskap. Til aleneboende er det heller ikke regnet mor eller far som bor alene med barn (Mørk 2006).

<sup>3</sup> Statistisk Sentralbyrå (2007): *Flere bor alene*

## 1.2 Oppgavens oppbygning

I kapittel 1 gjør jeg rede for bakgrunnen til min interesse for dette temaet.

I kapittel 2 presenterer jeg problemstillingen som er utgangspunktet for denne avhandlingen, og gjør rede for singelbegrepet samt storbykonteksten.

I kapittel 3 presenterer jeg en modell for hvordan jeg operasjonaliserer problemstillingen. Jeg redegjør også for denne modellens bakgrunn i teori, samt operasjonaliserer de uavhengige variablene som diskuteres i analysen.

I kapittel 4 presenterer og diskuterer jeg de analytiske perspektivene som ligger til grunn for analysen.

I kapittel 5 redegjør jeg for mine metodiske tilnærminger og de utfordringene jeg har hatt i denne prosessen.

I kapittel 6 viser jeg med utgangspunkt i mitt datamateriale hvilke forhold som påvirker utformingen av identitet og livsstil blant mine informanter..

I kapittel 7 oppsummerer jeg de viktigste funnene i analysen og kommer med noen avsluttende betraktninger.

## 2. Problemstilling og avgrensninger

Problemstillingen min er som følger:

### *Hvordan utformer single, kvinner og menn sin identitet og livsstil i en storbykontekst?*

I denne oppgaven vil jeg fokusere på utformingen av identitet og livsstil blant single kvinner og menn mellom cirka 35 og 55 år. Mitt perspektiv vil i stor grad være på de singles egne erfaringer. Gjennom dybdeintervjuer med åtte informanter vil jeg forsøke å få frem deres subjektive opplevelse av den single livsformen. Jeg har valgt Oslo som arena for datainnsamlingen da dette er den norske byen med flest single innbyggere. Jeg tror også at singellivet oppleves annerledes for de som bor på mindre steder og i mindre byer. Hadde jeg valgt å intervju single på et lite tettsted ville jeg kanskje fått helt andre svar. For å kunne undersøke hvordan single utformer sin identitet og livsstil har jeg valgt ut noen faktorer som jeg vil fokusere på. Disse faktorene er: strukturelle forhold som kjønn, utdanning, jobb og inntekt. Det andre er livsløpsfaktorer, og under her kommer erfaringer fra oppvekst, ungdom og tidlig voksenliv, samt om flytting til Oslo har vært av betydning. Jeg vil også se nærmere på situasjonelle faktorer som tilbakemeldinger fra familie, venner og omgivelser, slik mine informanter som single opplever det i dag. I hvilken grad disse faktorene er med på å påvirke utformingen av identitet og livsstil blant single er det denne oppgaven skal handle om.

### 2.1 Operasjonalisering og avgrensning av singelbegrepet

“The term “singles” presents several problems. Besides the fact that it’s a meaningless label, except in reference to another group (the marrieds), it’s a label attached to some very different types of people. Are singles everyone who’s unmarried? Or should “single” include only those who have never married? Should the term “single” include those persons living together but not married? What are the differences between the divorced, the separated, and the widowed; between those who choose to be single and those who don’t; between those who are of college age and those who are older?” (Stein 1976:11).

Som sitatet viser dekker begrepet “single” en stor gruppe mennesker, i svært ulike livssituasjoner og med forskjellig bakgrunn. På den måten kan begrepet bli svært unøyaktig



og det kan også være misvisende å bruke det. I denne oppgaven bruker jeg singelbegrepet om kvinner og menn som verken er eller har vært gift, som ikke er samboer eller har kjæreste, og som heller ikke har barn. Jeg har også valgt å avgrense i forhold til alder. Mitt fokus vil være på single kvinner og menn mellom cirka 35 og 55 år.

Årsaken til at jeg har valgt å avgrense til en nedre alder på 35 år er at under denne alder er det svært vanlig å fortsatt ikke ha etablert seg i et parforhold. Mange er single i perioder, fordi de enda ikke har funnet "den rette" personen å dele livet med. En del er fortsatt under utdanning og lever som studenter, og noen er i starten på en karriere. Det er lite sannsynlig at majoriteten av de single under 35 år har tatt et bevisst valg om å være singel eller ikke. Begrunnelsen for at jeg har valgt en øvre avgrensning på 55 år er at over denne alderen er en stor del av de som bor alene enten skilt, har voksne barn og/eller de er enker eller enkemenn.

Den amerikanske sosiologen Peter Stein utga i 1976 boken "Single" som bygger på en stor studie av den single befolkningen i USA. Han har laget et skille mellom ulike typer single, som jeg mener det kan være hensiktsmessig å ta med her. Han mener det er ulike "måter" å være singel på, og ulike årsaker til at en er singel som utpeker seg i de forskjellige kategoriene av single. Den første kategorien er de unge single menneskene. I denne gruppen inngår kvinner og menn mellom 20 og 29 år. Han argumenterer for at mange av kvinnene i denne aldersgruppen prioriterer utdanning foran familieliv. En annen årsak mener han er de økende mulighetene både økonomisk og i arbeidslivet som kvinnene etter hvert har fått, som gjør at de ikke må gifte seg. Den tredje årsaken Stein peker på er større tilgang til prevensjonsmidler og selvbestemt abort. I Norge ser vi en tendens til at mennesker i denne aldersgruppen i økende grad utsetter samliv og familieetablering til fordel for utdanning og yrkesliv. Dette gjelder særlig unge kvinner, noe som fører til at også menn blir eldre før de etablerer seg med familie. (Lappegård 2001)

Den andre kategorien Stein opererer med er de eldre, ugifte, kvinner og menn. I denne generasjonen skiller kvinner med høy utdanning og høy inntekt seg ut som den gruppen med flest single. Dette mener han har sammenheng med at kvinner med høyere utdanning har flere muligheter for interessante karrierer, de har flere valgmuligheter. Kvinnene som forblir single i denne generasjonen, er overordnet single menn i samme generasjon når det gjelder utdanning, yrkesliv og inntekt (Bernard 1972, i Stein 1976:18). Stein mener det kan ha

sammenheng med at de høyt utdannede, single kvinnene opplever det som vanskelig å finne menn som ikke føler seg truet av kvinnenens karrieresuksess (Stein 1976).

Den tredje kategorien Stein opererer med er single som har vært gift. I denne kategorien plasserer han enker, enkemenn, samt separerte og skilte, kvinner og menn som nå er single. Den fjerde og siste kategorien er den single forelderen. (ibid).

Det er de to første kategoriene som er relevante i denne oppgaven. Giftemålsalderen har økt for både kvinner og menn siden 1970-tallet, og ungdomstiden varer lengre. I dag er gjennomsnittsalderen for ekteskapsinngåelse godt over 30 år for både kvinner og menn<sup>4</sup>. Jeg vil derfor tro at det er ”normalt” å være single lenger i Norge i dag enn det var for tretti år siden i USA. Jeg har ikke noe skarpt skille mellom yngre og eldre single i denne studien, men tenker mer i livsfaser. Mitt materiale strekker seg fra unge voksne i trettiårene til eldre voksne i femtiårene. Det kunne også ha vært interessant å inkludere single som har vært gift og single som har barn i denne studien. Men av hensyn til avgrensning i oppgaven har jeg valgt å ikke gjøre det.

### **2.1.1 Fra enslig til singel**

I en norsk kontekst har det fra gammelt vært vanlig å bruke ordet ”enslig” om ugifte kvinner og menn. Enslig har en noe negativ klang, det forveksles ofte med ”ensom” og assosieres med noe litt trist og stakkarslig. Enslige kvinner har blitt omtalt som ”peppermøer” og ”gammeljomfruer”. Disse kallenavnene bar ikke med seg positive assosiasjoner. Enslige menn har ofte blitt omtalt som ”ungkar og spellemann”, noe som i langt større grad gir lystigere assosiasjoner (Hellesund 2003). I dag brukes ”enslig” for det meste om og av eldre mennesker.

Blant yngre generasjoner har begrepet ”singel” erstattet enslig. Singel gir også ganske annerledes assosiasjoner enn ”enslig”. 1990- tallet var preget av en bølge med forherligelse av singellivet i toneangivende bildemedia, og tv-serier som ”Sex og singelliv” ble svært populære. Media fremstilte singellivet som glamorøst og trendy, med unge, vellykkede

---

<sup>4</sup> Rundt 1950, i kjernefamiliens gullalder, var menns alder ved ekteskapsinngåelse 26,5 år og for kvinner var den 23,7 år. På 1970 tallet begynte giftemålsalderen å stige grunnet kvinners økende utdanning og yrkesdeltagelse, liberalisert abortlov, bedre prevensjon og fremveksten av ugift samliv. I 2002 var menn i gjennomsnitt 35,5 år når de giftet seg, mens kvinner var 32,1 år (Kristiansen 2004).

mennesker. Det var i denne perioden begrepet singel for alvor festet seg i det norske språket. Singel ble et slags moteord, og det ble nærmest kult å omtale seg selv som ung og singel jente eller gutt. Single kommer egentlig fra det engelske ordet "single", som betyr enkel eller entall. Single har nå blitt et vanlig begrep i det norske språk, når man snakker om unge kvinner og menn som ikke er gift eller i et fast forhold. I denne oppgaven vil jeg bruke singel i entall og single når jeg skriver i flertall.

Single er ikke en permanent status, man kan gå inn og ut av singelstatusen. For noen er det en kortvarig status, mens for andre blir den langvarig. Økningen i antall skilsmisser og samlivsbrudd har gjort at mange er single i perioder. Det er også en tendens til at alderen for første samliv har blitt høyere de siste årene, noe som fører til at flere er single lenger enn før (Noack og Seierstad 2003).

## **2.2 Operasjonalisering av storbykontekst**

Det er flere grunner til at jeg har valgt å studere singles identitet og livsstil i en storbykontekst. Først og fremst så er det Oslo som har størst andel single og aleneboende i Norge. Når 40 prosent av alle husholdninger i landet består av en person er tallene for Oslo langt høyere. Ved årsskiftet 2007/2008 var det 163500 personer i Oslo som bodde alene. Det betyr at 55 prosent av alle privathusholdninger i Oslo består av kun én person<sup>5</sup>. Dette gjør anonymiseringen mye mindre komplisert: med så mange som bor alene i en by er det liten sannsynlighet for å kunne gjenkjenne noen av intervjupersonene. Det er også et spørsmål om tilgjengelighet. Det er mange flere single å velge mellom i Oslo, og det er kanskje en lavere terskel for å delta på slike intervjuer når man bor i en stor by. På mindre steder og i mindre byer vil det være mindre og mer gjennomsiktede miljøer. Det kan derfor gjøre det vanskeligere å finne single som er villige til å delta i undersøkelsen.

En annen årsak til at jeg har valgt å gjøre undersøkelsen i en storbykontekst er at undersøkelser viser at mange single mennesker flytter til byene. Dette gjelder særlig unge kvinner som flytter til de store byene i forbindelse med utdanning og arbeid (NOU 2008:3). At unge, single kvinner fra bygder og mindre byer har flyttet til hovedstaden er et gammelt mønster. I perioden mellom 1900 og 1946 kom cirka 15 prosent av Oslos innbyggere fra

---

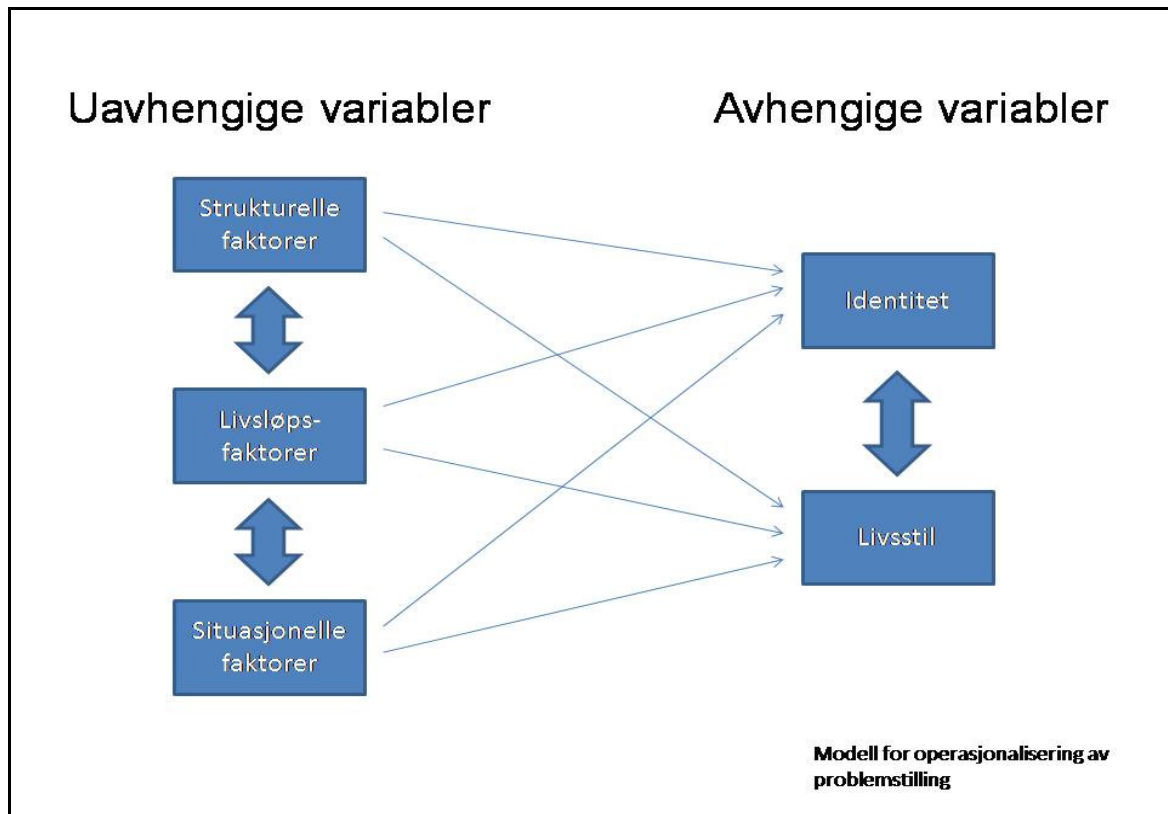
<sup>5</sup> Statistisk Sentralbyrå (2007): *Flere bor alene*.

andre byer, og 30-33 prosent fra bygdene. Svært få innflyttere hadde familie med seg, de fleste var unge og jenter, og kom til byen for å søke jobb og finne lykken. Helt fra 1860 årene var hovedstaden en kvinneby. Kvinneoverskuddet skyldtes verken et fødselsoverskudd eller at flere menn forlot byen. Kvinnedominansen var særegen for byene og spesielt for hovedstaden grunnet at storbyen tiltrakk seg atskillig flere kvinner enn menn (Thorsen 1998:418).

Fortsatt er det mange unge som flytter til Oslo, og kanskje spesielt unge jenter. De unges kulturelle preferanser er noe av det som fører til at flere velger å flytte til storbyen. Når kulturelle verdier som autonomi, frihet og sosialt liv blir sentrale får det følger for hvor unge mennesker velger å studere. I byene finner de flere muligheter for sosialt samvær med mennesker som er lik dem selv. Byene gir en frihet fra lokalsamfunn som preges av sosial kontroll og de gir større muligheter for å dyrke personlige interesser, finne partnere og å kombinere studier og jobb (NOU 2008:3). For de som er single er det dessuten bedre tilgjengelighet på små leiligheter, og flere bokollektiver. Det er også mange andre i samme livssituasjon, slik at det er lettere å finne likesinnede venner.

### 3. Modell for operasjonalisering av problemstilling:

Jeg har satt opp en enkel modell for å illustrere hvordan jeg operasjonaliserer problemstillingen min.



Det jeg vil vise med denne modellen er:

1. Hvordan strukturelle faktorer kan påvirke identitet og/eller livsstil.
2. Hvordan livsløpsfaktorer kan påvirke identitet og livsstil.
3. Hvordan situasjonelle faktorer kan påvirke identitet og livsstil.
4. Hvorvidt identitet kan påvirke livsstil  
eller
5. Om livsstil kan påvirke identitet.

Jeg vil forsøke å finne ut om det er noen variasjoner og mønster blant single ut fra disse sammenhengene. Om mine informanter er samstemte i sine meninger eller om forklaringene spriker vil kunne antyde noe av dette. Jeg vil også se på i hvor stor grad de uavhengige variablene eventuelt er med på å påvirke utformingen av identitet og livsstil blant single. Samt

om det er en sammenheng mellom de avhengige variablene: livsstil og identitet. Jeg er klar over at denne modellen legger noen begrensninger på min analyse da jeg må forholde meg tett til kategoriene. Jeg mener likevel at modellen er hensiktsmessig for å skape orden og struktur i oppgaven, samt at den vil bidra til at analysen ligger tett opp til problemstillingen.

### **3.1. Modellens bakgrunn i teori: operasjonalisering av avhengige variabler livsstil og identitet**

#### **3.1.1 Livsstil**

Med "livsstil" så mener jeg måten man organiserer dagliglivet og hva som oppleves som meningsfullt av individet selv. Ifølge Giddens (1991) har begrepet livsstil fått en langt viktigere betydning i moderne sosialt liv. Han hevder at jo mer tradisjonen mister taket og jo mer dagliglivet rekonstrueres på bakgrunn av det dialektiske samspillet mellom det lokale og det globale, jo større press legges på individene om å velge livsstil blant mange forskjellige muligheter. Videre hevder Giddens at livsstilsvalg blir stadig viktigere i konstitueringen av selvidentitet og daglig aktivitet (ibid). Giddens definerer livsstil på følgende måte: "livsstil er et mer eller mindre integrert sett av praksiser, som følges av individet. Ikke alene fordi slike praksiser oppfyller nyttemessige behov, men også fordi de gir en materiell form til en særskilt fortelling om selvidentiteten"(ibid:100). Livsstil er et begrep som har oppstått i moderniteten fordi det handler om valg innenfor et mangfold av muligheter. Videre er livsstil noe som "adopteres" mer enn det går i "arv", slik det nødvendigvis gjør i tradisjonelle kulturer.

Livsstil er en rutinepreget praksis, der rutinene er inkorporert i klesvaner, spisevaner, handlemåter og foretrukne møtesteder. Men ifølge Giddens er disse rutinene åpne for forandring i lys av selvidentitetens mobile karakter. Alle de små beslutninger en person tar i løpet av en dag, som for eksempel hva man skal spise, hva man skal ha på seg, hvordan man skal opptre på jobb og hvem man skal møte, bidrar til slike rutiner. Giddens hevder at disse valgene er beslutninger som ikke bare dreier seg om hvordan man handler, men også om hvordan man vil være (Giddens 1991:100).

Livsstil er altså ikke en konstant størrelse, men noe som hele tiden kan forandres. I dag har de fleste store valgmuligheter når det gjelder hva man anser som viktig å fylle livet med, og hvor man ønsker å bruke sin tid og energi. Man må likevel ta forbehold for at ikke alle har like

store valgmuligheter, noe Giddens til en viss grad også gjør. Han sier at selv om han mener at det er et mangfold av valg betyr det ikke at alle valg er åpen for alle, eller at hver person tar beslutninger med full bevissthet om rekken av mulige alternativer (ibid). Lars Østby, som er forsker i Statistisk Sentralbyrå, hevder at vi aldri har hatt så mange ulike veier åpne for valg av livsløp som i dag. Dette gjelder både samlivsformer, utdanning og yrke. Han mener at denne valgfriheten ikke bare har positive sider da den ikke bare gir folk valg, men også krever at de velger (Tønnesen 2000). Dette er i tråd med Giddens' (1991) perspektiver på livsstil. Hvilke livsstilsvalg man tar henger altså sammen med hvem man er og hvem man ønsker å være. Man kan foreksempel være sterkt orientert mot det som handler om jobb og karriere, eller man kan være mer opptatt av familie eller venner.

Når det gjelder single, urbane mennesker så har denne gruppen opplevd å få mange "kallenavn", og ett av disse er "kafégenerasjonen". Dette kallenavnet hentyder en urban livsstil preget av kaféliv og andre sosiale aktiviteter i byen. Det er kanskje ikke helt galt i og med at man kan anta at for mange single så er det å gå ut en måte å få dekket et sosialt behov. Samtidig er det nok langt mer enn dette sosiale aspektet som kjennetegner singellivet.

Blant de som har valgt å leve som singel er det sannsynligvis en del som er opptatt av å bygge karriere og derfor er svært jobborienterte. Det kan føre til at de bruker mindre tid både på venner og familie. Mange single oppgir tidkrevende utdanning og karrierebygging som en medvirkende årsak til at de ikke har etablert seg med partner (Stein 1976). De har prioritert å skape seg en karriere og bruker såpass mye tid til dette at det ikke synes det er plass til en partner eller familie i deres liv. Valg av arbeid og rammer for arbeidet utgjør også en del av livsstilsorienteringen i den moderne arbeidsdelingen. Livsstil refererer altså ikke utelukkende til de aktiviteter som utføres på fritiden (Giddens 1991). Forfatteren og filosofen Lars Fr. H Svendsen (2006) skriver om arbeid som en arena for selvrealisering og dermed som en del av livsstilen for mange. Han begrunner det med at i moderne samfunn har valg av yrke blitt noe som aktivt skal velges, i motsetning til tidligere da yrke var gitt med familiebakgrunn og klasse. Han mener valg av yrke er et grunnleggende eksistensielt valg, da det handler om hvem man er. Videre sier han at dagens mennesker ikke lenger jobber for å få penger til å finansiere en livsstil som er atskilt fra arbeidet, men at jobben snarere er en del av livsstilen.

Når det gjelder familie vil noen hevde at det eksisterer en forventning om at single mennesker er mindre opptatt av nære forbindelser, og at vi derfor kan anta at en orientering mot familien

vil komme i skyggen av jobb, venner eller kanskje organisasjonsliv. Engasjement i ulike organisasjoner er også et aspekt ved en livsstil. Det kan for eksempel være aktivt medlemskap eller tillitsverv i politiske, religiøse eller uavhengige interesseorganisasjoner som krever mye tid og engasjement.

Det vil være interessant å se om det er noen likhetstrekk ved livsstilen blant mine single informanter. Er jobb eller vennskap viktigere for noen single enn for andre? Eller er single mer aktive i organisasjonsliv enn andre? I dette ligger en del forventninger, noe som særlig kommer til uttrykk gjennom medias fremstilling av singellivet. På 1990-tallet ble begrepet "Sex og Singelliv –generasjonen" ofte brukt i media. Begrepet skapte forventninger om at single var vellykkede og vakre mennesker som hadde mange venner og sexpartnere. Samt at de også hadde høy utdanning, høy inntekt og vellykkede karrierer. Det er kanskje ikke slik de fleste single opplever sitt liv, men det er interessant hvordan de oppfatter mediens fremstilling av singellivet. Er denne forestillingen et ideal de ønsker å leve opp til, eller ser de på "Sex og Singelliv" som et urealistisk fantasibilde på singellivet?

Er singelliv uttrykk for en livsstil som preges av orientering mot bestemte mønster og som skiller seg fra de som lever i parforhold, eller lever single like forskjellige liv som alle andre? For lettere å kunne identifisere fellestrekk i livsstil, har jeg forsøkt meg på en oppdeling i tre kategorier. Kort oppsummert vil jeg ta utgangspunkt i følgende forskjellige livsstiler:

- 1: En utadvendt livsstil hvor personen er sterkt engasjert i for eksempel arbeidslivet og/ eller aktiv i organisasjonsliv. Denne livsstilen preges av at personen er veldig opptatt av noe utenfor seg selv.
- 2: En mer intimitetsorientert livsstil, hvor personen er mest opptatt av familie og nære, sosiale relasjoner og synes slike relasjoner er det som gir mest mening i hverdagen.
- 3: En mer innadvendt livsstil, hvor personen er lite sosialt orientert. Denne livsstilen preges av at personen ikke er spesielt engasjert i verken familie, venner, arbeidslivet eller andre ting utenfor seg selv.

Giddens (1991) hevder at en person som er knyttet til en spesiell type livsstil vil, i likhet med dem han interagerer med, betrakte andre muligheter som helt i utakt med sin livsstil. Utvelgelsen og tilblivelsen av livsstiler er påvirket av gruppepress, rollemodellens synlighet og sosioøkonomiske omstendigheter. Det er ikke dermed gitt at en person utelukkende er orientert mot en av disse tre livsstils -typene. Det kan like gjerne være en blanding av disse.



Valg og aktiviteter innenfor en livsstil vil ofte være oppdelt for en person, blant annet fordi det finnes mange handlingsmiljøer. Handlemåtene som følges i en kontekst kan i innhold være mer eller mindre i uoverensstemmelse med de måtene man handler i andre kontekster. Giddens (1991) kaller disse segmentene for livsstilsektorer. En livsstilsektor er et utsnitt i tid og rom i forhold til en persons overordnede aktiviteter, hvor en person følger og igangsetter et relativt ensartet og strukturert sett av praksiser (ibid:103). En livsstilsektor kan for eksempel omfatte det en gjør i helgene i motsetning til midt i uken. Jeg mener likevel at de tre livsstilstypene jeg presenterer er en grei inndeling når det gjelder å forsøke å forklare og forstå livsstil blant single. Inndelingen er et forsøk på å systematisere ulike verdier gjennom å lage noen hovedkategorier. På den måten vil jeg forsøke å finne ut om det er variasjon eller om det er en spesiell singellivsstil som kommer til uttrykk gjennom hvordan man innretter seg i dagliglivet?

### **3.1.2 Identitet**

Identitet er den andre avhengige variabelen jeg er opptatt av i denne oppgaven. Hvordan utformer single sin identitet? Er det et poeng å fremheve at man er single eller er sivilstatus noe en ikke ønsker et fokus på? Identitet handler om hvem man er, faktorer som for eksempel alder, sosial bakgrunn, utdanning og religion er med på å skape vår identitet. De ulike gruppene og sosiale kategoriene vi tilhører, gjør oss til dem vi er (Hylland Eriksen 1997). Single har ikke en partner eller familie å identifisere seg med, og vil derfor i større grad måtte søke mot andre personer eller sosiale fellesskap. En del av identiteten vår velger vi ikke selv, mens andre deler av den kan vi selv velge (ibid). Noen ønsker kanskje å identifisere seg med sitt yrke, og presenterer seg som for eksempel tannlege eller advokat. For andre igjen er det viktigere og fremstå som en sosialt vellykket person med mange spennende venner og et stort sosialt nettverk de kan identifisere seg med. I samfunnsvitenskapen er forståelsen av identitet som en sosial konstruksjon godt etablert. Det finnes likevel ulike retninger innenfor hva man kaller konstruktivisme, og den største forskjellen mellom disse retningene handler antagelig om i hvor stor grad det samfunnsmessige er styrende i forhold til det individuelle (Prieur 2002). Jeg vil ikke komme med en lang utredning eller diskusjon om sosialkonstruktivistisk identitet, men i korte trekk handler det om hvem man er og hvorfor man har blitt den man er. Når man forstår identitet som en sosial konstruksjon bryter det med den alminnelige oppfatningen av identitet som en essens og en kjerne. Altså at hvert individ oppfattes ut fra sin etnisitet, kultur og lignende, i stedet for som et individ som tildeles en bestemt mening i en bestemt sosial eller kulturell kontekst. Mennesker konstruerer sine identiteter i samspill med

andre. Det er umulig å ikke forholde seg til andres fortolkninger av en selv, særlig når det gjelder identiteter som enten har et kroppslig utgangspunkt eller bestemte kroppslige uttrykk. Ingen identitet er essensielt gitt, men det faktum at de fleste tolker seg selv i samsvar med andres fortolkninger av en, viser at kroppens tegn har sterke, sosiale betydninger, og disse betydningene er det vanskelig for enkeltindivider å frigjøre seg fra (ibid). Det ligger altså noen føringer i hva man skal være som kvinne og hva man skal være som mann. Hvilke føringer som legges i dette vil variere mellom ulike kulturer, men et eksempel fra vårt samfunn er at kvinner tradisjonelt har blitt identifisert gjennom sin mann og gjennom rollen som mor. Dette kan være en utfordring for single kvinner, og jeg vil komme tilbake til en diskusjon av dette i kapittel 4 og 6.

Jeg vil kort presentere to ulike teoretiske tilnærminger til konstruksjon av identitet. Den ene er Bourdieu (1996, 1999, i Prieur 2002)) som bruker habitus som det sentrale begrepet, i stedet for identitet. Han skiller mellom habitus og identitet på den måten at habitus viser til en hel væremåte og måte å tenke på som er mer eller mindre ubevisst, mens identitet er noe rent kognitivt og noe en i større grad er bevisst om. Habitus beskriver et dyptliggende, kroppslig og langt på vei ubevisst væremåte og tenkemåte, som et resultat av pregning fra verden rundt. Dette har betydning for hvordan man selv preger omgivelsene og reproducerer de strukturene man selv har innarbeidet. Bourdieu mener altså at vi er sosialt konstruert helt inn i vårt innerste, og en motsetning mellom samfunnet og individet er en konstruert motsetning, da man ikke kan bli individ uten å være sosialisert inn i et samfunn. Bourdieu mener at reproduksjon, tradisjon og kontinuitet er mer fremtredende enn fornyelse, brudd og mobilitet. Han understreker likevel at habitusformene stadig endrer seg i forhold til nye erfaringer, men aldri radikalt, fordi det nye gripes ut fra premissene som ligger i det foregående (Bourdieu 1999, i Prieur 2002).

Giddens (1991) har en litt annen teoretisk tilnærming til konstruksjon av identitet. Han forstår de sosiale endringene som har skjedd som å ha en mer avgjørende betydning. Der Bourdieu mener vi er konstruert helt inn i vårt innerste, at vi har en såkalt innebygd habitus fra det livet vi har levd under visse sosiale betingelser, mener Giddens at identiteten skapes ut fra refleksivt arbeid. (Prieur 2002). Giddens har som mål å skape en samlende sosialteori, et begrepsmessig rammeverk for å få en forståelse av alt sosialt samkvem. Han bruker begrepene ekspertsystemer, ontologisk sikkerhet, grunnleggende tillit, økt refleksivitet, selvidentitet og økt individualisering (ibid). Jeg vil i hovedsak gjøre bruk av de tre siste

begrepene i denne oppgaven. Som jeg har vært inne på, er Giddens opptatt av avtradisjonisering, økt individualisering samt økt refleksivitet i det senmoderne samfunnet. Han hevder at identitet har blitt mer komplisert. Et økt mangfold i sosiale forhold, kontekster og interaksjonssteder motvirker gitte og faste identiteter. Samme person kan skifte mellom subjektposisjoner, etter hvilke kontekster en inngår i. Identiteten ses altså på som noe som er i stadig forandring gjennom relasjoner til omverden. Videre mener han at selvets refleksive prosjekt består i å opprettholde sammenhengende, men konstant reviderte biografiske fortellinger. Vår egen identitet blir et slags prosjekt som vi hele tiden vurderer og arbeider med. Vår biografi, historien om oss selv, hvem vi er og hvordan vi har blitt slik, er vår narrativ. Historien er vår versjon av selvidentitet, den er skapt av vår egen refleksive forståelse av biografien. Så lenge redegjørelsen av vår narrativ gir mening for oss selv og kan forklares for andre er selvidentiteten stabil og kontinuerlig. Slik jeg forstår Giddens er det viktig for individets selvfølelse å tro på at den narrative hun eller han presenterer har integritet og er verdifull. Relatert til single vil det være viktig å tro på at den livsformen de lever er betydningsfull og like mye verdt som andre livsformer. En følelse av skam handler om frykt for at narrative om selvidentiteten ikke er bra nok (ibid). Single som tviler på tilstrekkeligheten av sin historie, kan ønske å skjule sin sivilstatus. Det kan foreksempel være i enkelte miljøer hvor de er usikker på om denne livsformen vil bli akseptert.

Identitet kan altså være kontekstavhengig da man kan fremstå på ulike måter i forskjellige miljøer. Goffman (1959) sammenligner dette med en teaterforestilling, hvor en person spiller ulike roller etter hvilke situasjoner han befinner seg i. Goffman hevder at en person styrer og kontrollerer det inntrykk andre mennesker får av han/henne. At han eller hun i møtet med andre mennesker vanligvis handler målrettet for å gi de andre det inntrykk det er i hans eller hennes interesse å formidle (ibid:13). Når man opptrer i jobbsammenheng kan man for eksempel ønske å identifisere seg med den statusen man har gjennom jobb, og ikke ønske noe fokus på sivilstatus. Mens man sammen med venner kan ønske å spille ut helt andre sider av seg selv.

Mennesket har altså flere identiteter og de ulike identitetene blir aktivisert i forskjellige situasjoner. Thomas Hylland Eriksen (1997) beskriver identitet eller gruppetilhørighet som en serie kinesiske esker eller konsentriske sirkler, som fellesskap som ligger utenpå hverandre. Denne modellen er likevel ikke optimal for å betegne en persons identitet, da mange av de gruppefellesskapene mennesker deltar i og forplikter seg til, ikke kan legges utenpå

hverandre, men er overlappende. Hvilken identitet som blir den viktigste varierer når vi beveger oss i ulike miljøer. I moderne samfunn, deltar mennesker i mange ulike typer av fellesskap, noen er flyktige og overfladiske, mens andre varer hele livet. Noen gruppefellesskap er viktigere enn andre, og det gjør at noen identiteter veier tyngre enn andre for en person. Generelt vil det være de identitetene en person har investert mest i, og forventer å få mest ut av, som er de viktigste (ibid).

Når det gjelder singles identitetsutforming tror jeg det kan være nyttig å dra et skille mellom de som er komfortable med singelstatusen og ønsker å være tydelig på det, og de som ikke er komfortable med å være single. Det kan skilles mellom de som ønsker å inngå i et fellesskap med andre single, og de som vil distansere seg fra dette. Et slikt identitetsfellesskap defineres både ved felles interne interesser og ved felles avgrensning utad. Fellesskapet trekker grenser rundt seg selv, slik at ikke alle kan delta. For at noen skal være inne, må noen være ute (ibid). Dersom sivilstatus er viktig for et singelfellesskap, vil for eksempel de single stå innenfor, og alle med andre sivilstatuser ville stå utenfor. Jeg vil derfor videre forsøke meg på å skille mellom de som gir singelidentiteten et positivt innhold, for eksempel ved å fremheve singellivets fordeler, og de som uttrykker den mer negativt, eksempelvis ved å uttrykke negative følelser eller forakt for parforhold og familieliv. Den siste kategorien jeg vil skisse opp her er dem som er opptatt av å tydeliggjøre at singelstatusen er midlertidig. De oppfatter seg selv som single og har andre single venner, men de er hele tiden bevisst på at dette bare er en midlertidig fase mens de venter på at "den rette" skal dukke opp. Jeg vil anta at de som er i denne kategorien beveger seg mellom de to andre kategoriene, fra å uttrykke en tydelig singelidentitet til å forsøke å distansere seg fra det samme. Det er ikke nødvendigvis en klar grense mellom disse, men jeg tror likevel kategoriene kan være gode å bruke i analysen.

### **3.1.3 Fra "peppermødebatt" til "singeldebatt"**

Fra slutten av 1800-tallet til begynnelsen av 1900-tallet kan vi finne en tendens til at singellivet, særlig kvinnelig enslighet, hadde et ideologisk preg. 1890-tallet var preget av en peppermødebatt, mens 1990-tallet var preget av en singeldebatt. Mye har forandret seg i løpet av disse årene. Mens den tidligere "peppermøen" holdt seg unna for mye selskapelighet og ble sett på som aseksuell, blir dagens single kvinner sett på som seksuelt attraktive og høyest deltagende i partylivet. Dagens single kvinner er i tillegg ofte høyt utdannet, har høy inntekt

og vellykkede karrierer. Men vi finner også mange likheter mellom single kvinner i dag og single kvinner hundre år tilbake. Da som nå er medisinere bekymret for at disse kvinnene ikke oppfyller sin biologiske funksjon. De uttrykker også bekymring for den negative innflytelsen dette kan ha på både individet og på samfunnet. Hellesund mener at dagens samfunn er like opptatt av parforhold og kjernefamilieidealer som tidligere, da mye tyder på at jakten på parforholdet er sentralt i de fleste singles liv i dag (Hellesund 2003).

Hellesund mener at peppermøene lanserte enslighet som en alternativ livsform. De utfordret datidens oppfatninger om hva det vil si å være kvinne, hva en familie kunne være og hvilken rolle parforholdet eller ekteskapet spilte for en kvinne. Dagens singelkultur fremstår ikke som like ideologisk kraftfull som peppermøekulturen (ibid). Mange ser på singellivet som en overgangsfase, de ser på det som en ventetid frem til det egentlige livet skal begynne. Hellesund mener at så lenge ensliges selvforståelser og selvbilder er preget av at de ser på sine liv som mindreverdige og ufullendte, og så lenge livene deres er så sterkt preget av jakten på eller drømmen om parforholdet, så lanserer singelkulturen ikke noe alternativ til partvangen (ibid).

Tidligere fremsto den enslige tanten ofte som rollemodell, særlig de som gikk imot de tradisjonelle kjønnsrollene og tok utdanning og etablerte seg i yrkeslivet. Mange av de enslige kvinnene var også svært aktive i organisasjonslivet og jobbet for kvinnesaken. ”Tantestatusen” ble for noen et ideal, mens det i dag nærmest forventes at kvinner både skal ha utdanning, være yrkesaktive og samfunnsengasjerte samtidig som de oppfyller rollen som mor og omsorgsperson. Det gir ikke automatisk høy status å prioritere utdanning og karriere fremfor ekteskap og barn. Jeg ønsker å se på hvilke idealer single har i dag, ønsker de å forsvare sin singelstatus eller drømmer de om det etablerte parforholdet? Hvis det siste er tilfellet, hvordan forvalter de sin identitet mens de jakter på den rette? Og finnes det noe imellom det å være en forkjemper for singellivet som livsform og det å tenke på singelstatusen som en midlertidig fase?

## **3.2 Hva påvirker livsstil og identitet: Operasjonalisering av uavhengige variabler: strukturelle forhold, livsløpsfaktorer og situasjonelle faktorer**

Jeg vil forsøke å se hvordan noen uavhengige variabler kan påvirke de avhengige variablene mine, singles identitet og livsstil. Jeg har delt de uavhengige variablene inn i tre ulike kategorier. Den første er strukturelle forhold, og variablene som kommer inn under denne kategorien er kjønn, inntekt<sup>6</sup>, utdanning og arbeidsliv. I tillegg til mitt eget materiale vil jeg bruke Levekårsundersøkelsen for aleneboende (Mørk 2006) som en sekundær kilde for å få et bredere materiale. Den andre kategorien er livsløpsfaktorer, og under denne plasserer jeg oppvekststed og flytting til Oslo, tidligere parforhold og eventuelle tidligere forventninger og erfaringer i forhold til eget eller andres parforhold. Under denne vil jeg også fokusere på alder og livsfaser. Den tredje kategorien er situasjonelle faktorer, det som handler om respons på singellivet som livsform, det kan være tilbakemeldinger fra familie, venner og omgivelser samt omtaler i mediene. Dette er den singles subjektive opplevelse av respons på det å fremstå som singel. Hensikten med å operasjonalisere de uavhengige variablene er å tydeliggjøre hva jeg legger i begrepene heller enn å knytte de opp mot teorier, som vil være tema i neste kapittel.

### **3.2.1 Strukturelle forhold**

I hvilken grad kjønn påvirker utformingen av livsstil og identitet blant single er et av de strukturelle forholdene jeg vil se nærmere på. Hellesund (2003) fremhever kvinnelig enslighet som særlig problematisk for omgivelsene, da hun mener kvinnen fortsatt i stor grad blir definert gjennom parforhold og foreldreskap. Hun mener at fortidens forestillinger om den ”stakkarlige og latterliggjorte peppermøen” og ”den glade ungen” fortsatt henger igjen på mange områder. I hvor stor grad slike holdninger fortsatt eksisterer vil sannsynligvis variere mellom ulike kontekster, og det vil være interessant å se om dette får konsekvenser for mine single informanters utforming av identitet og livsstil. Utdanning er en annen strukturell faktor jeg vil ta for meg. Har høy eller lav utdanning innvirkning på identitet eller livsstil for single? Undersøkelser har vist at størrelsen på det sosiale nettverket øker med utdanningslengden (Barstad 2004). Ut fra det vil det være sannsynlig at lang utdanning vil kunne bidra til et

---

<sup>6</sup> Lønn og inntekt brukes ofte om hverandre, men i statistikken er dette to atskilte begrep. Inntekt er et videre begrep enn lønn; foruten inntekt fra arbeid omfatter det også kapitalinntekter, bostøtte, arbeidsledighetstrygd, pensjoner og sosialstøtte etc. Lønn er betaling for utført arbeid, for eksempel timelønn, ukelønn eller månedslønn (Statistisk Sentralbyrå <http://www.ssb.no/emner/05/01/10/inntekt/main.shtml> ). Der jeg baserer meg på statistikk fra Statistisk Sentralbyrå vil derfor inntekt omfatte både lønn for utført arbeid og eventuelle andre inntekter.

større sosialt nettverk. Høyere utdanning gir også økte muligheter på arbeidsmarkedet, noe som styrker selvtilliten. Jobben betyr mer for de fleste utover det å skaffe en inntekt. Jobben kan for eksempel gi høy eller lav status<sup>7</sup>, og den kan også gi innpass i bestemte miljøer. På den måten kan jobbtype være med på å påvirke utformingen av identiteten til en person. Hvis jeg skal ta utgangspunkt i levekårsundersøkelsen for aleneboende (Mørk 2006) kan det se ut som om mange single har det tungt økonomisk. De som bor alene har langt lavere inntekstnivåer enn alle typer husholdninger hvor det bor flere. Det finnes også en skjevhet når det gjelder kjønn, ved at menn som bor alene har høyere inntekstnivå enn aleneboende kvinner i samme aldersgruppe. Likevel har aleneboende kvinner i aldersgruppen 30 til 66 år hatt en bedre inntektsutvikling enn menn de siste årene. Det kan kanskje relateres til at kvinner i større grad enn før tar utdanning og satser på en karriere i yrkeslivet. Undersøkelser viser at kvinner venter lenger før de får barn og at de får færre barn enn tidligere. Gjennomsnittsalderen for kvinner ved første barnefødsel har økt mest for de med høy utdannelse (Lappegård 2001). Utsatte barnefødsler og lave fødselstall beskriver overgangen til et mer moderne familiedanningsmønster. Ut fra dette kan vi anta at en del av de som er single i dag prioriterer å skape seg en karriere fremfor å etablere seg med familie, mens andre utsetter familieetableringen til senere i livet. Vi kan anta at en single kvinne eller mann med en høy inntekt har større muligheter for sosial utfoldelse, enn en single kvinne eller mann med lav inntekt. For de aller fleste er inntekt det som skaper basis for muligheten til å realisere sine ønsker. Jeg tror derfor at høy eller lav inntekt vil legge noen føringer for valg av livsstil.

### 3.2.2 Livsløpsfaktorer

Livsløp er det som hører egen fortid til. Det handler om hva man har opplevd tidligere i sitt liv, og om noe av dette har vært med på å påvirke hvordan man utformer sin livsstil som singel i dag. Det kan for eksempel være opplevelser fra barndommen eller ungdomstiden. Vi vet for eksempel at det er større sannsynlighet for at barn med skilte foreldre selv vil bli skilt i voksen alder (Kiernan og Mueller 1998). Det kan kanskje være en indikasjon på deres tidlige erfaring av ekteskapet. En opprivende skilsmisse mellom mor og far kan kanskje føre til at barn blir skeptiske og får mindre tro på varige parforhold når de selv kommer i den aktuelle

---

<sup>7</sup> Jeg baserer yrkesstatus på Standard for yrkesklassifisering (NOS C 521), her opereres det med to grupper: 1. høystatusyrker er innenfor gruppene 1,2 eller 3, det vil si: administrative ledere og politikere, akademiske yrker og yrker med kortere høyskole- og universitetsutdanning og teknikere. 2. lavere statusyrker er innenfor gruppene 4-9, det vil si: kontor og kundeserviceyrker, salgs-, service- og omsorgsykker, yrker innenfor jordbruk, skogbruk og fiske, håndverkere og lignende, prosess og maskinoperatører og transportarbeidere og lignende yrker uten krav til utdanning (Vaage 2003).

alderen. Men det kan også være opplevelser fra nær fortid, for eksempel at en selv har opplevd å bli skuffet i kjærligheten. Noen har vonde brudd bak seg, noe som kan ha ført til at de har blitt redde for å stole på en partner i etterkant av dette bruddet. Eller de kan ha opplevd å ha blitt avvist av en person som har stått dem nær og betydd mye for dem. Andre kan ha observert nære venner og familie som har gått gjennom tunge samlivsbrudd, og blitt påvirket av dette. En livshistorie kan fortelle mye om valg som har blitt gjort opp gjennom livet, og hva som har ført til at man har valgt som man har gjort.

Livsløpsfaktorer kan også dreie seg om å være knyttet til stedet hvor man vokste opp, kanskje var det noe eller noen her som trigget en frihetstrang. Dette studiet er gjort i Oslo, men er det en forskjell på de som er født og oppvokst der, og de som er innflyttere? Det er ulike grunner til at unge flytter til storbyen. Mange flytter for å ta utdanning og for å jobbe. Andre har et rikt kulturliv, individuell frihet og muligheten for å treffe likesinnede mennesker som motivasjon (NOU 2008:03). Tilpasser innflytterne seg så godt til den urbane livsstilen, slik at de ikke vil flytte til mindre steder? Det er interessant hvorfor noen blir boende i Oslo, mens andre etter hvert flytter tilbake til hjemstedet eller til andre mindre byer. Kanskje er livsstilen så godt tilpasset storbylivet at en ikke ser det som et alternativ å bosette seg på mindre steder. Dette kan også ha en sammenheng med livsfaser, da man har ulike ønsker og behov i ulike livsfaser.

### **3.2.3 Situasjonelle faktorer**

Situasjonelle faktorer handler om de tilbakemeldingene single får fra omgivelsene som for eksempel venner, familie, kollegaer og ledelsen på arbeidsplassen. Tilbakemeldingene kan være en indikasjon på hvilken oppfatning omgivelsene har av den single livsformen. Det kan være både positiv og negativ respons, og det er den singles opplevelse av dette som er interessant. I familiesammenhenger står ofte kjernefamiliens verdier sentralt, dette er en arena hvor barn og barnebarn ofte blir samtaleemne. Mange foreldre ser på ekteskapet som en naturlig del av voksenlivet, å forbli singel er ikke bare annerledes, men også avvikende (Stein 1976). Mange single vil kanskje oppleve dette som et press eller mas fra familiens side. Det kan for eksempel være i form av stadige spørsmål om det ikke er på tide å finne seg en passende ektemann eller kone og stifte familie med.



Kanskje opplever man å ikke passe inn i deres oppfatning av hvordan voksenlivet bør leves. Eller motsatt: man kan ha foreldre som er skilt og som derfor ser på singellivet som et godt alternativ til familielivet, fordi de selv har svært negative erfaringer med dette. Disse signalene kan fremkalle ulik respons fra den som er singel. Kanskje vil press om å "ordne seg" kunne føre til at mange single unngår sammenkomster hvor de vet at sivilstatus kan bli et tema.

I jobbsammenheng kan man anta at et gjennomgående trekk vil være at den som er singel kan bli forventet å kunne stille opp på kort varsel. Samt at det kan forventes at den som er singel har større muligheter enn kollegaer som har familie for å jobbe overtid når det er behov for det. Det kan også forventes at den som er singel forventes å være mer fleksibel i forhold til arbeidstid og flytting av ferier og lignende enn kollegaer med familie. I en artikkel på DinSide (03.01.08) står det at singles sivilstatus ofte blir et tema når det forhandles om lønn. Den samme artikkelen hevder at single opplever å bli mobbet for sin sivilstatus, og at dette stadig blir et tema. Noen single vil kanskje føle seg presset til å yte litt ekstra på jobben, da de ikke har de samme behov for å slutte arbeidsdagen på faste tidspunkt som kollegaer med familie og barn.

Hvilke tilbakemeldinger en får fra venner er viktig for de fleste single. Hvis vennene selv er etablert med partnere og kanskje har barn er det stor sannsynlighet for at de også vil prøve å få sine single venner inn i det samme mønsteret. Måten de gjør det på kan blant annet være ved å leke "Kirsten giftekniv" eller å forsøke å overbevise den single vennen eller venninnen om at parforholdet er mye bedre enn singellivet. Noen single vil kanskje også oppleve å bli ekskludert fra sosiale sammenkomster hvor det bare er par som blir invitert. På den andre siden kan det være venner som synes singellivet er fantastisk og som virkelig nyter å være singel. Men det er ikke bare vennekretsen som har et ønske om å koble sine single venner. Det har også vokst frem et stort marked av kommersielle aktører som tilbyr slike "koblingstjenester" på internett. Hvordan single forholder seg til både venner og kommersielle aktører som forsøker å koble dem vil være interessant.

## 4. Analytiske perspektiver

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for de analytiske perspektivene som ligger til grunn for denne oppgaven. Jeg har i hovedsak valgt å basere meg på tidligere forskning på temaer som er nærliggende det jeg skriver om i denne avhandlingen. Jeg har derfor forsøkt å få en oversikt over den litteraturen som finnes på dette området. Det har ikke vært gjort så mange studier av single i Norge, derfor har jeg blant annet forholdt meg til en stor amerikansk studie av single. Den amerikanske sosiologen Peter Stein gjennomførte en stor undersøkelse av single i USA i 1976. Denne studien er derfor ikke direkte overførbart til en norsk kontekst i dag. Jeg mener likevel den er relevant for denne oppgaven da den tar opp en stor del av de samme problemstillingene som diskuteres her. Peter Stein (1976) har utledet flere gode teorier om single i USA som jeg mener kan hjelpe meg til bedre å forstå singles utforming av identitet og livsstil. Tone Hellesund (2002, 2003) har et historisk perspektiv, som jeg mener er sentralt for å forstå enslighet i dag. For å få en bedre forståelse av livsløpsanalyse og kjønn i denne sammenhengen, er Kirsten Thorsen (1998) sin studie relevant. Noen av perspektivene jeg har brukt har jeg hatt med meg helt fra starten av prosessen. Disse har påvirket meg både i utformingen av problemstilling og utarbeidelse av intervjuguiden. De har også påvirket meg under selve intervjuingen, da de har ligget bak i bevisstheten. På den måten har de styrt noen av valgene jeg har gjort i forhold til å stille oppfølgingsspørsmål og be om en utdypning av enkelte svar. Andre analytiske perspektiver har fremstått som viktige underveis i prosessen med transkribering og kategorisering av dataene mine. Disse har hjulpet meg å forstå informantenes selvforståelse og opplevelse av singellivet.

”Jeg er en 50- modell som opplevde kvinnefrigjøringen i 70- årene som en viktig oppvåkning, og jeg deltok i den seksuelle revolusjonen med mange og flotte partnere. En del av min ”oppvåkning” var en klar beslutning om ikke å barn (jeg så to meget dramatiske skilsmisser på nært hold, begge med små barn involvert) og ikke gifte meg. Jeg etablerte meg som singel og har alltid trivdes med det. Jeg er medlem av en singelklubb. I utgangspunktet meldte jeg meg nok inn for å finne en mann. Det fant jeg ikke, men du verden så mange hyggelige og interessante kvinner jeg fant. Det har ført til at jeg alltid har noen å feire nyttårsaften, påske og 17. mai sammen med. Jeg feirer jul alene og trives utrolig godt med det. Jeg reiser også på lengre ferier alene og blir som regel alltid kjent med hyggelige folk. Jeg nyter å være økonomisk selvstendig og å bo alene. Med vennlig hilsen 50- modell” (A- magasinet 09.11.07).

Utdraget over er et leserbrev til psykolog Frode Thuen i Aftenpostens A- magasin, skrevet i forbindelse med en artikkel han skrev om å leve alene. Jeg har tatt med dette leserinnelegget fordi jeg synes det er et godt eksempel på at både de nevnte strukturelle, situasjonelle og livsløpsfaktorene er sammenvevde i praksis. Å være singel oppleves svært ulikt av forskjellige personer. For noen er singeltilværelsen selvvalgt mens andre er ufrivillig single. Dette leserbrevet er fra en kvinne som selv har valgt å ikke gifte seg eller få barn. Det var ikke noe hun bestemte seg for da hun var ung kvinne, men hendelser og erfaringer hun har gjort seg opp gjennom livet har ført til at hun har tatt de valgene hun har gjort. Hun sier at hun (sannsynligvis i ung alder) opplevde to dramatiske skilsmisser hvor det også var barn involvert. Det virker som at disse opplevelsene har vært en medvirkende årsak til hennes valg om å ikke etablere seg med mann og barn. Det er et godt eksempel på at et livsløpsperspektiv kan vise seg å ha påvirket en persons livsstil og identitet senere i livet.

Vi kan lese ut fra brevet fra "50-modell" at når hun har tatt valget om å leve alene, så har hun også valgt å fokusere utelukkende på de positive sidene ved å være singel. Motivasjonen for å sende inn dette leserbrevet til A-magasinet's samlivsspalte var for "50-modell" å formidle at det er fullt mulig å leve et godt liv som singel. Hun fremhever et stort nettverk med mange gode venner og god økonomi, som gjør at hun blant annet har mulighet til å reise på lange ferier, som faktorer som bidrar til at hun er lykkelig som singel selvstendig kvinne.

## **4.1 Strukturelle forhold**

Her vil jeg diskutere på hvilken måte strukturelle forhold kan påvirke utformingen av identitet og livsstil blant single. Innledningsvis vil jeg kort si noe om betydningen av kjønn generelt, for så å diskutere eventuelle forskjeller mellom kvinnelig og mannlig enslighet. Deretter vil jeg diskutere betydningen av sosioøkonomiske faktorer som yrkes- og utdanningsstatus.

### 4.1.1 Kjønn

”To most people being a “man” or a “woman” is above all a matter of personal experience. It is something involved in the way we grow up, the way we conduct family life and sexual relationships, the way we present ourselves, and see ourselves, in everyday life.” (Connell 2002:76)

Kjønn har blitt og blir fortsatt forstått på mange ulike måter. R.V. Connell argumenterer i boka ”Gender” (2002) for at mange av teoriene om kjønn er for snevre. Vi blir oppdratt som jente eller gutt fra vi blir født, men dette er ikke avgjørende for den kjønnsidentiteten vi utformer som voksne. De fleste mennesker vil i noen grad være preget av det kjønnsrollemønsteret de har sett hos sin mor og far fra de var barn. Men, han poengterer at det ikke bare finnes en type ”kjønnsrolle” for gutter og en for jenter. Det finnes et mangfold av maskuline og feminine mønstre i dagens samfunn. Det er heller ikke slik at man tar til seg kjønnsrollenormene man lærer som barn, og tilpasser seg til disse uten videre. De fleste prøver ut mange ulike roller og opplever både glede og skuffelse i denne prosessen. For mange oppleves det som vanskelig å konstruere sin identitet og finne ut av hvordan og hvem man skal være som kvinne eller mann.

Thorsen (1998) bruker begrepet ”kjønnskonstruksjon” for å understreke at kjønn er definert og henter sin mening i det kulturelle betydningssystem. Med det mener hun at kjønn ikke er naturlig bestemt ved biologien, selv om denne gir forutsetninger og setter rammer og betingelser. Biologiske forskjeller får sin kulturelle fortolkning som igjen gir meningsrammer for den personlige meningsdanning. Hun understreker at ”konstruksjon” likevel ikke nødvendigvis er en villet, bevisst eller reflektert utforming av kjønn. Det er denne tilnærmingen til kjønn jeg vil anvende i denne oppgaven.

Kjønnsidentitet er et annet begrep Thorsen anvender i sin livsløpsstudie av eldre. Dette ligger også nært opp til den tilnærmingen til kjønn jeg vil forholde meg til her. Thorsen skiller mellom to typer kjønnsidentitet: sosial kjønnsidentitet, som omhandler de mer generelle kulturelle forskjeller i menns og kvinners kjønnede selvutforming. Og personlig kjønnsidentitet som blir brukt på individnivå for å betegne den personlige utforming av den kulturelle kjønnsoppfatning. Om personlig kjønnsidentitet sier hun videre at det er individets

oppfatning og fremstilling av seg selv som kjønn. Sosial og personlig kjønnsidentitet er ikke atskilte størrelser, men har en indre og ofte en nær sammenheng (ibid).

Thorsen forstår kjønn som en relasjonell utviklingsprosess, og forholder seg til denne definisjonen:

”Gjennom kontinuerlig kjønn fortolkning koples kulturens betydninger av kjønn til individets aktivt skapende selvdefinering og selvforståelse (”identitet”). Det er altså de sosiale relasjoner individet inngår i og identifiserer seg i forhold til, som skaper individuelt psykologisk kjønn” (Ødegård 1991:42, i Thorsen 1998:120).

Denne definisjonen støtter den forståelsen av sammenhengen mellom kultur og kjønn som Thorsen legger til grunn.

#### **4.1.2 Kvinnelig enslighet**

Thorsens definisjon på kjønn er relevant for denne oppgaven da den kan kobles opp til hvordan kvinner ofte blir definert gjennom sin rolle som mor. Hellesund (2003) fremhever dette som et problem for single, barnløse kvinner. Både tv-serier, eksperter og medier samt singelgenerasjonen selv (1990-tallets single), fremstiller det kvinnelige singellivet som mest problematisk. Hellesund støtter seg på en undersøkelse av Tuula Gordon (1994) som hevder at ekteskap og familie er viktige institusjoner for å produsere og opprettholde kjønnsforskjeller. Sivilstatuser går på tvers av kjønn, men det er store ulikheter mellom den måten denne prosessen virker inn på kvinner og menn (Gordon 1994, i Hellesund 2003). Hellesund peker på at kjønnsoverskridelser i mange sammenhenger er mer problematiske for menn enn for kvinner. Men at det i sammenheng med parforhold og foreldreskap ser ut til å være langt mer truende for vår kjønnsorden at kvinner forblir enslige, enn at menn gjør det. Dette ser hun i sammenheng med at parforhold og foreldreskap fremdeles i stor grad er en del av vår forståelse av kvinnelighet. Hun mener at dette i mindre grad er en essensiell del av vår forståelse av maskulinitet (Hellesund 2003).

Det finnes koder for kjønnsforskjeller mellom kvinner og menn i alle samfunn, selv om det er store variasjoner i innholdet. En dikotomisk forståelse har preget tenkningen om kjønn fra helt tilbake til opplysningstiden. Alle mennesker er født like, og burde ha like rettigheter,

samtidlig er kvinner og menn fundamentalt ulike. Denne tankegangen ble videreført i det moderne subjekt, forstått som fritt, autonomt, rasjonelt og handlingsrettet. Det moderne mennesket var mann, og ble definert ut fra kvinnen, som stod for de motsatte egenskaper. Det moderne selvet var ikke bare basert på en dikotom kjønnskonstruksjon, den var også hierarkisk. Mannen var det aktive handlingsmennesket og dominerte den offentlige sfære, og fikk derfor makt som kunne overføres til den private sfære. Om kvinnen i det hele tatt hadde noen makt, var denne indirekte, privat, illegitim og skjult (Thorsen 1998).

I moderniseringsprosessen lå det store krefter som måtte til for å sprengte de kjønnsmessige begrensninger i konstruksjonen av selvet, etter hvert også for kvinnen. Kvinnenes overskridelse av kvinnelighetenes grenser innen den moderne epoke åpnet også for at kvinnene etter hvert ble inkludert i friheten, likheten og brorskapet. Dette skjedde ikke uten motstand og kamp. Kvinnene måtte mobilisere til stemmerettskamp og trå inn i utradisjonelle utdannelser og yrker fra slutten av forrige århundre. Motstanden mot denne utvidelsen av kvinners rettigheter ble hele tiden møtt med kulturelle og politiske reaksjoner. Det ble forsøkt å tvinge kvinnene tilbake i den gamle kvinnelighetsdefinisjonen. Det ble til dels gjort ved å karikere de "nye" kvinneroller, dels ved å idealisere den tradisjonelle kvinne- og morsrolle (ibid). For å illustrere kvinners kamp for å få like rettigheter som menn er kvinnesakskvinnen på 1800-tallet ett godt eksempel. Det som også er interessant her er at majoriteten av medlemmene i kvinnesaksorganisasjonene utover 1890 tallet var ugifte kvinner (Hellesund 2003).

#### **4.1.3 Mannlig enslighet**

Mens Hellesund fremhever kvinnelig enslighet som særlig vanskelig, peker Stein (1976) på en annen utfordring i forhold til mannlig enslighet. Dette gjelder spesielt for eldre single menn. Stein mener at eldre single kan leve aktive og stimulerende liv da de ofte har penger som de kan bruke til fritidsaktiviteter eller til å videreutvikle sin yrkeskompetanse. Men eldre single er likevel mer sårbare for desperasjon og resignasjon enn yngre single. Et eventuelt hemmelig ønske om en partner har ikke gått i oppfyllelse, og utsikten for en ensom alderdom kan være skremmende. Stein hevder at middelaldrende, single som ikke har etablert et bredt nettverk med støttende og kjærlige relasjoner, har store sjanser for å oppleve depresjoner og forringelse av levekår i løpet av midtlivsperioden. Stein støtter seg på en rekke studier som

har vist at særlig eldre, ugifte menn, har større sjanse for å få mentale helseproblemer. Dette inkluderer problemer som blant annet depresjon og passivitet. Eldre, enslige menn oppgir også å være mindre lykkelig enn gifte menn, og det er større sannsynlighet for at de begår selvmord enn gifte menn. Stein støtter seg på Emile Durkheim, "Selvmordet" (1807), når han forsøker å finne årsaken til at single, og single menn spesielt, er mer disponert for mentale problemer enn andre. Durkheim hevder i sin studie av selvmord at sosial integrasjon og sosial uorden har sentrale effekter på individets atferd. Da han studerte selvmordsraten blant ulike grupper fant han at jo sterkere sosiale bånd som omringet og støttet individet, jo mindre var sjansen for selvmord. Og motsatt, dess svakere sosiale bånd, dess større sannsynlighet for at individet vil forsøke å ta sitt eget liv (Durkheim 1897, i Stein 1976).

Når Stein anvender Durkheims tilnærming på single voksne i USA, finner han sentrale forskjeller i omfanget av hvor godt single menn og kvinner er integrert i støttende nettverk. Også her baserer han seg på et stort antall studier som viser store ulikheter mellom menn og kvinner når det gjelder intimitet, omgjengelighet, tilknytningsgrad, grader av åpenhet og empati. Han viser blant annet til studier som har funnet at kvinnelige vennskapsbånd er sterkere og mer stabile enn mannlige vennskap. Samt at kvinner er mer åpne og har lettere for å snakke om sine problemer enn hva menn har. Stein mener videre at siden mentale sykdommer kan relateres til mangel på nettverk som gir støtte og omsorg, og siden studier har funnet at single menn i større grad mangler slike nettverk, vil eldre single menn fortsette å utvise en høyere andel av mentale lidelser (Stein 1976).

For å vise at det er ulike utfordringer i konstruksjon av singelidentitet for menn og kvinner er Thorsens (1998) forståelse av kjønn relevant. Den gitte kulturens betydninger koples til individets selvdefinering og selvforståelse, som utgjør individets identitet. På denne måten er det de sosiale relasjonene individet inngår i og identifiserer seg i forhold til, som skaper individuelt psykologisk kjønn (ibid). Den tradisjonelle kvinnerollen har vært som mor og hustru, der kvinnen oftest har blitt definert gjennom mannen og hans status. Kvinner som har gått på tvers av det tradisjonelle kjønnsrollemønstret har måttet kjempe for sine rettigheter. "Peppermøene" fra slutten av 1800-tallet og begynnelsen av 1900-tallet har gjort mye av denne jobben for dagens single kvinner. I dag finner vi et mangfold av maskuline og feminine mønstre i samfunnet, samtidig er det gitte rammer for hva som er allment akseptert og sees på som normalt. Ekteskap og familie er fortsatt viktige institusjoner for å skape og opprettholde kjønnsforskjeller. Kvinner og menn som ikke gifter seg eller får barn utfordrer vår

kjønnsorden (Hellesund 2003). Vi kan anta at særlig kvinner kan oppleve det å ikke få barn som problematisk, og at single kvinner i sterkere grad enn menn vil føle dette som et press fra både familie, venner og fra samfunnet generelt.

Sosiale nettverk og nære relasjoner er viktig for livskvaliteten til både kvinner og menn. Familie og etablerte parforhold står for mange for de nære relasjonene, mens det for single blir desto viktigere å ha gode venner for å få dekket slike behov. Uten et sosialt nettverk som støtter og gir omsorg er det større sjans for å bli ulykkelig og utvikle mentale problemer. Menn savner og mangler i større grad enn kvinner slike stabile, sosiale nettverk, noe som kan øke sannsynligheten for at single menn blir ensomme og deprimerte (Stein 1976). Jeg vil bruke disse perspektivene i analysen min for forsøke å vise hvilke variasjoner kjønn skaper i utformingen av identitet og livsstil som singel.

#### **4.1.4 Yrkes- og utdanningsstatus**

Muligheten til å være økonomisk uavhengig og selvforsørgende er en helt uunnværlig faktor for at single skal kunne være lykkelige (Adams 1974, i Stein 1976). Økonomisk uavhengighet fremmer en følelse av verdighet og styrker selvtilliten. Å ha en jobb og å være økonomisk selvforsørgende er viktig både for single kvinner og menn. Men kanskje aller mest viktig for kvinner, da de bevisst har forkastet den tradisjonelle kvinnerollen hvor de er avhengige av en manns inntekter og status. Kvinner som tidligere har opplevd å identifisere seg med en manns karriere og som senere har oppnådd sosial status gjennom sin egen karriere, uttrykker stolthet og økt selvtillit. De har gjort fremskritt i egen karriereutvikling, utviklet en større interesse for jobb og gradvis investert mer i en profesjonell identitet (Stein 1976). Det er ikke sikkert dette vil være like gjeldende i dag som for tretti år siden da Stein gjennomførte denne studien av single. I dag er det mer vanlig at kvinner har sin egen karriere og ikke er avhengig av sin manns inntekter og status.

Tidligere var det viktig for karrieren hvilken status foreldrene dine hadde. I dag er hver enkelt i større grad blitt ansvarlig for sin egen utdanning og karrieremuligheter. Tendensen er at vi har gått fra et samfunn der rikdom og status bestemmes av sosialt opphav (foreldrenes klasse eller status) til et samfunn der det er den enkeltes ytelser, først og fremst i form av utdanning, som er avgjørende (Mastekaasa og Nordli Hansen 2005). Lars Østby hevder at vi har fått et samfunn som belønner dem som har talenter og som gir dem styringen, det vi kan kalle et



meritokrati<sup>8</sup>. Men det er ikke nok å være talentfull, man må også gjøre talentet om til synbare resultater. Det blir viktig å markere seg og gjøre en jobb som mange ser. Det har blitt stadig færre jobber for ufaglærte, særlig i typiske kvinneyrker, og husmorrollen er heller ikke noe permanent alternativ for de fleste. Som følge av dette har det vært en eksplosiv økning i antallet som tar høyere utdanning, dette gjelder særlig for kvinner. Østby mener at utdanning både er resultat av og årsak til den økte valgfriheten vi har i dagens samfunn. Tidligere da få tok høyere utdanning var veien staket opp for de fleste i større grad enn i dag. En skulle gifte seg og få barn, i den rekkefølgen, og for de som brøt med dette mønstret kunne resultatet bli dramatisk. De få som tok utdannelse brøt med mange av forventningene, de ventet for eksempel lengre med å få barn. I dag er det slik at unge mennesker med høyere utdanning får barn enda senere enn dem som ikke har så mange års utdanning (Tønnesen 2000).

## **4.2 Livsløpsfaktorer**

I dette avsnittet vil jeg diskutere livsløpsanalyse som perspektiv og deretter relatere det til singles livsløp. Til slutt vil jeg kort si noe om betydningen av flytting til Oslo.

### **4.2.1 Singles livsfortelling**

For å forstå hvorfor en person har tatt de valgene han eller hun har gjort, og hva som har gjort at personen er der han er i dag, vil vi kunne få mye informasjon ved å se på personens livsløp. Jeg har derfor søkt etter studier som har brukt livsløpsanalyse på temaer som er nærliggende det som jeg studerer. Det har ikke vært gjort så mange kvalitative livsløpsstudier på single kvinner og menn i en norsk storbykontekst. Jeg har derfor funnet en studie med fokus på eldre mennesker som omhandler kjønn, livsløp og modernitet. Dette studiet belyser både enker, enkemenn, skilte og ugifte kvinner og menns livsløp. Kirsten Thorsen har skrevet boka ”Kjønn, livsløp og alderdom. En studie av livshistorier, selvbilder og modernitet” (1998) basert på sin doktorgradsavhandling ”Kjønn, livsløp og alderdom” (1997). Thorsen har intervjuet eldre mennesker i Oslo om deres livshistorie. Hun tar opp flere problemstillinger som jeg mener er sentrale for denne oppgaven.

---

<sup>8</sup> Begrepet meritokrati ble lansert i Michael Youngs satire ”*The rise of the meritocracy*” (1958), som ble utgitt på norsk i 1966 under tittelen ”*Intelligensen som overklasse*”.

Gjennom kvalitative forskningsintervju frembringes en muntlig livshistorie, mer eller mindre tematisk avgrenset. Thorsen (1998) forsøker å få et bilde av den intervjuedes livsverden og hennes relasjoner til denne samt av personens emosjonelle og kognitive oppfatning av seg selv i verden. Hun kaller selve beretningen av en livshistorie for en skapende akt hvor man forsøker å gi en meningsfull oversikt over et livsløp. Videre sier hun at man lager orden av kaos og tilfeldigheter. Man sorterer ut bestemte hendelser og fenomener og velger bort andre. Videre legger man vekt på det som er viktig samt at man angir årsak og konsekvenser. Hendelser bindes sammen i både årsaksrekker og tidsrekkefølge. Utvalget av hendelser som blir trukket frem og sammenhengende presenteres i, er et uttrykk for personens fortolkning av sitt eget liv. Begivenhetene som flettes sammen til en livshistorie angir også personens verdier, holdninger og mestringsmåter.

Gjennom hele livet lager vi beretninger om våre liv. Ifølge Thorsen (1998) reflekterer den muntlige livsberetningen ofte en følelse av at det ikke har vært noe mønster i livet. Dette forklarer hun med at vårt eget livsmønster sjelden fremtrer så klart for oss selv som det gjør for andre. Sett innenfra er livsmønsteret uklart og tilfeldig, mens utenfra virker det klart og distinkt. Mens vi kan se andres liv bevege seg langs "normaliserte kurver", passere livsstadier og gå gjennom vendepunkter, er det få som ser sitt eget liv på denne måten. Thorsen hevder at den livshistorie som synes å mangle et mønster fra ett perspektiv, likevel kan vise seg å ha gjennomgående mønster sett fra et annet perspektiv (ibid).

Slik jeg forstår Thorsens tilnærming til livsløpsanalyse, så er intervjupersonen ofte ikke selv klar over hvilke tidligere, konkrete hendelser som har preget hans eller hennes nåværende livssituasjon. Det blir derfor forskerens oppgave å gjøre en vurdering, og forsøke å trekke slike erfaringer ut av intervjupersonens livsfortelling. For min oppgave betyr dette blant annet at opplevelser som skilsmisse mellom foreldre, kjærlighetssorg over en tapt kjæreste, sårede følelser og lignede kan ha hatt ubevisst eller bevisst innvirkning på singelidentitet i dag. Jeg vil derfor være bevisst på slike faktorer i mine informanternes livshistorie, og forsøke å se om det finnes noen sammenhenger som kan ha påvirket deres identitet og livsstil som singel.

#### **4.2.2 Singellivsløp**

Det er mange ulike livsløpsfaktorer som kan være medvirkende til at single ikke har etablert seg i parforholdet. Noen er frivillig single og noen er stadig på jakt etter en passende partner å

dele livet med. Thorsen (1998) har funnet en del likhetstrekk i livshistoriene til sine ugifte kvinnelige informanter. Alle de ugifte kvinnene hun har intervjuet kommer fra borgerskapet, altså fra solide familier. De hadde i utgangspunktet mulighet til å ta en utdanning hvis de selv ønsket dette. Familiene var liberale og moderne i sin innstilling til kvinners utdanning. Disse kvinnene hadde en mulighet til individualisering ved utdanning, men de hadde derimot ingen rollemodeller av yrkesaktive mødre. Alle mødrene var hjemmefruer, men flere hadde vært yrkesaktive før de giftet seg samt at flere var samfunnsengasjerte. Det ser ut som at mødrene til disse ugifte kvinnene enten har oppmuntret dem til å ta en utdanning eller gitt dem en oppfatning om at utdanning var noe unge kvinner skulle ha. Samtlige av de ugifte kvinnene i Thorsens studie har i sitt livsløp vært dyktige, selvstendige yrkeskvinner. De fleste har en eller flere ganger gjort opprør mot enkelte sider av de tradisjonelle kjønnsrolleforventninger, og markert at de vil være selvstendige individer (ibid). Thorsen fremhever enkelte tilstedeværende faktorer eller hendinger som har vært sentrale i de ugifte kvinnes livsløp. Flere av kvinnene har hatt driftige og dyktige ugifte rollemodeller i familien. Dette var ofte ugifte tanter som oppmuntret dem i sin selvstendighetstrang og som gav dem husrom når de flyttet hjemmefra. Dette kan ha bidratt til at det å være enslig, selvstendig yrkeskvinne fremsto som et akseptabelt livsløp, alternativt til å bli husmor. Denne rollen er også i tråd med modernitetens forestillinger om utdanning som veien til individuell fremgang. De ugifte kvinnene i Thorsens studie hadde heller ikke opplevd noe sterkt forventningspress om å bli gift. De hadde heller ikke tatt et avgjørende valg om ikke å gifte seg, det var mer som at en rekke omstendigheter hadde ført til at det ble slik. Hvorfor de ikke giftet seg ser ut til å være en fortelling om "den rette" som ikke kom i tide, og så var det plutselig for sent. Flere av de ugifte kvinnene forteller om konkrete hendelser eller hindringer for at de ikke fant den rette. Det kunne for eksempel være et lite småbymiljø, enslige rollemodeller eller utdanning og yrkesorientering som gjorde at de hadde et mindre behov for å realisere seg gjennom et tradisjonelt ekteskap (Thorsen 1998).

Den ugifte mannens livsberetning<sup>9</sup> skiller seg klart fra de ugifte kvinnes livsløp i Thorsens (1998) studie. Han viser ingen tilsvarende opplevelse av urettferdighet, reduserte muligheter og samfunnsmessige barrierer som mange av de ugifte kvinnene oppgir å ha opplevd. Hans livshistorie er en helt individuell fortelling uten referanser til at kjønn og sivilstand kunne ha

---

<sup>9</sup> Thorsen intervjuet seks ugifte kvinner og en ugift mann. Årsaken til at hun bare intervjuet en ugift mann var at hun hadde problemer med å finne ugifte menn født mellom 1905 og 1915, som var den aktuelle aldersgruppen (1998)

mer allmenn sosial betydning, slik mange av kvinnene definerer seg. Hans kjønn er en sosial selvfølgelighet og hans sivilstand en personlig hendelse. Hans kjønnskonstruksjon krever ikke refleksjon eller rettferdiggjøring. Han er en helt personlig individualisert utgave av mannlighet, som ugift blir han ikke mindreverdige som mann og ikke mindre mann. Et ungersk liv er selvvalgt og derfor selvbegrunnet og krever ingen forklaring. Motsatt oppfattes statusen som ugift kvinne ofte som ufrivillig, de ble ikke valgt (ibid). Han har ikke lidd noe familiært statusstap og trenger ingen utdanning som kompensering. Han har ikke styrt etter langsiktige mål og ikke identifisert seg med eller organisert seg innenfor noen gruppe. Han har hatt en ustadig livsførsel, og unngått å knytte faste bånd. Mannens forsørgerrolle syntes for krevende i både stabilitet og ansvarlighet. Den ugifte mannen reflekterer ikke over fordommer, restriksjoner og urettferdighet, mens dette er noe som gjenspeiler seg i de ugifte kvinnenes livshistorie. Thorsen oppsummerer med at "livshistoriene viser at "ugifhet" formes og forvaltes på ulike måter i kvinners og menns livsløp, og sår ulike selvdefinerte betydninger" (Thorsen 1998:329).

Thorsen (1998) viser at det er sentrale ulikheter i ugifte kvinner og menns livsløp. De reflekterer over forskjellige ting, og vektlegger hendelser på ulike måter. De ugifte kvinnene trekker selv frem viktige hendelser de mener har vært medvirkende til at de ikke har giftet seg, men forblitt enselige gjennom livet. Hun finner også sentrale likheter i de ugifte kvinnenes livsfortelling som peker seg ut som mulige buffere for å dyrke en selvstendig livsstil. Utdanning og yrkesliv har vært viktige faktorer i alle de ugifte kvinnenes livsløp, noe som har gjort at det har vært mulig for dem å være økonomisk uavhengige. Slik jeg forstår det er selvstendighetstrang en sentral egenskap alle de ugifte kvinnene har til felles, og dette er noe de bevisst har kjempet for. Motsatt har den ugifte mannen dyrket friheten uten å ha langsiktige mål, og kanskje uten å være særlig bevisst på dette.

Kvinnene i Thorsens studie (1998) var alle orientert mot å ta utdanning og få seg jobb i sine yngre år. De ønsket å være selvstendige og klarte seg godt selv. I den livsfasen hvor det er vanligst å etablere seg var disse kvinnene ikke særlig interessert i å finne seg ektemenn og danne familie. Tiden gikk for alle de ugifte informantene i Thorsens studie, uten at de hadde tatt et bevisst valg om å ikke gifte seg. Nå som de har blitt eldre har nære relasjoner blitt viktigere. Det er ikke sikkert at det samme mønsteret er gjeldende i dag, men jeg tror likevel at det vil være en variasjon i ulike aldersgrupper eller livsfaser i hva som er viktig for single i dag. Jeg vil komme tilbake til denne tilnærmingen i min analyse for å se om noen av disse

faktorene har vært tilstede i mine informanternes livsløp. Og om det finnes noen fellestrekk for hva single i ulike aldersgrupper ønsker å identifisere seg med. Samt om det er noen sentrale likheter eller ulikheter i hvordan single kvinner og single menn reflekterer over viktige hendelser i sitt liv.

### **4.2.3 Flytting og livsløp**

Thorsen (1998) mener at det er en forskjell på de som er vokst opp i Oslo og de som av ulike grunner har flyttet til storbyen i voksen alder. De som har vokst opp i Oslo kjenner byen og er en del av den. De kan sjargongen, i hvert fall i sin bydel. Mye er kjent og selvfølgelig, som for eksempel gatelivet, byens kjønns og klassestruktur og tegn på sosial likhet og ulikhet. De vet hva som er "vanlig", og er kjent med det forventede reaksjons- og livsstilmønsteret blant sine medborgere. De lærer det Bourdieu (1984) kaller habitus. Habitusbegrepet betegner individets innlærte posisjon til å reagere på spesielle gruppebetingede måter. Begrepet anvendes for å differensiere mellom ulike grupper og klassers sosiale og kulturelle praksis. Relativt like samfunnsmessige vilkår nedfeller seg som visse fellestrekk i måten å oppfatte og reagere på omverdenen på. Habitus baserer seg på de erfaringer individet har inkorporert, bevisst eller ubevisst, og angir de kognitive, emosjonelle og kroppslige disposisjoner til det handlende mennesket (Bourdieu 1984, i Thorsen 1998).

For de som flytter til Oslo alene, som unge, kan overgangen fra det kjente og oversiktlige til det mer urbane og ukjente være en utfordring. Dette kan bidra til å selvstendigjøre innflytterne i større grad enn de som har vokst opp i byen. Som innflytter må en ofte klare seg selv, og lære det meste av både den sosiale og den fysiske geografien. Habitusen er ukjent med både byens, menneskenes og klassens koder, og dette må læres raskt. Det som kunne vært interessant med habitusteorien i denne sammenhengen er om det er en forskjell mellom single som er oppvokst i Oslo og innflytterne når det gjelder utforming av identitet og livsstil. Om det er det en livsstil som er mer innarbeidet og naturlig blant de som kjenner habitusen? Samt om det er noen sosiale koder og sedvaner som er mindre naturlig for de som har flyttet til byen i voksen alder. Da alle mine informanter er innflyttere til Oslo vil jeg ikke vil kunne si noe om single som er født og oppvokst i Oslo i denne avhandlingen. Det jeg derimot vil forsøke å si noe om er om det å flytte til Oslo har vært med på å utforme mine informanternes identitet og livsstil. Hvorfor de flyttet til Oslo, om det var utdanning, jobbmuligheter eller

andre ting som avgjorde det, kan kanskje si noe om dette. Det kan også være et viktig poeng hvorfor mine informanter har valgt å bli boende i Oslo.

### **4.3 Situasjonelle faktorer**

Tone Hellesund skriver i boka "Kapitler fra singellivets historie" (2003) om single kvinner fra midten av 1800-tallet og frem til i dag. Selv om Hellesund i hovedsak har studert enslige kvinner gjennom 150 år, er hennes studie i stor grad relevant for både det mannlige og det kvinnelige singellivet slik det fremstår i dag. Hellesund har en historisk tilnærming, noe jeg mener er viktig for å kunne studere singellivet slik det fremstår i dag. Hvordan omgivelsene, fra samfunnet som en helhet til den nærmeste familie, oppfatter singellivet er basert på tidligere tiders forståelse av enslighet. Dagens forståelser av familie, enslighet og kjærlighet er i stor grad bygd på den forståelse som vokste frem i de periodene Hellesund skriver om (ibid).

#### **4.3.1 Forventninger om "normalitet"**

Hellesund (2003) ser på kjernefamilien som en sentral del av det hun kaller det moderne prosjektet. Hun hevder at kjernefamilien blant annet ble konstituert gjennom den "nye" formen for kjærlighet, den romantiske kjærligheten. Samt gjennom sin klare rollefordeling mellom mann og kvinne. Disse idealene om den romantiske kjærligheten og kjernefamilien som basis for samfunnet kan spores tilbake til siste halvdel av 1800-tallet, ifølge Hellesund. På denne tiden ble familien redusert til en institusjon som i hovedsak skulle sørge for reproduksjon og emosjonelle behov. Dette var også en strengt patriarkalsk familiemodell, med mannen som familiens forsørger og overhode, og kvinnen som omsorgsfull mor og hustru. Menn og kvinner fikk helt ulike moralske verdier og idealegenskaper å leve opp til. I denne perioden ble også monogamiet etterstrebet mer enn noen gang. Seksuell umoral vakte avsky og stor offentlig forargelse. Det heteroseksuelle parforholdet fikk en hegemonisk posisjon både på individuelt og samfunnsmessig plan. Det var i denne perioden idealet om den romantiske kjærligheten vokste frem. Dette idealet dreide seg i hovedsak om selvrealisering og frihet. Først gjennom en øm og åndelig forening med en utvalgt Andre kunne selvet bli "helt" (ibid)

Hellesund (2003) mener at det ikke er noe som tyder på at idealet om den romantiske kjærligheten har mistet grepet i dagens samfunn. Dette idealet står kanskje enda sterkere i dag, for som Hellesund sier, ”den romantiske kjærligheten er blitt en universell størrelse; like vanskelig å unnsnippe som fortidens guddom” (ibid:15). Det er kanskje en del av forklaringen på at singellivet er så vanskelig å akseptere som et jevnbyrdig alternativ til parforholdet. Hellesund sammenligner reaksjonene på manglende vilje eller evne til å innordne seg parforholdet, med tidligere reaksjoner på manglende vilje eller evne til å underordne seg et religiøst system (ibid).

#### **4.3.2 Manglende aksept for singellivet som likeverdig med parforholdet**

Som jeg tidligere har vært inne på kommer det med jevne mellomrom negative utspill mot singellivet gjennom mediene. Ekspertene og medisinerne har flere ganger kommet med utspill i media om at enslighet og barnløshet har negative helseeffekter. Ett eksempel er en forskningsrapport som viser at faren for å dø av brystkreft øker med lengden på utdannelsen. Den samme rapporten viser også at barnløse og kvinner som får barn sent i livet har økt sjanse for å dø av brystkreft (Aftenbladet 16.07.2005). Flere av landets aviser publiserte artikler med store overskrifter om disse forskningsresultatene. Dette rammer single kvinner i dobbel forstand, da en del velger å ta høyere utdanning, og mange enten får barn sent i livet eller ikke i det hele tatt. Hellesund (2003) hevder at alle disse anti-enslig-utspillene ikke nødvendigvis handler om at enslighet i dag er akseptert som en likeverdig livsform eller som en statistisk konkurrent til parforholdet. Hun hevder at det heller ikke handler om at så mange færre kvinner føder barn, men om den økte utsikten til at dette kan skje. Hun ser disse ”angrepene” på singeltrenden som et preventivt angrep med det formål å stoppe den nye livsformen før den blir fullt ut akseptert som likeverdig parforholdet. Hellesund mener at man må se disse angrepene som vellykket når det er vanskelig å finne noen som er villige til å forsvare et liv uten partner som et likeverdig alternativ til et liv i parforhold. Samt at det er vanskelig å finne noen som hevder at de ikke primært drømmer om å finne den store kjærligheten. For mange oppleves det som stigmatiserende og problematisk å skulle stå frem offentlig som singel. Hun sier videre at undertrykkelsen av en livsform aldri er så vellykket som når en kan få de som lever den til å tvile på eller forakte legitimiteten av sitt eget liv (ibid).

Hellesund (2003) mener at kritikken mot singellivet er på sitt sterkeste i de periodene hvor de single synes å være mest fornøyd med sine liv. Når livet som enslig ser ut til å kunne by på en viss grad av konkurranse til det tradisjonelle familielivet, heves de kritiske røster. Dette anser hun som en strategi for å bevare det livslange monogamiets hegemoniske status. At det er vanskelig å finne noen som ønsker å stå frem og forsvare sin sivilstatus som singel var noe jeg oppdaget da jeg forsøkte å finne informanter til denne oppgaven. Flere av de jeg var i kontakt med mente selv at de ikke hadde noe å bidra med, og at de dessuten ikke ønsket å fronte singellivet. Dette tolker jeg som at mange opplever det som ubehagelig å bli konfrontert med sin singelstatus.

### **4.3.3 Håndtering av barnløshet**

Noe av problemet med å akseptere singellivet som en likeverdig livsform til parforhold er som jeg tidligere var inne på, kvinners barnløshet. Tove Fjell (2002) har studert ufrivillig barnløse kontra frivillig barnefrie kvinner. Hun forteller at frivillig barnløse kvinner møter liten forståelse for sitt valg. Hun antyder at noe av problemet vår kultur har med disse kvinnene, er at de oppfattes som ufullendte kvinner fordi de ikke har fått barn (Fjell 2002, i Hellesund 2003). Dette gir en pekepinn på hvor sterkt reproduktive funksjoner fortsatt står i definisjonen av det å være kvinne. Videre sier Fjell (2002, i Hellesund 2003) at måten de barnefrie kvinnene fristiller sin seksualitet fra reproduksjon og ekteskap på også oppfattes som problematisk. Hun tolker stigmatiseringen som de barnefrie kvinnene møter som at barnløsheten fremstår som så provoserende for den heteroseksuelle ordningen og derfor er så vanskelig å akseptere for omgivelsene.

Vi kan anta at dette stigmaet som barnefrie kvinner opplever legger ekstra stein til byrden for kvinner som ønsker barn, men som ikke har funnet en partner og heller ikke vil være alene med omsorgen. For disse kvinnene blir det kanskje ekstra viktig å finne en slags kompensasjon i form av et stort engasjement i for eksempel jobb eller ulike organisasjoner. Hvis en ikke lykkes på ett område i livet, i dette tilfellet i det å bli mor, kan det være oppbyggende for selvbildet å ha suksess på andre områder.

Hellesund mener at singelgenerasjonen (1990-tallets single) både de single og de ikke-single, henter sine idealer om liv og samliv fra en romantisert og mytified fortid. Samt at de henter sine skremmebilder om det å være varig enslig fra ulike perioder i vår fortid. Assosiasjoner til



den gamle peppermøen er en del av våre felles kulturelle forestillinger om hva som skaper tilhørighet og lykke, hva som er vellykket og mislykket, hva som er normalt og hva som er unormalt. Disse kulturelle forestillingene er utviklet over tid, og de har endret seg over tid. De bærer med seg viktige budskap om hvordan vi i vår kultur mener at et voksenliv bør være og om hva et liv må inneholde for å bli betraktet som fullverdig (Ibid:16-17).

#### **4.3.4 Forventninger i arbeidsliv**

Stein (1976) fant i sin undersøkelse at mange single hadde opplevd å bli diskriminert i jobbsammenheng. I ansettelsesprosesser hadde single opplevd at arbeidsgiver hadde foretrukket søkere som var gift fremfor single. Også skilte søkere hadde blitt foretrukket foran de som aldri hadde vært gift. Denne diskrimineringen ble av noen begrunnet med at single hadde en tendens til å ta uoverlagte avgjørelser og å være mer ustabile enn gifte arbeidstakere. Noen av deltakerne i Steins undersøkelse oppga også at de ble eller hadde blitt lønnet langt dårligere enn sine gifte kolleger. Når flere single oppgir at de bruker mer tid på jobben enn mange av sine gifte kolleger, står dette i motsetning til at de ofte får lavere lønn enn gifte arbeidstakere. Stein mener at en årsak til at single lønnes dårligere enn sine gifte kolleger er at en av familieinstitusjonens funksjoner i det økonomiske systemet er å opprettholde nåtidens arbeidskraft og forberede neste generasjons arbeidere, samt å utstyre dem med de nødvendige ferdighetene og verdiene som trengs for å bli produktive arbeidstakere. Fra samfunnets perspektiv er det familiens plikt å oppdra barn slik at de internaliserer hierarkiske, sosiale verdier og disiplinerer seg selv. Siden familien utøver disse funksjonene som er sentrale for opprettholdelsen av alminnelige politiske og maktrelaterte ordninger, må familien som en sosial enhet fremmes. Å lønne gifte familiemenn høyere enn single er en måte å styrke familiens status (ibid).

Til tross for indikasjoner på diskriminering av enkelte single i arbeidslivet har jobben en stor og viktig rolle i singles liv. Mange single arbeidstakere oppgir også at de føler at de får emosjonell støtte fra kollegaer på arbeidsplassen. Stein hevder at det er svært viktig for single å ha en jobb. Utover det å sørge for en stabil inntekt kan også jobben bidra til at den single har noe å identifisere seg med. Mange single gir uttrykk for at de bruker svært mye tid på jobben, og at det er noe de selv ønsker og har valgt. Stein argumenter for at jobben er særlig viktig for kvinner da de bevisst har valgt å ikke bli forsørget av en mann. Dette stemte nok bedre i 1976

da Stein gjennomførte sin undersøkelse. I dag er ikke kvinner like avhengige av mannens inntekter som før, da mange har både utdanning og yrkeserfaring slik at de kan forsørge seg selv.

#### **4.3.5 Etableringspress**

Da singellivet synes å ikke være en fullt ut akseptert livsform er det mange single som strever med forventninger og press om å underordne seg parforholdet. Dette presset kommer fra ulike kanter. Stein (1976) har blant annet gjort en del interessante funn når det gjelder hvilke forventninger og press om å innordne seg parforholdet som single opplever. Deltagerne i Steins undersøkelse rapporterer om press fra blant annet arbeidsplassen, kollegaer, familiemedlemmer og slektninger. Forventninger om å skulle finne seg en make innen en viss alder gir utslag på flere måter. En av Stein's informanter sier at folks respons på at hun er 28 år og singel, er "stakkars henne" eller "hun er lesbisk". I dag er nok "grensen" for hvor lenge det er forventet at man kan være singel, men fortsatt kommer til å finne seg en partner, noe høyere enn 28 år. Det er likevel sannsynlig at en del single i slutten av trettiårene og opp kan oppleve en lignende reaksjon på sin singelstatus. Dette gjelder særlig fra den eldre generasjonen. Stein (ibid) mener at slike kommentarer fører til at mange single blir forvirret og usikker på sin egen status i samfunnet. Selv om de kanskje ikke har noen planer eller noe stort ønske om å bli gift, blir de bekymret for hva andre tenker om dem.

Tidligere studier har ifølge Stein antydnet at det å aldri gifte seg er et nederlag som reflekterer individets mangler eller utilstrekkelighet. Single forventes å tilpasse seg en sosial kontekst som belønner ekteskap, og hvor nesten alle de betydningsfulle rollene og de relaterte verdiene er bygd på forutsetningene for ekteskapelig erfaring (Kuhn 1955, i Stein 1976:68). Stein hevder at det er helt andre grunner til å være singel enn at man er mislykket på noen måte. I hans studie oppgir informantene en rekke negative aspekt ved det etablerte parforholdet som argument for å være singel, mange av disse bygger på tidligere erfaringer med ekteskap og parforhold (jmf. livsløpserfaringer). De fleste av Steins informanter sier at de ikke har noe ønske om å inngå ekteskap i fremtiden. Til tross for at de føler skyld på grunn av forventningspress fra familie og gifte venner er valget om å ikke gå inn i parforhold et personlig valg. Det sterkeste motargumentet for å inngå ekteskap var at det virker begrensende og hindrer deres personlige utvikling. Deltakerne i Steins undersøkelse indikerer

at singellivet kan bidra til menneskelig utvikling og selvrealisering og at ekteskapsrammene ikke lenger er nødvendig for å få emosjonell støtte, sex og et aktivt sosialt liv.

For mange er kanskje singeltilværelsen den livsformen som fungerer best. Mange av informantene i Steins studie har vært etablert i parforhold og ekteskap tidligere, og disse argumenterer for at singellivet er en livsform som passer dem mye bedre. Jeg tror likevel mange single opplever ett visst press om å etablere seg i parforhold. Det kan også være en følelse av å ikke passe inn, for eksempel i sosiale sammenhenger der de fleste tilstedeværende er par.

#### **4.4 Oppsummering av analytiske perspektiver**

I litteraturen jeg har gjennomgått i dette kapitlet har jeg funnet teorier som kan knyttes til singles livsstil og identitetsutforming. I hovedsak er dette forskning på samme tema som denne oppgaven handler om, og teorier som er utsprunget av denne forskningen. Jeg vil bruke disse perspektivene i analysen, for å forsøke å vise variasjoner i utformingen av identitet og livsstil, ut fra påvirkning av strukturelle faktorer, livsløpsfaktorer og situasjonelle faktorer. Av strukturelle faktorer som kan påvirke identitet og livsstil for single står kjønn sentralt. Ifølge Thorsen (1998) er det de sosiale relasjoner individet inngår i og identifiserer seg med som skaper individuelt psykologisk kjønn. Definisjonen av kjønn som Thorsen forholder seg til (side 29), er relevant for å forstå ulikhetene i kvinner og menns identitetskonstruksjon. Den kan også koples til hvordan kvinner ofte blir definert gjennom sin rolle som mor. Kvinnesakskvinnene på 1800-tallet har slått opp mange dører for dagens nye kvinneroller, men reproduktive funksjoner står fortsatt sterkt i vår kulturs definisjon av det å være kvinne. Jeg vil argumentere for at det av denne grunn er en ekstra utfordring for en singel, barnløs kvinne å få aksept for den livsformen hun lever. Samt at single kvinner vil oppleve det familiære statustapet større enn single menn. Noe som gjør at kvinnene i større grad enn menn må kompensere på andre områder for å få lik status som kvinner og menn med familie og barn.

Når det gjelder mannlig enslighet peker Stein (1976) på manglende nære, sosiale relasjoner som et kritisk punkt hos single menn. Stein hevder at særlig eldre, ugifte menn i større grad enn ugifte kvinner, mangler nettverk som bidrar med støtte og omsorg. Siden fravær av slike

nettverk kan relateres til mentale sykdommer antar han at single menn i større grad enn single kvinner vil være disponert for mentale problemer. Slik jeg forstår Thorsens definisjon av kjønn som en relasjonell utviklingsprosess, er de sosiale relasjonene individet inngår i sentrale for selvforståelsen og defineringen av selvet, det som bidrar til å utforme individets identitet. Individet trenger altså sosiale relasjoner for å ha noen å identifisere seg med, og i hvor stor grad disse er til stede vil være avgjørende for livskvaliteten. For single er det særlig relevant da de ikke har partner eller familie som naturlig vil bidra til nære og stabile sosiale rammer.

Stein (1976) peker på betydningen av økonomisk uavhengighet og evne til å forsørge seg selv som viktig for singles livskvalitet. Han mener disse faktorene er helt nødvendig for at single skal kunne leve gode liv. Slik jeg forstår det vil det være mulig å kompensere for lav status på et område ved å oppnå høyere status ved for eksempel å investere i en karriere. Kvinner som verken er mor eller kone vil derfor i større grad måtte sørge for en god utdanning og jobb for å oppnå høyere status enn en kvinne som identifiserer seg med sin manns status og som forsørgeres av hans inntekter.

Livsløpsanalyser kan bidra til å gi en bred innsikt i en persons verdier, holdninger og mestringsmåter. Hendelser og fenomener som trekkes frem i en livsberetning gir grunnlag for en analyse av hva som har vært sentralt for at livet har blitt slik det fremstår i dag. Thorsen (1998) har funnet en del likhetstrekk i livshistoriene til de ugifte kvinnene som deltok i hennes studie av livsløp. Alle disse kvinnene har tatt utdanning og har vært dyktige og selvstendige yrkeskvinner, noe som ikke var en selvfølgelighet da disse kvinnene vokste opp<sup>10</sup>. De har også hatt ugifte rollemodeller i familien, noe som kan ha bidratt til at det å være enslig, selvstendig yrkeskvinne fremsto som et akseptabelt livsløp, alternativt til å bli husmor. Denne rollen er i tråd med dagens forestillinger om utdanning som veien til individuell fremgang. Informantene i Thorsens livsløpsstudie er eldre enn mine informanter og vokste opp i en annen tid. I dag er det forventet at kvinner skal ta utdanning og være yrkesaktive samtidig som de har familie og barn. Det norske samfunnet har tilrettelagt ordninger for at en slik kombinasjon skal kunne fungere, og jeg vil derfor anta at en det ikke oppfattes som en god grunn å forklare sin singelstatus med at man vil satse på en karriere.

Jeg vil forsøke å identifisere faktorer i mine informanters livsløp som kan ha bidratt til deres singlestatus i dag. Det er ikke sikkert at en selv er klar over hvilke hendelser eller fenomener

---

<sup>10</sup> Deltakerne i Thorsens livsløpsstudie(1998) var født mellom 1905 og 1915.

som har vært sentrale for utformingen av ens livsstil og identitet, mens det for meg som utenforstående kan være lettere å se et slikt mønster i et livsløp. Jeg tror også at hvordan single utformer identitet og livsstil vil variere ut fra hvilken livsfase de befinner seg i. Singelstatusen vil oppleves annerledes for en kvinne eller mann i midten av trettiårene enn en singel kvinne eller mann i midten av femtiårene. Hvorfor mine informanter flyttet til Oslo, og hvorfor de har valgt å fortsette å bo der, er også relevant i denne sammenhengen.

Hellesund (2003) hevder at idealet om den romantiske kjærligheten og kjernefamilien fortsatt står sterkt i vårt samfunn. Mange single opplever et stort forventningspress fra både familie og venner om at de snart bør etablere seg. Det kan komme i form av stadige spørsmål, og påminnelser om at tiden går. De senere årenes stadige utspill i mediene om den helseskadelige singellivsstilen og de singles triste fremtidsutsikter bekrefter dette. Jeg vil i likhet med Hellesund (2003) argumentere for at det på enkelte områder er liten aksept for singellivet som livsform. For mange single, vil en stadig konfrontasjon av deres sivilstatus og ”annerledeshet” kunne føre til at de bli usikre på sin egen identitet og status i samfunnet. Jeg vil også anta at noe av den manglende aksepten handler om at kvinner og menn ikke oppfattes som fullt ut voksne før de har fått barn og etablert seg med partner. Selv om de egentlig ikke har noe stort ønske om å etablere seg, vil en eventuell skyldfølelse over å ikke innfri forventningene kunne virke negativt for selvbildet.

Hellesund (ibid) mener at undertrykkelsen av en livsform er på sitt sterkeste når det kan få de som lever den til å tvile på, eller forakte legitimiteten av sitt eget liv. Jeg vil anta at dette gjelder for mange single i dag. Så lenge singelstatusen er kortvarig kan den gi høy status, men i det den blir langvarig kan den single bli oppfattet som mer eller mindre mislykket. For å bli sett på som vellykket bør en gi uttrykk for det livet man har er det en ønsker seg. Hvis en gir uttrykk for at en ønsker seg kjæreste og at en er misfornøyd med singelstatusen sin, vil en kunne bli oppfattet som stakkarslig og desperat (Eilenberger 1997). Jeg vil derfor tro at mange single opplever det som vanskelig å bli konfrontert med sin sivilstatus. Det kan være vanskelig å aktivt gjøre noe med singelstatusen om en ønsker det, fordi en er redd for å fremstå som mislykket. Stein (1976) mener at singelstatusen ikke handler om å være mislykket, men mer om at single har negative holdninger til ekteskapet, og derfor ser flere fordeler i å være singel. Han sier også at majoriteten av hans informanter ikke ønsker å inngå ekteskap i fremtiden, men vil dyrke sin frihet og individuelle utvikling. Jeg vil likevel tro at det vil være vanskelig å finne single mennesker som ikke på ett eller annet tidspunkt i livet

har hatt et ønske om å finne seg en partner. Idealet om den romantiske kjærligheten og kjernefamilien ligger så dypt forankret i samfunnet at det vil være vanskelig å manøvrere unna. I analysen vil jeg, på grunnlag av disse perspektivene, også forsøke å si noe om hvordan single responderer på signaler fra omgivelsene. Om hvordan de utformer og ivaretar sin identitet og velger sin livsstil i forhold til de eventuelle forventningene og det presset de opplever fra venner, familie og omgivelsene rundt.

## 5. Metode

I dette kapitlet vil jeg først si litt om hvilken metode jeg har valgt for å studere utforming av identitet og livsstil blant single. Deretter vil jeg presentere utvalget som danner grunnlag for mitt empiriske materiale, og reflektere litt over hvilke utfordringer jeg har hatt i forhold til dette. Jeg vil gjøre kort rede for intervjusituasjonen og avslutte med en gjennomgang av de etiske prinsippene jeg har hatt med meg i denne studien.

### 5.1 Valg av metode

Jeg har primært valgt å benytte kvalitativ metode, med vekt på strukturerte dybdeintervjuer med åtte single informanter. Jeg har i tillegg brukt sekundære kilder, blant annet statistikk og levekårsundersøkelser fra Statistisk Sentralbyrå. Jeg har også forsøkt å få en oversikt over hva som finnes av tidligere studier av single. Noe av disse har jeg tatt med meg og brukt aktivt i denne oppgaven. Hellesund (2002) sin doktorgradsavhandling om kvinnelig enslighet, samt den senere boken: Kapitler fra singellivets historie (2003) har vært nyttig for å få en historisk forståelse av enslighet. Stein (1976) tar opp problemstillinger som fortsatt er relevant for singelliv i dag. En del av hans empiri danner rammer for mine diskusjoner rundt singles utfordringer i utformingen av identitet og livsstil. I tillegg har jeg fulgt med i aviser og andre medier for å fange opp hvilke forestillinger og forståelser som eksisterer om single. Mediernes fremstilling av singellivet som fenomen forteller mye om samfunnets oppfatning i den tiden det blir skrevet. Det har også vært inspirerende å lese tidligere hovedfags- og masteroppgaver som tar opp litt av de samme temaene. Som et teoretisk rammeverk for analysen har Giddens (1991) perspektiver på identitet og livsstil vært sentrale.

Årsaken til at jeg valgte å basere oppgaven på kvalitative intervjuer er at jeg ønsket å få frem de singles selvforståelse og deres egne personlige historier. Jeg synes også det er interessant hvilke begreper de bruker når de snakker om seg selv og sitt liv. Selv om jeg hadde laget mine spørsmål ut fra problemstillingen og de faktorene jeg ønsket å få belyst, ville jeg la de single selv få fortelle sin historie og deres refleksjoner rundt livet som singel. Jeg mener da at kvalitative intervjuer er den best egnede metoden for å lykkes i dette. Kvale sier dette om kvalitative forskningsintervjuer:

”Formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet” (2001:39).

I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en delvis strukturert intervjuguide. Jeg delte spørsmålene inn etter de temaene som fulgte av problemstillingen, og som dermed reflekterte operasjonaliseringen av variablene. Jeg hadde også flere underspørsmål til hvert tema. Intervjuguiden ble laget slik at det ikke skulle være nødvendig å stille spørsmålene i kronologisk rekkefølge. Dette gjorde jeg fordi jeg ønsket at informantene mine kunne få snakke litt friere, slik at det skulle bli en fin flyt i intervjuene.

Et fortrinn med delvis strukturerte intervjuer er at ting som har stor betydning for informantene, sannsynligvis vil komme frem under intervjuet. I min intervjuguide har jeg delvis åpne spørsmål. Jeg spør også alle informantene om det er noe de ønsker å fremheve og/eller som de synes er viktig å nevne. Eksempelvis er det ingen av mine informanter som nevner religion, jeg tolker det derfor som at religion ikke er viktig for dem. Dersom religiøsitet hadde blitt nevnt av flere, ville det måtte føre til en revisjon av den modellen jeg opererte ut fra. En slik tilpasning ville ikke latt seg gjøre i et strengt strukturert intervju eller i en spørreundersøkelse.

## **5.2 Utvalget**

Jeg har laget en tabell med en oversikt over mitt utvalg, denne har jeg i utgangspunktet systematisert etter kjønn. Av hensyn til anonymisering har jeg ikke skrevet eksakt alder, men delt inn i aldersgrupper. Av samme grunn har jeg laget noen hovedkategorier for strukturelle faktorer som utdanning og yrke. Jeg har også delt bosted inn i Oslo øst og Oslo vest, samt at jeg har laget et skille mellom de som eier og de som leier bolig. Tabellen viser at fem av de åtte intervjupersonene mine er kvinner. Det er også bare to av åtte som leier boligen, altså eier seks av intervjupersonene boligen de bor i.



| Navn/Kjønn      | Aldersgruppe | Utdanning    | Yrke        | Bosted    | Eier/leier |
|-----------------|--------------|--------------|-------------|-----------|------------|
| 1.Sara, kvinne. | 34-38        | Uni/høyskole | Student     | Oslo øst  | eier       |
| 2.Nina, kvinne  | 54-58        | Uni/høyskole | Leder       | Oslo øst  | eier       |
| 3.Hanne, kvinne | 34-38        | Høyskole     | Helsevesen  | Oslo vest | eier       |
| 4.Elsa, kvinne  | 44-48        | Gymnas/kurs  | Forvaltning | Oslo øst  | eier       |
| 5.Gerd, kvinne  | 34-38        | Universitet  | Helsevesen  | Oslo vest | leier      |
| 6.Johan, mann   | 39-43        | Gymnas/kurs  | Kultur      | Oslo øst  | eier       |
| 7.Tore, mann    | 34-38        | Uni/høyskole | Forvaltning | Oslo øst  | leier      |
| 8.Geir, mann    | 49-53        | Høyskole     | Media       | Oslo øst  | eier       |

I utgangspunktet ønsket jeg å intervju cirka åtte single mennesker, omtrent halvparten kvinner og halvparten menn. Jeg ønsket også at cirka halvparten av informantene skulle ha høyere utdanning og/eller høystatusyrker, og at den andre halvparten skulle ha lavere utdanning og/eller lavstatusyrker. Jeg ønsket også en avgrensning i alder på cirka 35 år til 55 år.

Det viste seg at jeg skulle få noen utfordringer i forhold til det utvalget jeg hadde ønsket meg på forhånd. Etter hvert som jeg begynte å etablere kontakt med mulige informanter, så jeg at de fleste av disse enten hadde høyere utdanning eller hadde et høyinntektsyrke, eventuelt begge deler. Det viste seg å være vanskelig å komme i kontakt med arbeidsledige eller single med lav inntekt<sup>11</sup>. Det var også langt flere single kvinner enn menn som var villige til å la seg intervju. Problemet med å finne single menn til denne studien er en utfordring andre som har studert single også har støtt på<sup>12</sup>. Måten jeg vil løse dette på er at jeg vil bruke sekundære kilder, som levekårsundersøkelser fra Statistisk Sentralbyrå for å innhente de dataene jeg eventuelt mangler i mitt eget materiale.

<sup>11</sup> Ved bruk av EU sin definisjon får vi en medianinntekt per forbruksenhet som for årene 1999-2001 på 193 400 kroner i gjennomsnitt per år (omregnet til 2001-kroner). Dette betyr at lavinntektsgrensen (60 prosent av mediangjennomsnittet) for en enslig person vil være 116 000 kroner, omregnet til 2001-kroner. OECD sin definisjon gir tilsvarende en medianinntekt i treårsperioden som omregnet til faste priser i gjennomsnitt var på 160 300 kroner. For OECD sin lavinntektsdefinisjon (50 prosent av mediangjennomsnittet) vil altså lavinntektsgrensen for en enslig person være om lag 80 000 kroner. (ssbmagasinet 8.10.2003. Statistisk Sentralbyrå)

<sup>12</sup> Thorsen hadde seks ugifte kvinnelige informanter og en ugift, mannlig informant i sin livsløpsstudie av eldre. Årsaken til denne skjevheten var at det var vanskelig å finne ugifte menn i den aktuelle aldersgruppen; eldre født mellom 1905 og 1915 (Thorsen 1998:291).

For å komme frem til utvalget har jeg brukt forskjellige metoder. Jeg startet med å kontakte Ensliges Landsforbund, som er den største interesseorganisasjonen for single i Norge. Jeg fikk da tillatelse til å bruke deres nettsider for å henvende meg til single kvinner og menn som kunne være villig til å la seg intervju. Jeg fikk også henge opp et oppslag på en informasjonstavle på Elbo, som er Ensliges Landsforbunds Boligbyggelag. Ved hjelp av Ensliges Landsforbund, kom jeg i kontakt med to single mennesker som var villige til å bli intervjuet.

Neste steg var å bruke mitt eget nettverk: jeg ringte rundt til venner og bekjente for å høre om de kjente noen som passet i min målgruppe. Jeg bad dem om å sende forespørselen videre til sine bekjente, som igjen sendte ballen videre. På denne måten kom jeg i kontakt med seks av informantene mine. Denne fremgangsmåten kalles for ”snøballmetoden”, og analogien med en snøball er at utvalget i utgangspunktet er lite, men gradvis utvides, som en snøball som vokser ettersom den ruller (Thagaard 2003:54). Utfordringen ved å anvende ”snøballmetoden” er at man kan risikere å få et utvalg som består av mange mennesker innenfor samme nettverk. Dette har jeg forsøkt å unngå ved å ta kontakt med personer som tilhører ulike miljøer.

### **5.2.1 Refleksjoner rundt det endelige utvalget**

Jeg har reflektert litt rundt det faktum at jeg ikke lyktes i å få det utvalget jeg i utgangspunktet ønsket å ha. Hva kan være årsaken til at det var så vanskelig å komme i kontakt med single mennesker med lav sosioøkonomisk status? En mulig forklaring kan være at mennesker med ingen eller lav grad av deltagelse i arbeidslivet ofte har et mindre sosialt nettverk. I levekårsundersøkelsen for aleneboende (Rønning 2006:126) viser tabell 9.3 at flere kvinner og menn med lav eller ingen utdanning mangler en fortrolig venn. Tabellen viser det samme for de som ikke er yrkesaktive: her oppgir 28% at de mangler en fortrolig venn. Til sammenlikning, viser tabellen at blant de som er yrkesaktive er det bare 8% som oppgir at de savner en fortrolig venn. Dette kan forklares med at både utdanning og arbeidsliv er arenaer for å knytte sosiale kontakter og utvikle vennskap (ibid). Da mitt eget nettverk i hovedsak består av mennesker med høy utdanning, og siden det var her ”snøballen” først begynte å rulle, kan dette også ha vært medvirkende til skjevheten i utvalget.

En annen mulig forklaring kan være at høyt utdannede mennesker er mer villige til å være informanter i kvalitative studier enn personer med lavere utdanning. Det har sannsynligvis en sammenheng med at høyere utdannede mennesker er mer fortrolige med forskning, samt mer vant til å reflektere over sin egen livssituasjon (Thagaard 2003:54). Utfordringen i dette er at høyere utdannede mennesker som er villige til å bli intervjuet, kanskje er mer tilfreds med livssituasjonen enn hva som er vanlig blant single mennesker generelt. Dette øker sjansene for at den informasjonen jeg får, handler om personer som mestrer sin livssituasjon godt. Dette kan føre til at jeg går glipp av fortellingene til de som er minst komfortable med den livssituasjonen de befinner seg i. Da jeg har flere informanter med høy utdanning enn med lav utdanning må jeg ta høyde for dette i tolkningen av mine data. Det kan være en svakhet i analysen min at single med lav utdanning og lav tilknytning til arbeidslivet ikke får en ”stemme”.

### **5.3 Intervjusituasjonen**

Før jeg satte i gang med selve intervjuingen gav jeg intervjupersonene en liten forklaring på hva som skulle skje. Jeg informerte om formålet med intervjuet, bruken av båndopptaker og hvordan jeg ville behandle dataene i ettertid. Jeg informerte også om at de når som helst i intervjuet kunne be meg skru av båndopptakeren. Jeg opplyste også om at det var helt frivillig å være med på undersøkelsen, og at de når som helst kunne trekke seg om de skulle angre sin deltakelse. At intervjuene ville bli anonymisert, og hvordan dette ville bli gjort, var også noe jeg syntes var viktig å opplyse om. Til slutt spurte jeg om de hadde noen spørsmål før intervjuet startet. Jeg synes dette er en viktig inngang til intervjusituasjonen for å oppnå at intervjupersonene skal føle seg trygge, og være sikre på hva de er med på. Intervjupersonene bør gis en kontekst for intervjuet både før og etter selve intervjuingen (Kvale 2001).

Da en samtale som blant annet omfatter spørsmål om sivilstatus er en ganske personlig sak for de fleste, syntes jeg det var viktig å finne et sted hvor informantene mine følte seg komfortable med å snakke fritt. Jeg spurte derfor hver enkelt informant om hun eller han hadde noen ønsker om hvor intervjuene skulle finne sted. Dette førte til at nesten alle intervjuene foregikk på ulike steder. Jeg var hjemme hos to av informantene. I det ene intervjuet hvor jeg var hjemme hos informanten, ble det veldig fint flyt i samtalen. Jeg følte at informanten snakket veldig åpent og slappet av. I det andre intervjuet hvor jeg var hjemme hos informanten var det litt annerledes. Her følte både jeg og informanten oss litt mer usikre

på situasjonen. Derfor tok det litt tid ut i intervjuet før jeg følte at vi begge slappet av, og at samtalen kom ordentlig i gang.

Jeg gjennomførte intervjuet på arbeidsplassen til tre av informantene. Dette var nok de intervjuene hvor jeg følte at informantene var aller mest komfortabel. Jeg tror årsaken til det kan være at de var i trygge og kjente omgivelser, samtidig som det ikke ble så privat som hjemme hos dem selv.

To av informantene hadde ikke noen spesifikke ønsker for hvor de ville at intervjuene skulle finne sted. Jeg bad dem derfor om å møte meg på universitetsbiblioteket på Blindern. Til ett av intervjuene hadde jeg funnet et ledig grupperom. Jeg syntes egentlig ikke dette egnet seg så godt, da det var et stort rom med mye akustikk. I tillegg var det store bord, slik at jeg og informanten ble sittende et stykke fra hverandre. I dette intervjuet syntes jeg informanten min var ganske anspent gjennom hele intervjuet, noe som også smittet over på meg. I det andre intervjuet jeg gjorde på universitetsbiblioteket, satt vi ved et ganske avskjermet kafé- bord. Dette var heller ikke ett ideelt sted å gjøre intervju. Informanten var ganske avslappet og pratsom, men hver gang det kom mennesker forbi tok informanten en pause i snakkingen, eller senket stemmen.

Ett av intervjuene foregikk utendørs, etter ønske fra informanten. Å sitte i en park i sola legger jo alt til rette for en avslappende ramme rundt intervjuet. Det ble også slik at informanten kunne snakke fritt uten å være redd for at noen skulle overhøre samtalen. Det eneste jeg opplevde som negativt var at vind og andre lyder fra omgivelsene overdøvet mye av samtalen på båndet.

På slutten av hvert intervju spurte jeg informantene om det var noe mer de ønsket å tilføye før jeg skrudde av båndopptakeren. I noen tilfeller fikk jeg litt mer utfyllende informasjon på enkelte av spørsmålene jeg hadde stilt. Det var også noen som kom med tilføyninger etter at båndopptakeren var slått av. Jeg spurte samtlige informanter om hvordan de syntes det hadde vært å bli intervjuet, og samtlige svarte at det hadde vært mye bedre enn forventet. Responser fra de fleste, var at spørsmålene ikke var så private og intime som de på forhånd kanskje hadde fryktet. De hadde også vært litt nervøse for dette med bruk av båndopptaker, men den glemte de når intervjuet først var i gang.

## **5.4 Etiske retningslinjer**

All vitenskapelig virksomhet krever at forskeren forholder seg til etiske prinsipper som gjelder internt i forskningsmiljøer så vel som i omgivelsene (Thagaard 2003). Det er tre etiske grunnprinsipper jeg som vitenskapelig forsker har et spesielt ansvar for å ivareta.

### **5.4.1 Informert samtykke**

Et informert samtykke innebærer at informanten informeres om undersøkelsens overordnede mål, om hovedtrekkene i prosjektplanen, og om mulige fordeler og ulemper ved å delta i forskningsprosjektet. Informert samtykke betyr også at forskeren får informanten til å delta på frivillig basis, og opplyser om at personen kan trekke seg når som helst. Dette er viktig for å forhindre utilbørlig påvirkning og tvang (Kvale 2001). Jeg hadde på forhånd utarbeidet et skriv om informert samtykke som jeg gjennomgikk muntlig før hvert intervju. I dette skrevet stod litt om formålet med undersøkelsen og hvordan jeg ville bruke dataene videre. Jeg hadde også skrevet ned noen tanker om fordeler og ulemper ved å delta i undersøkelsen. I tillegg hadde jeg et punkt om frivillig deltagelse og muligheten for å trekke seg på hvilket som helst tidspunkt.

Utfordringene med å oppfylle alle kravene til informert samtykke er for det første at for detaljert informasjon kan påvirke informantens atferd (Thagaard 2003). Jeg forsøkte derfor å gi informasjon om det overliggende tema for oppgaven, men uten å gå for dypt inn på hva jeg ønsket å få ut av undersøkelsen. Likevel måtte jeg forsøke å gi gode svar når informantene spurte om dette. En annen utfordring er at studien ofte forandrer seg i løpet av prosessen, og det er begrenset hvor mye en vet på forhånd om hvordan det vil utvikle seg (ibid). Jeg har derfor vært bevisst på at om det skulle bli store endringer i studiens formål, skal intervjupersonene kontaktes og informeres om dette.

### **5.4.2 Konfidensialitet**

Konfidensialitet er den andre etiske regelen jeg synes er viktig å ivareta. Konfidensialitet i forskningen medfører at man ikke offentliggjør personlige data som kan avsløre intervjupersonens identitet (Thagaard 2003). Da min oppgave berører et såpass personlig tema som sivilstatus er jeg veldig opptatt av å anonymisere alle mine informanter. Dette har også

noen av informantene mine vært opptatt av. Særlig etter at intervjuene er avsluttet er det flere som har spurt om det vil være mulig og kjenne dem igjen i oppgaven. Flere av informantene nevner både navn på andre personer og arbeidsplasser de har vært eller er ansatt. Jeg har derfor byttet ut alle egennavn, både på personer og steder. Videre har jeg skrevet alle sitatene jeg bruker om til bokmål. Jeg har også delt inn i aldersgrupper, og når det gjelder yrke og utdanning har jeg også delt dette inn i kategorier.

Hensynet til konfidensialitet er også en av årsakene til at jeg valgte Oslo som arena for data-innsamlingen. Når over 160 000 personer av Oslos innbyggere bor alene<sup>13</sup> vil det være liten sannsynlighet for at noen skal kunne gjenkjenne de åtte anonymiserte personene som inngår i mitt utvalg.

### **5.4.3 Konsekvenser**

Den tredje etiske regelen jeg er opptatt av å ivareta er konsekvensene av å delta i denne studien. Forskeren må vurdere hvordan deltakerne kan beskyttes mot uheldige virkninger av å være med i forskningsprosjektet (Thagaard 2003). Hvilke positive og hvilke negative konsekvenser det kunne ha for dem jeg intervjuet var noe jeg tenkte mye på i forkant av intervjuene. Dette snakket jeg også om sammen med informantene både før og etter selve intervjuet. Det å fortelle om seg selv til en interessert lytter kan bidra til at informanten får mer innsikt i sin egen situasjon (ibid). Samtidig kan det også være vondt å snakke om ting som er vanskelig. Dette hadde jeg i tankene da jeg utarbeidet intervjuguiden, og det var også noe jeg var bevisst på under selve intervjuingen. Jeg forsøkte å unngå spørsmål som kunne virke støtende, og heller la informantene snakke litt fritt omkring vanskelige temaer. Tilbakemeldingene jeg har fått fra informantene etter intervjuene har vært positive. Ingen har gitt signaler om at det var spørsmål som de følte var for nærgående eller ubehagelige. Heller tvert imot, flere av informantene sa at de på forhånd hadde trodd at det skulle være flere personlige og nærgående spørsmål. Noen av dem syntes også at det var fint å få snakke om det og få luftet litt tanker omkring dette.

---

<sup>13</sup> *Flere bor alene* (2007) Statistisk Sentralbyrå

## **6. Utforming av identitet og livsstil**

I dette kapitlet vil jeg komme tilbake til problemstillingen min og belyse denne, men nå med utgangspunkt i de data som intervju materialet er gjort tilgjengelig gjennom. Jeg vil forsøke å bidra til en forståelse av hva som påvirker utformingen av identitet og livsstil blant single. Dette vil jeg gjøre ved hjelp av de analytiske perspektivene og teoriene jeg har presentert lenger frem i oppgaven, samt mine intervjuer med åtte single informanter. Jeg vil forsøke å holde meg tett til modellen min (side 13) og systematisk gå gjennom strukturelle faktorer, livsløpsfaktorer og situasjonelle faktorer. Ut fra dette ønsker jeg også å kunne si noe om hva som er viktig for livskvaliteten til single mennesker i en storbykontekst.

Jeg vil bruke en del sitater fra informantene mine i analysen. Når jeg velger å bruke et sitat, er det fordi jeg mener at det som blir sagt er viktig for å få frem opplevelsen av singellivet. Jeg bruker kun sitater der flere informanter har fremhevet det samme temaet som viktig.

### **6.1 Strukturelle faktorer – identitet og livsstil**

Her tar jeg først for meg betydningen av kjønn, deretter sosioøkonomisk status og diskuterer disse opp mot identitetsutforming og livsstil.

#### **6.1.1 Hvilken betydning har kjønn for singles identitetsutforming?**

Kjønn er definert og henter sin mening i det kulturelle betydningssystem. Det er altså ikke bare bestemt ved biologien, selv om denne gir forutsetninger og setter rammer og betingelser for kjønn. De biologiske forskjellene får sin kulturelt betingede fortolkning som igjen gir meningsrammer for den personlige meningsdanning. Konstruksjon er likevel ikke nødvendigvis en villet, bevisst eller reflektert utforming av kjønn (Thorsen 1998). Kjønn konstrueres både ut fra den enkeltes oppfatning og den gitte kulturens rammer. Tradisjonelt har kvinnen blitt definert gjennom sin rolle som mor, og innenfor rammene av hjemmet og familien. Kvinner som ikke har innordnet seg under disse rammene har blitt oppfattet som avvikende. Det har vært lettere for menn, de har i større grad blitt definert gjennom sitt virke enn gjennom farskap. I dag har vi i større grad fått likestilling mellom kjønnene, og kvinner kan på lik linje med menn ta utdanning og delta på arbeidsmarkedet. Samtidig er vår forståelse av kvinnelighet fremdeles i stor grad knyttet til parforhold og foreldreskap (Hellesund 2003). Det forventes at moderne kvinner skal realisere seg selv gjennom utdanning og jobb samtidig som hun skal oppfylle forventningene til den tradisjonelle

kvinnerollen som mor, hustru og omsorgsperson. Dette er i tråd med det Hellesund kaller ”modernitetens iboende dobbelthet i forhold til kvinnelighet” (ibid:67).

Kjønn som identitet viser til hvordan den enkelte former og blir formet av en forståelse knyttet til kjønn. Selvfølgelig utvikles i et stadig samspill med hva omgivelsene knytter til det som er mannlig og kvinnelig. Noen av de single kvinnene jeg har intervjuet har fremhevet det å ikke få barn som noe av det som er vanskelig med å være singel kvinne. Det handler ikke nødvendigvis bare om deres egne ønsker, men i like stor grad om forventninger fra familien og omgivelsene rundt en. Forventningene uttrykkes på ulike måter, men generelt oppleves det ubehagelig å ikke passe inn i det som av mange anses som normen. En av mine kvinnelige informanter sier:

*”Jeg har absolutt følt at jeg ikke har passet inn, at jeg har blitt feil i forhold til normen, mange ganger. Men, jeg tror det har mye med det enkelte individ, hvordan man oppfatter seg selv og i hvilken grad man har en god selvfølelse rett og slett. Man kan jo tenke på dette med annerledeshet, hvis man til enhver tid føler seg annerledes, hvis man ikke til enhver tid føler at man har en klar identitet, så kan det være vanskelig ovenfor andre mennesker å være tydelig” (Intervju 1, Sara).*

Jeg tolker det Sara sier som at hun mener det handler om å ha tro på seg selv og den måten man lever på. Hvis man har dårlig selvfølelse og tviler på den livsformen man selv lever, vil man i større grad føle seg mislykket fordi man ikke klarer å leve opp til forventningene. Det vil da være vanskelig å være tydelig ovenfor menneskene rundt seg. Ifølge Giddens (1991) finnes ikke en persons identitet i adferd og heller ikke i andres reaksjoner (selv om dette er viktig), men i kapasiteten man har til å holde en narrativ gående. Slik at hvis man har tro på at ens egen historie holder mål, vil det også være lettere å forklare denne ovenfor omgivelsene.

De mannlige informantene mine er ikke spesielt opptatt av denne problemstillingen. De reflekterer kanskje ikke i like stor grad over å få barn eller ikke, da deres muligheter for å bli forelder ikke er like tidsbegrenset som for kvinner. En annen mannlig informant sa følgende om akkurat dette:

*”Det er jo litt slående med disse seriene, at det bare er jenteserier som handler om disse tingene [singellivet]. Det kan hende at det slår jenter litt tyngre enn gutter. Fordi man har*



*andre ting i livet som på en måte skal gjennomføres [føde barn]. Så jeg tror samfunnet dømmes, eller at jenter føler seg hardere dømt av samfunnet og kanskje familien om de er enslige. Det er kanskje litt mer akseptert å være fri og frank gutt.” (Intervju 7, Tore).*

Ut fra intervjuene, er mitt inntrykk at kvinner oftere opplever å bli konfrontert med sin status som singel enn menn, og at det ofte henger sammen med spørsmålet om å få barn eller ikke. Kvinner må forklare og unnskyldes seg fordi det finnes en kulturell forestilling om en biologisk deadline som menn ikke har. Som nevnt, har samfunnet andre forventninger til at kvinner skal bli mødre enn at menn skal bli fedre. Mannen oppfattes nærmest som evig fertil, han kan være barnefri helt opp til femti-seksti års alderen før han møter en yngre kvinne og blir far. Det blir tatt som en selvfølge at en kvinne både skal like og ønske seg barn; gjør hun ikke det, er det stor sannsynlighet for at hun blir stemplet som egoistisk og kynisk.

Single kvinners utfordringer i forhold til å ikke få barn kan knyttes opp til Giddens (1991) teori om selvets refleksive prosjekt. Det kan være vanskelig for single barnefrie kvinner å tro på at den livsformen hun lever er verdifull og holder mål når hun stadig får signaler som vitner om det motsatte. Mange vil nok synes at det er vanskelig å forsvare å ikke få barn, da det norske samfunnet har lagt så godt til rette for å kombinere barn og karriere. Det er mye fokus på de som er ufrivillig barnløse, og eksperter går ut i media og advarer kvinner med å vente for lenge før de får barn. Det jobbes også kontinuerlig med nye reproduksjonsteknologier, slik at alle skal få muligheten til å få barn. Dette gjør at vi får et veldig barnefokuseret samfunn som skaper forventninger og press fra flere ulike aktører. Det vil derfor være sannsynlig at single kvinner uten barn vil kunne oppleve en følelse av skam når de blir konfrontert med sin single og barnefrie livsform, særlig i omgivelser hvor det er liten forståelse og aksept for dette. Det er også viktig å huske på at å være barnefri ikke alltid er et bevisst valg, for enkelte er det bare slik det blir. For noen single kvinner kan det å ikke få barn oppleves som en sorg. Giddens mener at så lenge redegjørelsen av vår narrativ gir mening for oss selv og kan forklares for andre, er selvidentiteten stabil og kontinuerlig. Men ikke alle er komfortable med å måtte forklare seg om dette når de på et viktig livsområde møter lite aksept for livet de lever.

### 6.1.2 Påvirker kjønn utformingen av livsstil for single?

*”Nei, jeg har ingen rutiner. Det varierer, på vinteren er jeg mye mer inne, men på sommeren skjer det mer. Da drar jeg ut og møter venner, i en park, på kafé eller vi drar og trener og slike ting. Ut på byen og tar en øl, ja sånn helt vanlig singeltilværelse.”* (intervju 7, Tore)

Finnes det noe slikt som en helt vanlig singeltilværelse, altså en livsstil preget av noen fellestrekk som gjelder for alle som er single? Det som åpenbart er felles for alle single er at de lever alene, utenfor parforholdet og kjernefamiliens rammer. Sitatet ovenfor tyder på at Tore ikke ser på sitt hverdagsliv som spesielt rutinepreget. Han vurderer sin livsstil som helt vanlig og i tråd med det han anser som normalt når man er singel. Singles livsstil vil sannsynligvis være mindre rutinepreget, da de ikke har andre enn seg selv å ta hensyn til når det gjelder planlegging av måltider og andre gjøremål i hverdagen. Men for noen single vil nok det å ha enkelte rutiner i dagliglivet likevel være ønskelig. For eksempel er trening noe alle mine informanter er opptatt av, og de fleste trener en eller flere ganger i løpet av en uke. Treningen blir da en innarbeidet praksis som personen følger, og den et får et preg av rutine (jmf. Giddens 1991). En informant sier:

*”Og så er jeg jo avhengig av å trene, jeg prøver å trene tre ganger i uka, og da gjør jeg det rett etter jobb”* (Intervju 6, Johan).

For noen er det også et sosialt aspekt ved treningen, de går på treningssenteret eller er aktive utendørs sammen med venner:

*”Vi er to-tre stykker som drar sammen når vi trener, og det er en utrolig viktig faktor for meg, at vi er flere som drar sammen.”* (Intervju 1, Sara).

Kvinnen i sitatet over er ikke alene om å anse det sosiale som viktig. Samtlige av informantene mine sier at vennskap er noe de setter høyt, og at det er spesielt viktig når man er singel. De kvinnelige informantene mine er spesielt opptatt av å ha gode sosiale nettverk og de treffer venner så ofte de kan:

*”Jeg er veldig opptatt av venner, fordi jeg har vært singel i mange år og ikke har barn selv. Så jeg har alltid vært opptatt av å ha flere venner og at vi skal ta vare på hverandre[....] At*

*man stiller opp og kommer med innspill og finner på ting sammen. Man skal stille opp for hverandre når det er vanskelige ting som dødsfall, skilsmisser og sånne ting* (Intervju 4, Elsa).

Elsa fremhever at hun er spesielt opptatt av venner fordi hun ikke har familie selv. Sitatet viser også at det er viktig at venner er der for hverandre og stiller opp om man får problemer. Hun sier videre:

*”Mine nære venner er cirka 7-10 mennesker. Disse har jeg kjent lenge, de fleste av dem har jeg kjent helt siden jeg begynte på skolen, ja nesten hele livet”* (Intervju 4, Elsa)

De sosiale relasjonene denne kvinnelige informanten snakker om har vært langvarige og stabile. Dette er i samsvar med det de andre single kvinnene i mitt empiriske materiale sier. De har flere nære venner som de har tillit til at er der og støtter dem når de trenger det. Flere av de nære vennene er personer de har kjent i mange år, i noen tilfeller helt siden barndommen. Vennene erstatter noen av de funksjonene familien ellers ville hatt, de bidrar med omsorg, støtte og trygghet, dette gjelder særlig nære og stabile relasjoner.

For de single mennene jeg har intervjuet er vennskap og sosiale relasjoner også viktig, men de har litt andre forventninger til vennskap enn de single kvinnene. De har også større vanskeligheter med å bevare vennskap når kameratene finner seg kjærester. Når jeg spør hva vennskap betyr og om hvilke forventninger han har til venner, svarer er mannlig informant:

*”Forventninger til venner, nei, det er jo en utfordring det der, at jeg er alene og de ikke er det. Ikke sant, det merkes jo av og til. Noen er veldig sånn definert, at når de er sammen med meg så er det vi, mens andre, da er kjæresten alltid med[....]”* (Intervju 6, Johan)

En av de andre single mennene jeg intervjuet har også opplevd at de sosiale relasjonene opphører når det kommer kjærester og familieetablering inn i bildet:

*”Nære venner hadde jeg mange av, men jeg har en følelse av at nå i min alder, så har det skjedd noe. Jeg vet ikke hva det er, om folk har blitt satt. Men det har skjedd noe, at noen som var veldig nære plutselig ikke lenger er det.[...] jeg er veldig overrasket når folk har bodd alene i mange år, de har vært til og fra og plutselig så blir de så ustyrtelig satt. Det er liksom sånn at du snakker om personforandring”* (Intervju 8, Geir).

Ut fra mitt materiale ser det ut som om single menn i større grad enn kvinner mangler støttende og stabile, nære relasjoner. Dette er også i tråd med det Stein (1976) hevder: at kvinnelige vennskapsbånd er sterkere og mer stabile enn vennskap mellom menn. Til tross for den single kvinnens ”statustap” som barnløs ser hun ut til å mestre relasjonsbygging bedre enn den single mannen. De kvinnelige informantene mine har gode sosiale relasjoner som har vært stabile over mange år, og noen har nære venner de har kjent nesten hele livet. Disse funnene er i tråd med Stein (1976) sine påstander om at kvinnelige vennskapsbånd både er sterkere og langt mer stabile enn vennskap mellom menn.

### **6.1.3 Påvirker sosioøkonomisk status singles livsstil?**

Nesten samtlige av mine informanter har høyskole eller universitetsutdannelse. De fleste arbeider også i dag i yrker som gir høy status. Det vil derfor ikke være mulig å vurdere betydningen av høy i forhold til lav sosioøkonomisk status utelukkende fra mitt eget materiale. For å sikre validiteten vil jeg derfor supplere med data fra levekårsundersøkelser i regi av Statistisk Sentralbyrå. Her fremgår det at personer over 29 år som bor alene har generelt dårligere helse enn personer som bor sammen med flere. Det å bo sammen med andre kan virke forebyggende for dårlige levevaner som fører til dårligere helse. Dette skyldes at manglende regelmessighet og struktur kan gi et livsmønster som påvirker helseatferden negativt (Ramm, Jensen og Borgan 2006).

Hvis man leser levekårsundersøkelsen for aleneboende helt ukritisk, ser fremtiden nokså mørk ut for single. Men dette bildet stemmer dårlig overens med mine informanters opplevelse av sin egen livsstil. Da jeg spurte informanten Elsa hva hun syntes om disse funnene, svarte hun:

*”At enslige eller single er mer syke og sånn, nei da tenker jeg at det vel heller er stikk motsatt. Fordi de som er gift og har barn, de er jo mer omgitt av smittekilder fra for eksempel barn i barnehager og sånne ting. Mitt inntrykk er at de som er single ofte kanskje er mer friske, sunnere og trener mer. Men det er klart at jeg har jo også venner som har familier som er veldig aktive. Jeg synes jo at de som er single er mer frie, og ikke har barn de må sitte hjemme og passe, og da blir de mer aktive” (Intervju 4, Elsa).*

Denne informanten kjente seg ikke igjen i denne fremstillingen av singellivet, hun oppfatter både seg selv og andre single som sunne og friske mennesker. Her er det et poeng at andre undersøkelser har vist at personer med høy utdanning generelt har bedre helse enn dem med lav utdanning. De som har høy utdanning røyker mindre, spiser sunnere og trener mer (Tønnesen 2002). Levekårsrapporten for aleneboende sier også at dårlig helse er mer utbredt blant personer uten arbeidstilknytning og personer som er uføretrygdete (Ramm, Jensen og Borgan 2006). Alle mine informanter har som nevnt tidligere høy utdannelse og/ eller gode jobber, og jeg finner helt klart samsvar hos mine informanter når det gjelder å verdsette en sunn livsstil. At samtlige, uavhengig av kjønn og alder er opptatt av å trene og holde seg i form bekrefter dette. Her forstår jeg treningen som en viktig del av de rutinene som utgjør livsstilen til hver enkelt. En mulig forklaring på at høy utdannelse påvirker helsen i positiv retning er at personer med høy utdanning er vant til å skaffe seg kunnskap, også om egen helse. Høyt utdannede har også ofte høy inntekt, noe som gir dem større handlefrihet til å velge en sunnere livsstil (ibid). Når det gjelder livsstilsvalg som er bra eller uheldig for helsen, så virker det ikke å være hvilken sivilstatus du har som er det mest avgjørende.

På grunnlag av dette mener jeg å kunne si at høy utdanning, tilknytning til arbeidslivet og høy inntekt påvirker mine single informanternes livsstil når det gjelder levevaner. En av informantene mine har reflektert over at single kommer så dårlig ut i levekårsundersøkelser når det gjelder helse. Hennes utsagn bekrefter min antagelse om at høy utdanning og sterk arbeidstilknytning påvirker singles livsstilsutforming:

*”Jeg synes at mye av det som blir sagt er godt, for jeg tenker jo at det er riktig. Ikke fordi man som singel per definisjon er dårligere rustet, men mer fordi mange ting blir vanskelig, og bare det å sørge for at man får vært sosial. For man må hele tiden ta initiativ og hele tiden være på overskuddsiden for å få det til. Og det tapper en jo for energi, og jeg tror alle mennesker har det bedre når de har nære relasjoner. Men jeg føler at jeg har vært heldig fordi jeg jobber i en bransje hvor jeg får masse menneskelig, emosjonell og intellektuell næring, også fra venner og folk jeg kjenner” (Intervju 5, Gerd).*

Selv om alle mine informanter er enige om at det er økonomisk vanskelig for de som bor alene, klarer de fleste seg godt på egen inntekt. Ikke overraskende er det en sammenheng mellom å ha det bra økonomisk og å investere mye tid i jobben. De som gir uttrykk for at de har det mest romslig økonomisk er også veldig opptatt av jobben. En av informantene som gir

utrykk for å klare seg godt økonomisk og som eier leiligheten hun bor i, svarer følgende på spørsmål om hun bruker mye tid på jobb:

*”Ja, jeg gjør det. Jeg bruker mer enn vanlig arbeidstid. Men, nå har jeg alltid vært vant til å jobbe mye. Det er greit så lenge jeg kan styre det sjøl, jeg har blitt såpass voksen og så bevisst min egen fritid at jeg ikke gidder å jobbe masse ekstra hvis jeg ikke må. Det er i perioder hvor det er ekstra mye å gjøre”* (Intervju 4, Elsa).

Det er flere grunner til at mange single er svært jobborienterte. De fleste er avhengige av lønnen de får fra jobben, både for å kunne bo forsvarlig og for å kunne opprettholde et sosialt liv. Som singel har man ikke den samme økonomiske tryggheten som de fleste som har familie, hvor inntekten kommer fra to personer. Høy inntekt gir muligheter for større sosial utfoldelse, som igjen øker livskvaliteten for de single. Fordi Elsa er økonomisk uavhengig har hun også mulighet til å leve en svært sosialt orientert livsstil:

*”Jeg møter jo venner i hvert fall tre - fire ganger i uka. Da trener vi, eller så er det sykkubb og vi er ofte på hytteturer, ved sjøen om sommeren og på fjellet om vinteren. Og vi i sykkubben har ofte utenlandsturer sammen”* (Intervju 4, Elsa).

De av mine informanter som er mindre jobborienterte har også mindre inntekt, og dette legger økonomiske begrensninger på hva de kan foreta seg sosialt. En av de kvinnelige informantene mine var på intervjuetidspunktet midlertidig ute av arbeidslivet. På grunn av det måtte hun begrense seg i forhold til hvilke sosiale aktiviteter hun kunne delta på:

*”Jeg gikk ofte på kino før, men nå blir det kanskje en gang i halvåret. Det har veldig mye med økonomi å gjøre, at jeg faktisk ikke har anledning til å gå på kino eller gå ut å spise og sånne ting, konserter også. Det blir jo sånne ting jeg gjør som en sånn ekstraordinær greie nesten. Hvis jeg hadde hatt anledning til å spise mer ute så hadde jeg nok gjort det. For det liker jeg veldig godt”* (Intervju 1, Sara).

Når man lever på én inntekt er man veldig sårbar i forhold til svingninger i inntekt og utgifter. Hvis man får økonomiske vanskeligheter, vil det oftest gå utover det sosiale livet. På den måten vil yrkesstatus og inntekt være med på å avgjøre hvor mye man kan utfolde seg sosialt. Ut fra mitt materiale ser jeg at de som klarer seg best økonomisk også har en mer sosialt

utadventt livsstil. Dette bekreftes av andre studier og levekårsundersøkelser: Høy utdanning øker sannsynligheten for at du har en fortrolig venn, mer for aleneboende enn for de som bor sammen med flere (Rønning 2006). Generelt viser studier at størrelsen på det sosiale nettverket øker med utdanningslengden, og det er tydelige forskjeller mellom de som er yrkesaktive og de som ikke er det. Både utdanning og arbeidsliv er arenaer for å knytte sosiale kontakter og utvikle vennskap (Ibid).

Som jeg viste lenger opp har mine informanter enten høy utdanning, høystatusyrker eller begge deler. De er alle økonomisk selvstendige slik at de klarer seg på sin egen inntekt, men for noen er utgiftene mer tyngende enn for andre. Det er også et poeng at seks av de åtte personene jeg har intervjuet eier sin egen bolig. Dette bidrar til å øke graden av selvstendighet. Økonomisk uavhengighet fremmer en følelse av verdighet og styrker selvtilliten. Ifølge Stein (1976) er muligheten til å være økonomisk uavhengig og selvforsørgende en helt uunnværlig faktor for at single skal kunne være lykkelige. De fleste av mine informanter omtaler jobben sin med stolthet. De som uttrykker stolthet har også investert mye tid, både i utdanning og karrierebygging. Jobben er en stor del av livet, noe Elsa her gir uttrykk for:

*”Ja, man blir jo veldig engasjert i jobben, også kanskje fordi når man har vært enslig i mange år så blir jobben en stor del av livet ditt. Det er viktig å trives også. Og så tror jeg kanskje det blir enda viktigere for meg som er singel enn for de som er gift og har barn. Jeg som bor alene er jo økonomisk avhengig av å ha en jobb og en lønn jeg kan leve med”* (Intervju 4, Elsa).

Hylland Eriksen (1997) mener at noen identiteter er viktigere enn andre for en person, og at det generelt vil være de identitetene en person har investert mest i -og forventer å få mest ut av- som blir de viktigste. For de som har tatt en lang utdanning eller investert mye tid i å jobbe seg opp i et system, vil det derfor være sannsynlig at de i stor grad identifiserer seg med sitt yrke. For mine informanter er det lønnen de får fra jobben som gjør dem økonomisk uavhengige, noe som igjen bidrar til økt selvtillit. På den måten bidrar jobben til å styrke det Giddens (1991) kaller vår biografi, historien om oss selv. Lang utdanning, god jobb og høy inntekt gir økt status som styrker troen på en selv og ens egen historie. Ut fra mitt materiale, ser jeg at de av mine informanter som er mest engasjert i jobben er de samme som ser ut til å være mest komfortable med sin livssituasjon generelt. Svendsen (2006) mener det er helt klart

at arbeidet utgjør en vesentlig del av menneskets identitet. Han begrunner dette med at det første vi spør andre om er hva de gjør til daglig, og at vi da stort sett mener hva slags arbeid de har. Det er altså hvilket yrke vi har som danner førsteinntrykket når vi presenterer oss for nye mennesker. Arbeidet blir en aktivitet der man leter etter og uttrykker seg selv, og hvilket yrke vi har sier noe om hvem vi er. Dette stemmer overens med noen av mine informanternes selvoppfatning. Da jeg spurte Nina om sivilstatus hadde noen betydning i jobbsammenheng svarte hun:

*”Jeg synes det er irrelevant, altså det er verken viktig eller uviktig. Jeg er den jeg er, og det er en del av det, og det er ikke noe noen har noe med. Men det er ikke noe poeng å skjule heller”* (Intervju 2, Nina).

For Nina er sivilstatus ubetydelig i jobbsammenheng, da det er jobbidentiteten som er viktig.

## **6.2 Livsløpfaktorer- påvirker de identitet og livsstil blant single?**

I dette avsnittet tar jeg for meg betydningen av livsfaser og det å ha flyttet til Oslo versus å være singel på hjemstedet.

### **6.2.1 Livsfaser**

Hvordan man opplever singellivet, endrer seg når man befinner seg i ulike faser i livet. I ungdomsfasen og gjennom tjuårene blir det å være singel sett på som helt normalt, og det gir også høy status i noen miljøer. Disse årene preges av prøving og feiling og en søken etter de riktige valgene, og friheten settes høyt. Før 1970 var det i denne fasen de fleste fulgte tidligere generasjoner: stiftet familie og fikk barn. I dag er de fleste opptatt med å ta utdanning, skape seg en karriere og realisere seg selv. Det er først i trettiårene det blir forventet at man skal begynne å etablere seg med familie (NOU 2008:3). Og det er også i denne fasen den største utfordringen kommer for mange av de som fortsatt er single. En av de single kvinnene sier:

*”Det er jo en klar oppfatning om at det er jo ikke noe kult å være 35 år og singel. Er du 30 år så kan du spøke litt med det. Men de kommentarene jeg har fått, de har vært litt tankeløse,*



*ikke vondt ment, men for eksempel "du blir ikke yngre og yngre" hvis vi driver og snakker om barn"* (Intervju 3, Hanne).

Kvinnen i sitatet over synes midten av trettiårene er vanskelig som singel, hun opplever det som ubehagelig å bli konfrontert med at hun blir eldre og at det begynner å haste med å få barn. En annen kvinnelig informant beskriver disse årene som den urolige fasen:

*"Når du er enslig som 30 åring og som 40 åring så er det annerledes enn når du kommer over den litt urolige alderen. Du blir roligere rett og slett etter hvert, og da er det greit å være alene. Men altså, du er jo alene og det er jo bare deg og ingen andre[....]"* (Intervju 2, Nina).

I den fasen hvor det er mest vanlig å etablere seg, opplever mange single å føle seg utenfor. Når vennene finner partnere og får barn, og plutselig lever et helt annet liv enn tidligere, blir det vanskelig for de som fortsatt er singel å finne seg til rette. De menneskene en tidligere identifiserte seg med, vennegjengen, har forandret seg, de er opptatt av andre ting og har fått andre verdier. Nina i sitatet over beskriver tretti og førti -årene som den urolige alderen, hun sier at det blir lettere når du blir eldre. Når jeg spør om hun har et godt sosialt nettverk, nå som hun har blitt eldre svarer hun:

*"Ja, altså nettverket ramler på en måte bort når vennene dine gifter seg fordi det er fremdeles sånn som det var, den myten med at den enslige venninnen ikke blir invitert. Sånn er det jo, men så går også de gjennom disse livsfasene og så står de der igjen, i en annen livssituasjon, de er enslige igjen eller barna har flyttet ut. Men du har vært gjennom 15-20 år hvor du ikke har vært en del av livet deres [....] Så det er klart at den mellomperioden der den er vanskelig [.....] Jeg har jo ikke hatt noe ønske om å ende opp alene, men det var sånn det ble"* (Intervju 2, Nina).

Jeg har forsøkt å vise at den perioden hvor det er mest vanlig å etablere seg oppleves som utfordrende for de som er single. Når vennene finner seg partnere eller stifter familie vil mange føle seg utenfor, da de ikke lenger har så mye til felles og ikke lenger blir inkludert på samme måte. I denne perioden føler mange single at de må gå aktivt til verks for å utvide det sosiale nettverket. De trenger å ha kontakt med mennesker i samme livssituasjon som de kan identifisere seg med. En av de single mennene jeg intervjuet bekrefter dette:

*”Du finner færre og færre å identifisere deg med, og dermed så tror jeg at det blir en slags, at folk i min alder kanskje begynner å danne sånne ghettoer. Hele veien så må en jo ha noen å identifisere seg med, som kan gi deg den feedbacken du har behov for, ikke sant. Jeg tror at alle trenger det” (Intervju 8, Geir).*

Denne mellomfasen virker for mange single å være en søkende periode. Noen vil aktivt lete etter en partner, mens andre vil investere mer i karriere. I denne perioden er de fleste åpne for parforhold, samtidig som de ønsker å ha et så godt liv som mulig alene. Relasjoner til andre single er viktig for å ha venner med tilnærmet lik livsstil. Blant mine informanter er det ingen som har en klar singelidentitet i denne perioden. Noen har kortere forhold og er periodevis singel, mens de leter etter den rette. Andre benytter seg av friheten til å reise, videreutdanne seg eller klatre i karrierestigen, mens de har døra på gløtt for en partner. Ingen av informantene mine som er fra midten av trettiårene til midten av førtiårene gir uttrykk for en klar singelidentitet. De fleste ønsker å ha relasjoner til andre single fordi det er lettere å planlegge ting sammen, og fordi de har noe felles. Samtidig er de opptatt av at de ikke skal bli for komfortable med å være single. En informant beskriver dette godt:

*”Jeg tenker at jeg kan leve et godt liv som singel, men samtidig så er jeg veldig opptatt av at det ikke er det jeg helst vil. Så det er veldig viktig for meg at det ikke blir en selyfølge og en vane å være singel slik at jeg mister åpenheten og liksom det lille ekstra som skal til for å kunne treffe noen. Det er viktig for meg å minne meg selv om at jeg ikke har valgt dette. Det er ikke slik jeg helst vil at livet skal være” (Intervju 5, Gerd).*

Perioden i tretti og førtiårene kan best beskrives som en mellomfase for de fleste single i mitt empiriske materiale. De som fortsatt er single etter denne mellomfasen, gir uttrykk for å ha utviklet en tydeligere singelidentitet. Men det er bare en av dem jeg intervjuet som har tatt ett bevisst valg om å ikke etablere seg. I hans historie finner jeg flere hendelser som jeg antar har vært medvirkende til dette valget. Han er veldig opptatt av å beholde sin frihet, og han ønsker ikke det ansvaret familie og barn innebærer. Når jeg spør hva han tenker om å få barn svarer han:

*Nei, jeg vil ikke ha det, jeg vil ikke ha det ansvaret. Jeg har brukt så mye tid på andres barn i jobbsammenheng at jeg ikke har hatt behov for egne barn. Jeg vet ikke om jeg ville hatt overskudd til egne barn, jeg ville gått med konstant dårlig samvittighet” (Intervju 8, Geir).*

Han har også sett andre mislykkes med oppdragelsen av sine barn, og gir uttrykk for at det har virket avskrekkende. Han har heller ingen ønsker om å gå inn i et etablert parforhold. Når jeg spør om han har tatt et valg i forhold til dette, svarer han:

*”Jeg vil ikke bo sammen med noen, da har jeg mistet friheten min, det har kanskje blitt sterkere nå enn det var tidligere. For tidligere så tror jeg at jeg var mer åpen for forskjellige ting enn jeg er nå”* (Intervju 8, Geir).

Jeg tolker det Geir sier som at han tidligere var åpen for parforhold som et alternativ til singellivet, men at han nå er fast bestemt på å beholde friheten sin. Geir har utviklet en klarere singelidentitet etter å ha vært singel gjennom en mellomfase hvor han også var åpen for parforhold. Dette bekrefter han ved å uttrykke et ønske om å distansere seg fra det han kaller ”den skremmende tosomheten”:

*Jeg synes jeg ser en tosomhet som skremmer meg hos mange par, der de kun går opp i seg selv og ingenting annet. De identifiserer seg kun med seg selv, alt de gjør, gjør de sammen. De kan ikke ha et privatliv uten den andre partneren, og sånt skremmer meg. Jeg tenker at hvis den ene parten faller fra, hva gjør en da?”* (Intervju 8, Geir).

Giddens (1991) mener at vår identitet er et slags prosjekt som vi hele tiden vurderer og arbeider med. Selvets refleksive prosjekt består i å opprettholde sammenhengende, men konstant oppdaterte biografiske fortellinger. Dette kan sees i sammenheng med hvordan de som har vært singel lenge etter hvert utvikler en tydeligere singelidentitet og distanserer seg fra idealet om kjernefamilien. Giddens mener videre at så lenge redegjørelsen av vår narrativ gir mening for oss selv og kan forklares for andre er selvidentiteten stabil og kontinuerlig. Etter hvert som singelstatusen blir langvarig tilpasser han eller hun sin biografi slik at den gir mening for en selv og for andre. En av de single kvinnene i mitt materiale som gir uttrykk for å være tilfreds med livet som singel sier nettopp dette:

*”Ja, så er det vel kanskje også en slags forsvarsmekanisme noen ganger, at man forsvarer jo det livet man har. Det kan jo være at en venninne av meg synes at mann og barn er alt i verden, og det hadde jo kanskje jeg også syntes om jeg hadde hatt det”* (Intervju 4, Elsa).

### 6.2.2 Singel i Oslo versus på hjemstedet

Som jeg skrev innledningsvis, er Oslo den byen som har størst andel single og aleneboende innbyggere. Storbyen frister mange med sitt kulturelle mangfold, sine mange utdanningsinstitusjoner samt et godt og variert arbeidsmarked. Samtidig er det dyrt å bo i Oslo sammenlignet med mindre byer og tettsteder. Mange single har det tungt økonomisk, men likevel ønsker de å bosette seg i storbyen. Hva er det med Oslo som gjør det så attraktivt for single å bo der? Ingen av mine informanter er født og oppvokst i Oslo, alle kommer fra mindre byer eller steder rundt om i landet. De fleste flyttet til Oslo for å ta utdanning eller for å jobbe, slik mange av de unge som flytter til byene gjør. Flere av de som flytter til Oslo i ung alder flytter tilbake til hjemstedet etter noen år, når de er klare for å etablere seg. (Forgaard 2005). For mine informanter er det ikke slik: Flere av dem har bodd i Oslo i mange år, og ingen av dem har noen konkrete planer om å forlate byen.

Sosiale relasjoner er viktig for de som er single, og mine informanter fremhever at det er veldig viktig å ha single venner. I Oslo er det større muligheter for å finne andre mennesker som er lik dem selv, og som har den samme livsstilen. Mange små lokalsamfunn preges av sosial kontroll (NOU 2008:3), noe som kan føre til at de som skiller seg ut fort blir stigmatisert. Å skille seg ut i denne sammenhengen vil være å ikke ha etablert seg med partner og barn når man er i den "rette alderen". I Oslo kan en leve mye lenger som ung, singel og urban uten at det oppleves som unormalt, det er en del av den urbane livsstilen (ibid). En av informantene mine bekrefter dette:

*"Det som er ulidelig pyton er disse juleselskapene, og det å gå i kirken på julaften alene. Blant venner i Oslo så er det jo enda noen som er single eller helt nyetablerte. Men der jeg kommer fra så er alle etablerte. Så jeg er mye mer normal her i Oslo"* (Intervju 3, Hanne).

Hannes urbane, single livsstil passer ikke inn med det som anses for å være det normale der hun kommer fra, dermed føler hun seg utenfor. Hun sier at alle er etablerte på hjemstedet, men at i Oslo har hun venner som fortsatt er single, og at hun derfor føler seg mer "normal" i Oslo. En annen informant sier at det er en del situasjoner, blant annet i jobbsammenheng, hvor han føler seg utilpass med å være åpen om sin sivilstatus, men han fremhever at dette ikke gjelder i privatlivet, nettopp fordi han bor i Oslo:

*"[...] men i privatlivet synes jeg ikke det er sånn, for jeg bor jo i Oslo og her er det så mange i samme bås, så da går det greit"* (Intervju 7, Tore).

I Oslo er det lettere for single å finne likesinnede å identifisere seg med, mennesker som har den samme livsstilen og de samme interessene. Motsetningene mellom by og bygd er knyttet til forestillingen om byen som moderne og bygdene som tradisjonelle. I karikert form fremstår bygdene ofte som symboler på det umoderne, stagnerte, bakstreverske, sladderbefengte og tradisjonsbundne livet. Dette står i kontrast til det moderne bylivet, hvor mulighetene for individuell frihet og det sosiale og kulturelle mangfoldet fremstilles som større (Wiborg 2004). Single og barnløse menn, og kanskje særlig kvinner fra ca. 30 – årene og opp, bryter nettopp med de tradisjonelle verdiene. Deres livsstil vil være ganske uforenlig med det tradisjonelle familieidealet, som fortsatt lever i beste velgående på en del mindre steder. Friheten til å forme sin egen identitet er ikke løsrevet fra sosiale fellesskap, andre menneskers reaksjoner er med på å definere hva slags historie den enkelte kan velge å fortelle om seg selv (Paulsgård 2006). På et lite sted, hvor det å leve som singel ikke sees på som en fullgod livsform, kan det være vanskelig for de som er single å tro på at den historien han eller hun presenterer - den livsformen de lever- har integritet, og er verdifull.

Ulike livsfaser får altså betydning for utformingen av identitet blant single. I den livsfasen hvor familieetablering er mest vanlig, veksler mange single mellom å slå seg til ro som singel og å jakte på den rette. Når statusen som singel blir langvarig, tilpasser de seg og utvikler en klarere singelidentitet. For noen har det å se andre mislykkes med barneoppdragelse og parforhold vært en medvirkende årsak til at de ønsker å være singel. Det er viktig for single å ha andre single å identifisere seg med, og mulighetene for å møte andre mennesker i samme situasjon er større i storbyen enn på mindre steder. Sosiale relasjoner til andre single, og storbyens mangfold av livsstiler, vil bidra til å "normalisere" den single livsformen.

## **6.3 Situasjonelle faktorer – hvordan tilbakemeldinger fra nære omgivelser påvirker identitet og livsstil.**

I dette avsnittet vil jeg først si noe om idealer om den romantiske kjærligheten, deretter vil jeg ta for meg tilbakemeldinger fra familie, venner, arbeidsplassen og kommersielle aktører. Jeg vil vise hvordan mine informanter opplever dette, og diskutere det opp mot utformingen av identitet og livsstil.

### **6.3.1 Idealiser om kjærlighet**

Hellesund (2003) hevder at idealet om den romantiske kjærligheten og kjernefamilien som basis for samfunnet fortsatt står sterkt. Det eksisterer en forventning om at alle har det samme grunnleggende målet, nemlig å finne kjærligheten og/eller stifte familie. De fleste foreldre forventer og ønsker at deres barn skal finne seg en partner og at de skal få barn. Mange single opplever også at venner som etablerer seg forventer at de skal gjøre det samme. I arbeidslivet kan single arbeidstakere føle seg diskriminert på bakgrunn av sivilstatus (Stein 1976). Det har også vokst frem et stort marked av kommersielle aktører samt organisasjoner som skal bidra til at single finner hverandre. Det finnes et stort antall nettsider hvor single kobles sammen og det arrangeres fester og reiser hvor single kan møtes.

Idealet om den romantiske kjærligheten uttrykkes både gjennom tv-serier, filmer og trykte medier. Til og med i den populære tv-serien "Sex og singelliv", som er en form for hyllest til singellivet, er det fremste målet for rollefigurene å finne "den rette". Det glamorøse singellivet de lever er bare en midlertidig fase mens de jakter på drømmemannen. Singelstatusen uttrykkes ikke som en permanent status, men mer som en kortvarig status mellom parforhold. I denne fasen bør en dyrke friheten og gi uttrykk for at en lever et spennende liv og er lykkelig som singel. Og selv om en ser på det forpliktende parforholdet som idealet, skal en ikke gjøre det synlig at en ønsker seg en partner. Det er altså ikke akseptert å gjøre aktive grep for å gjøre slutt på singelstatusen til fordel for parforholdet, en vil da fremstå som mislykket og desperat. Dette er i korte trekk den moderne forestillingen om singellivet. Det blir presentert som en livsstil, hvor viktige ingredienser er et vakkert ytre, pene klær, mange venner, vellykket karriere og mange uforpliktende forhold. Denne livsstilen

vil, for de aller fleste, ikke kunne fungere i lengden. Dette uttrykkes av flere av mine informanter, en av kvinnene jeg intervjuet sier om "Sex og Singelliv",  
*"Når det gjelder det glamorøse så tenker jeg at det tror jeg ikke på, jeg tror at man kan ha det sånn i perioder, det tror jeg. Og at det selvfølgelig er mye fint med den friheten ved å være singel også, og særlig hvis man har vært i et forhold som ikke har vært så bra. Sånn tenker jeg at det kan være utrolig befriende i en periode, men sånn over flere år tror jeg overhodet ikke det holder for særlig mange. At det i beste fall er et forsøk på å kamuflere ett eller annet"*  
(Intervju 5, Gerd).

Jeg tolker det Gerd sier som at hun mener man kan ha et spennende og glamorøst liv som singel i perioder, altså mellom parforhold. Men hvis singelstatusen varer over lengre tid, vil man ikke kunne opprettholde en slik livsstil. Og at hvis noen lever slik over lengre tid, er det et forsøk på å dekke over noe, sannsynligvis savnet etter en partner. Denne holdningen er beskrivende for hvordan de fleste av mine informanter tenker om singellivet. Ikke en eneste av dem sier at de ikke har eller aldri har hatt noe ønske om et forpliktende parforhold. For nesten alle er ønsket om å finne kjærligheten og etablere seg en stor del av det livet de ønsker seg i fremtiden. Samtidig er de opptatt av å leve gode liv som single og omgi seg med andre single mennesker. På den måten kan en si at de befinner seg et sted mellom idealet om singellivet og idealet om parforholdet, noe som kan gi en del utfordringer i forhold til utformingen av identitet og livsstil.

### **6.3.2 Familiesammenkomsten: Forventninger om normalitet og liten aksept for singellivet**

For mange er det forpliktende parforholdet og familieetablering en selvfølgelig og forventet del av voksenlivet. Majoriteten av den voksne befolkningen innordner seg under parforholdet, og det eksisterer derfor en oppfatning om at dette er det normale. De fleste single merker disse forventningene når de kommer i trettiårene. Det er ikke så mye et direkte uttalt press, men mer en slags undring over hvorfor de ikke har funnet seg noen. En informant sier:

*"De [familien] peset meg på det før, men ikke lengre nå, mye mindre nå. Jeg tror de tar meg mer seriøst nå, og så tror jeg mor er redd jeg skal gå helt i dørken. For det var mye kommentarer før, heldigvis ikke så mye mer nå, jeg vet ikke om de har gitt meg opp [ler]"*  
(Intervju 3, Hanne).

I den alderen hvor det er mest vanlig å begynne å få barn og etablere seg, er familiens forventninger størst. Når statusen som singel blir langvarig, slutter familien å stille direkte spørsmål, de blir mer forsiktig med hva de sier. Forventningene går etter hvert over til å bli en bekymring for at datteren eller sønnen deres skal bli ensom og alene resten av livet. Både blant single og ikke-single henger forestillingene om den ensomme og stakkarslige peppermøen fortsatt igjen. En annen av de kvinnelige informantene mine sier også at hun opplevde et mer direkte press før, men at det har avtatt etter hvert som hun ikke lenger vil få barn. Nå er det mer en bekymring på datterens vegne:

*”Den eldre generasjonen, mor og tanter og sånne ting, moren min sier at hun er så redd for at jeg skal bli ensom når jeg blir gammel. De nevner det iblant, kanskje særlig hvis venner gifter seg og får barn, da er det litt sånn at nå er det sikkert din tur snart, og at de har lyst på barnebarn og alt det der selvfølgelig. Men det har stilnet etter hvert, nå blir det ikke barnebarn likevel, det endrer seg med årene det der”* (Intervju 4, Elsa).

Det er også vanskelig å forklare og få forståelse fra den eldre generasjonen for at det er mulig å ha et godt liv som singel. De tror gjerne at noe er galt om man ønsker og er tilfreds med å leve alene. En av mine mannlige informanter har opplevd dette, han mener det ikke lar seg gjøre å få forståelse for ett valg om å være singel:

*”Å begynne å forklare folk som har vokst opp i en annen tid at jeg har valgt noe annet enn hva de har gjort [singellivet], det ser jeg på som håpløst. For med en gang du ikke er gift i min alder så blir du katalogisert som homse. Det er ikke snakk om at det går an å se livet på en annen måte, at det kanskje finnes andre verdivalg”* (Intervju 8, Geir).

Geir sier her at han ikke orker å gå inn i en dialog med den eldre generasjonen angående sin sivilstatus da de likevel ikke vil forstå. De kan ikke akseptere at han frivillig har valgt å være alene, og leter derfor etter andre årsaker, som at han er homofil.

Forventninger fra familien om å etablere seg er tydeligere i yngre år. Når single blir eldre, går familiens forventninger mer over i en slags bekymring. Det å bli konfrontert med at man fortsatt er singel, og få spørsmål om hvorfor man ikke har ”funnet” seg noen, oppleves som



ubehagelig. Hanne sier at det nettopp er i slike familiesammenkomster at de mest ubehagelige konfrontasjonene finner sted:

*”År etter år kommer jeg og er singel [...] og det får meg til å tenke, hva er det som er galt med meg, hva er det jeg ikke får til, er det noe som er galt? Jeg synes det er flaut når de spør [...], og når du bikker en grense så blir det flaut for begge parter, da tenker de, stakkar, 35 år og alene”* (Intervju 3, Hanne).

Hanne begynner å tvile på sin egen historie når hun befinner seg i en familiesetting hvor alle kommer med familie og barn år etter år, mens hun fortsetter å komme alene. Hun sier at hun selv begynner å lure på om det er noe galt med henne, da hun er den eneste i familien som ikke har kjæreste eller barn. Hanne sier også at disse tankene forsvinner når hun kommer tilbake til sitt eget miljø, blant sine venner. Da føler hun seg mer ”normal”. Mange single distanserer seg mer fra familien når de blir eldre og utvikler nære relasjoner til det sosiale nettverket av venner. Her får de mer aksept og forståelse for den livsstilen de har.

### **6.3.3 Respons fra venner: Når de andre går hjem, og du står igjen**

*”De [vennene] er jo ikke akkurat familie, men de er dem jeg kjenner best og vet jeg kan stole på [... ] Tanten min hadde en sånn kjøleskapsmagnet der det stod: ”Friends are the family you choose” og det har jeg tenkt litt på, at det stemmer jo egentlig ganske bra”* (Intervju 7, Tore).

Den single livsstilen assosieres gjerne med frie individer med mange venner og mye moro. Til en viss grad stemmer også dette, i hvert fall så lenge vi snakker om single i tyve- og begynnelsen av trettiårene. Men hva skjer når vennene blir etablert med partnere og barn, og den single ikke blir det? Mange single føler at de blir ekskludert fra selskapet når vennene får kjærester. En av de mannlige informantene mine sier:

*”Når man er alene er det ofte man ikke blir invitert. Fordi alle vennene mine, nesten, har barn og eller har kjæreste. Så man blir litt sånn femte hjul på vogna [...] Det hadde vært noe helt annet hvis jeg hadde vært i et par”* (Intervju 6, Johan).

Sosiale relasjoner er veldig viktig for single, og etter hvert som de gamle vennene forsvinner inn i parforholdet, må de single gå aktivt ut og orientere seg for å skape nye relasjoner. Alle informantene mine sier at det er viktig å ha venner som også er single. Det er viktig fordi de har en grunnleggende ting til felles: De har ikke partner eller barn. Dermed har de kanskje mer like interesser, samt at de er mer fleksible enn de som har barn. Gerd synes det er veldig viktig med single venner fordi hun har mer til felles med dem enn med de som er opptatte med familieliv, og også fordi andre single kan fylle et tomrom:

*”Jeg føler at det blir mindre ensomt å være singel, særlig når det er mennesker jeg har mye til felles med, da føler jeg meg mye mindre isolert ved å være i den situasjonen. Men også rent praktisk fordi det er mye lettere å gjøre ting sammen [...]”* (Intervju 5, Gerd).

Det Gerd sier her, er at hun kan føle seg isolert som singel, men at nærvær av single venner som hun også har mye til felles med, får henne til å føle seg mindre isolert. Det er også viktig å få forståelse og støtte fra andre mennesker i samme situasjon. Det vil da være lettere å opprettholde troen på at en singel livsstil har like mye integritet og er like verdifull som de etablerte vennenes livsstil. Samvær med andre single mennesker vil også bidra til å ”normalisere” livsstilen for den single.

### **6.3.4 Fritid: single som ressurs**

Jeg hadde en hypotese om at en del single er aktive og engasjerte i foreninger og frivillige organisasjoner. En årsak til at jeg antok dette, er at motivet for å delta i slike organisasjoner først og fremst er knyttet til det sosiale aspektet. I en undersøkelse fra 1998 var det først og fremst "vennskap" og "opplevelse av sosialt fellesskap" som ble oppgitt som motivasjon for aktiv organisasjonsdeltaking. Men mange forklarte også deltakingen med at de ønsket å hjelpe folk som trengte det (Barstad 2005).

Min hypotese ble ikke bekreftet da jeg fant liten grad av deltaking i organisasjoner og foreninger i mitt materiale. Gerd er den eneste av mine informanter som er aktiv i organisasjonslivet:

*”Ja, jeg er med i forskjellige fagfora, som er ulike fora i forbindelse med jobben min. Et sted er jeg medlem og et annet sted har jeg et verv. Og så er jeg med i et slags forum”* (Intervju 5, Gerd).

Da det kun er en av mine informanter som er aktiv i noen form for organisasjon eller fagforening, anser jeg det ikke som naturlig å diskutere hvilke responser single får fra dette hold.

### **6.3.5 Responser i arbeidslivet**

Jeg har vist tidligere i denne avhandlingen at jobben er viktig for mange single. Stein (1976) mener at mange single opplever å bli diskriminert i jobbsammenheng, da arbeidsgivere ofte foretrekker gifte arbeidstakere. Jeg har ikke funnet noe i mitt materiale som tilsier at single diskrimineres på arbeidsmarkedet. Tvert imot virker det som om single er en stor ressurs på arbeidsplassen. Mange tar på seg ekstra arbeid og er mer fleksible enn andre i forhold til ferier og arbeidstid, nettopp fordi de ikke har forpliktelser overfor barn og partner. Når jeg spør om Gerd noen ganger har opplevd forventninger om at hun skal være mer fleksibel enn småbarnsforeldre på arbeidsplassen, svarer hun:

*”Nei, det kan jeg ikke si. Det har tvert imot vært jeg som har sagt at for eksempel i forhold til ferier og sånt, så er det relativt uproblematisk for meg å være fleksibel”* (Intervju 5, Gerd).

Mine informanter har litt ulike erfaringer med forventninger fra ledelsens side om at de skal være ekstra fleksible når det gjelder arbeidstid og ferier. Noen sier at de har blitt spurt litt oftere om overtid enn kollegaene, men ingen har følt dette som noe stort press. Det har heller blitt slik at de selv har stilt seg til disposisjon fordi de ikke har hatt noen hjemme som ventet.

Flere av deltagerne i Steins (ibid) undersøkelse oppga også at de fikk emosjonell støtte fra kollegaer. Blant mine informanter er det flere som sier at det er lite uformelle, sosiale aktiviteter i jobben. Når jeg spør Hanne om det er noen sosiale aktiviteter på arbeidsplassen hennes svarer hun:

*”Det finnes ikke, det er kanskje sommerfest og julebord. Det er svært sjelden det skjer noe der. Og det er jo fordi jeg er den eneste som er alene[...] Alle andre er mye eldre og*

*etablerte, og da er det ikke så lett å bare gå ut etter jobben, jeg skjønner jo det” (Intervju 3, Hanne).*

Hanne hadde gjerne sett at det skjedde mer sosialt i forbindelse med jobben, men hun konkluderer med at det ikke skjer noe fordi alle kollegaene er veldig etablerte. Men det er ikke alle som ønsker å tilbringe mer tid enn nødvendig sammen med kollegaene. Noen sier også at det er viktig for dem å skille mellom jobb og privatliv, og at de ikke stiller opp på sosiale tilstelninger på jobb annet enn når det arrangeres formelle aktiviteter. Likevel er det viktig for alle mine informanter å trives på jobben og sammen med kollegaene, noe de fleste oppgir at de gjør.

### **6.3.6 Dating på internett: Press fra kommersielle og frivillige ”koblere”**

Det har etter hvert blitt et stort marked for nettstedet og lignende tjenester hvor single kan møte andre single, og kanskje finne den store kjærligheten. Det er annonser for slike tjenester i ukeblader, aviser og andre trykte medier, på tv og internett. Dette er en moderne form for kontaktannonse hvor single fyller ut en profil og blir koblet opp mot andre passende profiler. Det er tilsynelatende ikke noe problem å finne seg en partner for de som ønsker det. Eksempelvis har den norske datingtjenesten sukker.no 110 000 utfylte profiler på sitt nettsted. Det arrangeres også singelfester og reiser for single. Dette høres jo ut til å være midt i blinken for alle som ønsker å finne seg en kjæreste. Men til tross for at de fleste av mine informanter kunne tenke seg en kjæreste og noen av dem har et sterkt ønske om det, så er det nesten ingen som har benyttet seg av slike tjenester. Noen hadde vært på en datingside på internett, men syntes ikke noe særlig om det. De fleste kunne aldri tenke seg å dra på en arrangert singelfest eller reise. Dette begrunnet de med at de hadde fordommer mot slike konstruerte møteplasser. Tore sier:

*”Jeg føler vel at det er litt kunstig. Jeg har jo sett flere ganger at det har blitt arrangert singelfester, men jeg synes det blir noe sånn heseblesende over det” (Intervju 7, Tore).*

Nina avviser tanken fullstendig. Når jeg spør om hun har deltatt på noen slike aktiviteter, svarer hun:

*”Nei. Det er ikke naturlig for meg. Jeg har antagelig fordommer mot det, det er nærmest irrelevant. Det er ikke noe som har noe med meg å gjøre” (Intervju 2, Nina).*

Idet man oppsøker slike singelfester eller lager en profil på et date –nettsted, innrømmer man samtidig at man har et behov for- og et ønske om- å treffe et annet menneske. Samt at man ikke er tilfreds eller komfortabel med å være singel. Dette er noe som virker skremmende for mange single, og for noen oppleves det som skamfullt å innrømme at man ønsker seg et annet menneske. Sara setter ord på dette:

*Jeg synes det er vanskelig å forholde meg til at jeg faktisk har et behov for å møte et annet menneske, og å gjøre det åpenlyst. Jeg synes det er skamfullt overfor meg selv at jeg ønsker meg det så veldig [...] Og å ta steget ut i en sammenheng hvor disse behovene som er så skambelagt, å skulle gjøre det offentlig slik at alle andre også ser at jeg har disse behovene [...]” (Intervju 1, Sara).*

Giddens (1991) sier at en følelse av skam handler om frykt for at narrativen om selvidentiteten ikke er bra nok. Singles frykt for å avsløre at de egentlig ønsker seg en partner, og ikke er fornøyd med singellivet, handler mye om frykten for hva andre skal tenke om dem. Den aller største trusselen er å bli oppfattet som desperat. Hanne, som har veldig lyst på en kjæreste, sier at det verste hun vet er når noen av vennene hennes forsøker ”koble” henne med en potensiell partner. Hun vil ordne det selv, men hun vil likevel ikke gjøre noe aktivt for å treffe en partner:

*”Jeg synes det [arr. singelaktiviteter] er for desperat. Det er ikke min greie, for jeg kjenner at det gjør at jeg blir mer desperat enn jeg egentlig er. [...] fordi jeg er så veldig redd for at folk skal oppfatte meg som desperat [...] For bare ordet desperat er jo så negativt ladet, det er helt gyselig. Så det er nok derfor jeg er helt imot sånne singelgreier” (Intervju 3, Hanne).*

Den danske journalisten Marianne Eilenberger (1997) mener at det har blitt et tabu å være ufrivillig singel. Hvis man ikke er lykkelig med å være alene, og heller vil ha en kjæreste, er det en pinlig hemmelighet man bør holde for seg selv. Man bør gi uttrykk for at man er kjempelykkelig som singel og overhodet ikke kan tenke seg en partner. Eilenberger mener det lukter av fiasko og åndelig innskrenkethet ikke å være fornøyd med sin singelstatus (1997:8). Dette stemmer med mitt datamateriale, hvor jeg har sett at single opplever det som svært

ubehagelig å bli konfrontert med sin sivilstatus, særlig av mennesker de ikke kjenner godt. En kvinnelig informant sier:

*”Personlig så synes jeg det er vanskelig hvis jeg blir spurt om jeg har familie og barn i selskaper og sånt [...] da stopper samtalen opp og det blir så pinlig både for meg og andre”* (intervju 5, Gerd).

Tore forklarer hvorfor han synes det er pinlig:

*”Det er litt kjipt hvis det kommer opp mens det er andre man ikke kjenner tilstede. For det blir jo sett på av samfunnet, som et nederlag hvis du er singel. Det kan i hvert fall virke sånn. Som de sier: det er ikke noe galt med deg, men likevel er det noe som skurrer. Dem lurte på hvorfor”* (Intervju 5, Tore)

Det kan virke som om det er et krav om at single må presentere singelstatusen som selvvalgt, som at singellivet er en livsstil man bevisst har valgt blant andre alternative livsstiler. Hvis man går aktivt inn for å finne seg en partner ved for eksempel å delta på singelfester eller blir medlem på et nettsted for single, innrømmer man samtidig at man ikke ønsker seg denne livsstilen. Man vil dermed tape status fordi man ikke lenger fremstår som vellykket. Giddens (1991) hevder at en person som er knyttet til en spesiell type livsstil vil, i likhet med dem han interagerer med, betrakte andre muligheter som helt i utakt med sin livsstil. Å gjøre noe aktivt for å finne en vei inn i parforholdet, vil også bryte med idealet om singellivet, og derfor være problematisk for de som har en sterk singelidentitet eller -tilhørighet. Det virker som at mange single opplever en konflikt mellom hva de egentlig ønsker og hva de føler de kan gi uttrykk for utad.

Ut fra mine funn, virker det som om de single har minst utfordringer i arbeidslivet i forhold til å få aksept for sin livsform. På arbeidsplassen fremstår single som en stor ressurs, i og med at de ofte er mer fleksible enn familiefolk i forhold til arbeidstid og ferier. Det er få som opplever at arbeidsgiver forventer at de skal stille opp ekstra fordi de ikke har familie, motsatt er det ofte de single selv som tilbyr seg dette. Å lykkes i arbeidslivet kan bidra til et styrket selvbilde, og kompensere for manglende vellykkethet på andre områder i livet. Når det gjelder vennskap, er den vanskeligste perioden når venner begynner å etablere seg med partner og barn. Mange single føler da at de blir ekskludert og utenfor, siden par ofte foretrekker å være

sammen med andre par. De har ikke de samme interessene lenger, og må gå aktivt inn for å danne nye vennskap. Men de fleste finner støtte og aksept for sin livsform blant venner som er i samme situasjon. Mange opplever derimot familiesammenkomster som den verste settingen. Her kommer søsken, kusiner og fettere med sine familier, og barna blir ofte det store samtaleemnet. Alle lurte på hvorfor den single tanten eller onkelen ikke har funnet seg en partner, og det blir fort pinlig når dette temaet kommer opp. Flere av mine informanter opplever det som håpløst å forsøke å forklare familien hvorfor hun eller han er alene. Det kan settes i sammenheng med en følelse av at ens historie ikke holder mål i denne konteksten (Jmf. Giddens 1991). Det er vanskelig å få forståelse for den single livsformen fordi idealet om kjernefamilien står så sterkt her.

Selv om de fleste av mine informanter ønsker å finne en kjæreste, er det ingen av dem som er aktive brukere av datingtjenester, verken på internett eller i form av arrangerte singelfester. De har alle fordommer mot å la andre koble dem sammen med potensielle partnere. Disse fordommene bunner i frykten for å fremstå som desperate. Ingen ønsker å vise utad at de ikke er fornøyd med singelstatusen fordi de er redde for hva andre skal tenke om dem. Dette fører til at mange single opplever en uoverensstemmelse mellom hva de egentlig ønsker seg og hva de gir uttrykk for ovenfor omgivelsene. Å stadig bli konfrontert med, og å måtte forklare og unnskyldte sin sivilstatus, er noe av det single finner mest ubehagelig.

## **6.4 Oppsummering**

Jeg vil nå forsøke å summere opp de viktigste funnene jeg har gjort i den foregående analysen for å svare på problemstillingen min. Den lyder som følger:

*Hvordan utformer single kvinner og menn sin identitet og livsstil i en storbykontekst?*

For å kunne svare på denne problemstillingen, har jeg forsøkt å forholde meg til modellen jeg presenterte på side 10. I den foregående analysen har jeg forsøkt å vise hvilken betydning de avhengige variablene, altså strukturelle forhold, livsløpsfaktorer og situasjonelle forhold, har for utformingen av livsstil og identitet blant single. Jeg har støttet meg til tidligere forskning på samme tema, samt supplert mine egne data med statistikk fra Statistisk Sentralbyrå. For å kunne forklare og forstå livsstil og identitet har Giddens (1991) perspektiver vært sentrale. Slik jeg har forstått Giddens, er livsstil et moderne begrep som handler om en persons valg

blant et mangfold av valgmuligheter. Giddens hevder at valgene en person gjør i løpet av en dag, er beslutninger som ikke bare dreier seg om hvordan man handler, men også om hvordan man vil være å fremstå for omgivelsene. Jeg tolker dette som at livsstil og identitet henger tett sammen: En person tar sine beslutninger på grunnlag av hvem hun eller han ønsker å være. Videre sier Giddens at livsstil blir stadig viktigere i konstruksjonen av selvidentitet og daglig aktivitet.

#### **6.4.1 Betydningen av kjønn og sosioøkonomisk status**

For å kunne svare på hvilken betydning kjønn har for utformingen av identitet, har jeg forholdt meg til Thorsens (1998) perspektiver på konstruksjon av kjønn. Jeg har også sett betydningen av kjønn gjennom Tone Hellesunds (2003) historiske tilnærming til kvinnelig enslighet. Hellesund sier at det i vår kultur er kvinnens kapasitet til å føde barn som definerer henne som kvinne (Wittig 1992, i Hellesund 2003). Single kvinner opplever ofte å bli konfrontert med sin barnefrie status, og ”minnet på” om at hun ikke må vente for lenge. Mange opplever det som vanskelig å måtte forklare og forsvare at de ikke har barn, enten det er frivillig eller ikke. På grunn av at kvinnen har en biologisk ”deadline” å ta hensyn til, noe mannen ikke har, reflekterer single kvinner i større grad enn single menn over dilemmaet om å få barn eller ikke. Det kan være vanskelig for kvinnen å opprettholde troen på narrativen om hennes liv- og forklare denne for andre- på arenaer hvor hun møter tvil og liten forståelse for sin livsform.

Til tross for den single kvinnens ”statustap” som barnløs, viser mine intervjuer at hun mestrer relasjonsbygging bedre enn den single mannen. Mine mannlige informanter oppgir at de synes det er vanskelig å opprettholde gode sosiale relasjoner. Når vennene finner seg partnere, mister de kontakten med dem. De har også større vanskeligheter med å danne nye vennsksapsrelasjoner. De kvinnelige informantene mine har derimot gode sosiale relasjoner som har vært stabile over mange år, og noen har nære venner de har kjent nesten hele livet. Dette styrker Stein (1976) sine påstander om at kvinnelige vennsksapsbånd både er sterkere og langt mer stabile enn vennskap mellom menn.

I Levekårsundersøkelsen for aleneboende (Mørk 2006) kommer det frem at mennesker som bor alene har mer uheldige levevaner enn de som bor sammen med andre. Konsekvensen av



dette er dårlig fysisk og psykisk helse (ibid). Mine informanter kjenner seg ikke igjen i disse beskrivelsene; alle er opptatt av en sunn livsstil, hvor trening inngår som en viktig del av hverdagen. De oppfatter seg selv som aktive mennesker med god helse. Da mine informanter generelt har god utdanning eller høystatusyrker, mener jeg en forklaring kan være at undersøkelser har vist at personer med høy utdanning generelt har bedre helse enn dem med lav utdanning. Høyt utdannede har også ofte høy inntekt, noe som gir større handlefrihet til å velge en sunnere livsstil (Mørk 2006, Tønnesen 2002). De som har høy inntekt og klarer seg godt økonomisk, har også større muligheter for sosial utfoldelse. Dette ser jeg igjen hos mine informanter. På grunnlag av mitt datamateriale og disse dataene fra Statistisk Sentralbyrå, ser det ut til at høy sosioøkonomisk status påvirker livsstilsvalg i positiv retning for single. Flere av mine informanter er svært engasjerte i jobb, de omtaler jobben sin med stolthet og bruker mye tid på arbeidsrelaterte oppgaver. Identiteten er knyttet til yrke, og sivilstatus kommer derfor i skyggen av denne. Det ser ut som at å lykkes i arbeidslivet kan kompensere for manglende mestringsfølelse på andre områder i livet. Økonomisk uavhengighet styrker selvfølelsen og gir en følelse av verdighet. Jeg må likevel være forsiktig med å konkludere med betydningen av sosioøkonomisk status, da mine egne data ikke sier noe om single med lav sosioøkonomisk status.

#### **6.4.2 Betydningen av livsfaser og flytting til Oslo**

De ulike livsfasene bærer med seg ulike utfordringer i forhold til både identitet og livsstil. I tyve- og trettiårene befinner de fleste single seg i en slags mellomfase, hvor de lever som single, men med døra på gløtt for en potensiell partner. Når vennene etablerer seg med partnere og barn, føler mange single seg ekskludert. Denne fasen oppleves ofte som tung og vanskelig. For mange blir det en søkende tid, hvor de aktivt leter etter andre mennesker som de kan identifisere seg med. Noen har også forhold av kortere varighet, mens andre forblir single. Etter hvert som de blir eldre og singelstatusen blir langvarig, utvikler de fleste en klarere singelidentitet. De tilpasser seg det livet de har. Identitet er, slik jeg forstår Giddens (1991), et slags prosjekt som vi hele tiden vurderer og arbeider med, og tilpasningen til en tydeligere singelidentitet er et resultat av denne vurderingen. For noen har negativ erfaring med parforhold og familieopplevelse bidratt til at de har distansert seg fra parforholdet.

Mine informanter er alle innflyttere til Oslo, og har bodd der lenge. Storbyens mangfold av livsstiler og valgmuligheter bidrar til å normalisere singellivet, i motsetning til på hjemstedet, hvor mange føler at de ikke "passer inn" i mønsteret. Flere av informantene har en oppfatning

om at "alle" på hjemstedet er etablert med familie. I Oslo er det mye lettere å finne venner som er i samme livssituasjon og som har de samme interessene. Oslo fremstår som moderne og åpen for et mangfold av kulturer og livsstiler. Dette gir større rom for å velge alternative livsformer enn det etablerte parforholdet.

### **6.4.3 Betydningen av tilbakemeldinger fra familie, venner og omgivelser**

Idealet om den romantiske kjærligheten og kjernefamilien står fortsatt sterkt på mange områder i samfunnet. Single opplever ofte å bli konfrontert med sin sivilstatus, samt at denne ofte blir et samtaletema. Familiesammenkomster fremstår som den vanskeligste arenaen for diskusjoner omkring mine informanternes sivilstatus. Flere opplever at de ikke får forståelse for hvorfor de ikke har funnet seg en partner, og at samme hva som er årsaken til dette, er det ikke mulig å forklare eller forsvare det. Det er familien som har de største forventningene, og som også gir uttrykk for dette. Fra venner uttrykkes forventningene i størst grad når disse etablerer seg, både verbalt gjennom stadige spørsmål om de har møtt noen, og gjennom en ekskluderende atferd. De fleste løser dette ved å danne nye relasjoner med andre single, og får forståelse og støtte for sin livsform gjennom dem. Arbeidslivet er for de fleste single den arenaen som er mest uproblematisk. Her blir det sjelden fokus på sivilstatus, nesten ingen har opplevd forventninger og press om ekstra fleksibilitet fordi de er single. Mange omtaler jobben med stolthet og entusiasme, noe jeg tolker som at arbeidslivet er en arena hvor de føler at de lykkes.

Selv om nesten alle mine informanter er åpne for parforhold om "den rette" skulle dukke opp, vil ingen gå aktivt til verks for å finne en partner. De ønsker heller ikke at andre skal arrangere slike møter for dem. De vil ikke gjøre dette ønsket synlig for andre, da de er redd for hva andre skal tenke om dem. Jeg ser frykten for hva andre tenker i sammenheng med at det eksisterer en oppfatning om at de som er ufrivillig single er mislykket på en eller annen måte (Eilenberger 1997). Dette styrker Hellesund (2003) sin påstand om at både single og ikke-single henter sine idealer om samliv fra en romantisert og mystifisert fortid, og at de også henter sine skremmebilder om det å være varig enslig fra ulike perioder i vår fortid. Assosiasjoner som evig filletante og beinhard, skrapa førtiåring, er en del av våre kulturelle forestillinger om det å leve permanent utenfor et parforhold, samt om hva som skaper tilhørighet og lykke, hva som er vellykket og mislykket, normalt og unormalt. Disse kulturelle forestillingene er utviklet og har endret seg over tid, og bærer med seg viktige budskap om hvordan vi i vår kultur mener at et voksenliv bør være (ibid).

## 7. Avslutning

I min tilnærming til singles identitet og livsstil har Giddens` (1991) perspektiver vært sentrale. Giddens forstår identitet som sosialt konstruert, altså noe hvert enkelt individ skaper gjennom en refleksiv bevissthet i forhold til hvem en er og ønsker å være. Selvet blir et refleksivt prosjekt som tydeliggjøres gjennom livsstil og rutiniserte handlinger. Individet må kunne se seg selv utenfra og betrakte egne handlinger, egen tenkning og egne relasjoner. Slik jeg forstår Giddens blir livsstilen en slags innpakning, en materiell form som hvert individs selvfortelling blir tydelig gjennom. Senmodernitetens raske skiftninger fører til at identitet blir et spørsmål om livsstil, og spørsmålet om hvordan vi skal leve må vurderes på nytt hver eneste dag. En persons livsstil og identitet er altså nært knyttet sammen. I kapittel 3.1.1 stiller jeg spørsmål ved om singelliv er uttrykk for en livsstil som preges av bestemte mønster. For å kunne redegjøre for dette presenterte jeg en hypotetisk kategorisering av livsstilstyper, hvor jeg skilte mellom en innadvendt, en utadvendt og en intimitetsorientert livsstilstype. I mitt materiale finner jeg lite som tyder på at noen er utelukkende orientert mot kun en av disse tre typene. Alle informantene har elementer fra hver av disse, og hvilken som blir mest vektlagt varierer ut fra hvilket handlingsmiljø de befinner seg i. På hverdagene er de fleste engasjert i jobb, noen langt utover vanlig arbeidstid. I helger og ferier foretrekker de fleste å være sammen med venner. De reiser på utenlandsturer, hytteturer, fjellturer eller møtes til sosiale aktiviteter i byen. Giddens (1991) kaller dette livsstilsektorer, det er et utsnitt i tid og rom i forhold til en persons overordnede aktiviteter, hvor en person følger og igangsetter et relativt ensartet og strukturert sett av praksiser (ibid:103). Som vist her utgjør helg og hverdag ulike livsstilsektorer.

I kapittel 3.1.2 viser jeg noen kategorier for hvordan jeg har tenkt at single forholder seg til sin singelstatus. Jeg skiller blant annet mellom de som er komfortable med å være single, og de som ikke er det. Tanken var at det kunne være nyttig å se på hvem som ønsker å inngå i et fellesskap med andre single og hvem som distanserte seg fra slike grupper. Det jeg har sett i mitt materiale er at alle informantene ønsker å inngå i slike fellesskap og at sosiale relasjoner til andre single fremheves som svært viktig. Innad i et slikt fellesskap blir singelstatusen sentral, mens i andre fellesskap hvor de single inngår blir sivilstatus nedtonet og ubetydelig. Eksempelvis er singelstatusen uviktig i jobbsammenheng. De ulike identitetene aktiviseres i forskjellige situasjoner. Jeg fant ikke finne et klart skille mellom de som er komfortable med sivilstatus og de som ikke er det. Slik jeg forstår Giddens (1991) mener han at individet endrer på sin identitet avhengig av hvilken sammenheng det inngår i. Eksempelvis er de fleste

komfortable blant nære venner, mens de opplever fokus på deres sivilstatus som ubehagelig når de er sammen med folk de ikke kjenner så godt.

Den siste kategorien jeg skisserte, var single som oppfatter singelstatusen som en midlertidig fase. I mitt materiale var det få, eller ingen som ser på singelstatusen som permanent på den måten at de bevisst tar et valg om å forbli singel. De vektlegger de positive sidene ved singellivet, men holder samtidig døren åpen for andre alternativer. Dersom det ikke dukker opp noen bedre alternativer og singelstatusen blir langvarig, tilpasser den single seg til det livet han eller hun har, og utvikler en tydeligere singelidentitet.

For å samle trådene, vil jeg foreta en kort gjennomgang av de strukturelle, de situasjonelle og de livsløpsbaserte faktorene, og betydningen av disse for livsstil og identitetsutforming blant mine informanter. De strukturelle faktorene som har vært i fokus i denne oppgaven, gjelder hovedsakelig sosioøkonomiske forhold og kjønnsmessige aspekt. Kulturelle oppfatninger i dualismen ”peppermø” versus ”ungkar og spellemann” har gjort det interessant å se på kjønn som en strukturell faktor i forhold til problematikken i denne oppgaven. Dette har jeg blant annet sett når det gjelder håndtering av kvinners barnløshet, samt at kvinner er flinkere til relasjonsbygging enn menn (kap.6.1.1-2). Sosioøkonomiske forhold er relevante, sett i lys av at arbeidet oppleves som viktig for alle mine informanter, både som en identifiseringsmarkør og som en sosial arena. I tillegg mangler de det sikkerhetsnettet som man tenker at gifte har, og de er derfor helt avhengig av inntekten jobben gir.

Livsløpsfaktorer har vært sentrale i betydningen at perioder av livet til informantene har vært vanskeligere enn andre. De som har opplevd at statusen som singel blir langvarig har utviklet en sterkere singelidentitet. Det å flytte til storbyen er relevant i denne sammenhengen, fordi informantene identifiserer seg sterkt med andre single i hovedstaden, i kontrast til de få alternativene til livsformer som de subjektivt erfarer på hjemstedene ved besøk dit.

Når det gjelder situasjonelle faktorer, dreier det seg i hovedsak om tilbakemeldinger fra omgangskrets, venner, familie og relasjoner i arbeidslivet. Her kommer det frem at arenaer som familiesammenkomster oppleves som vanskelig for informantene, da de møter en forventning om etablering innenfor familienormen. Dette gjelder uavhengig av hvilken livsfase de befinner seg i. Blant venner oppleves det ekskluderende når venner får seg en partner, fordi også på denne arenaen er sosiale relasjoner knyttet til paraktiviteter og tosomhet. Dette fører til at sosiale bånd med andre single blir mer vektlagt. I

arbeidslivskontekster oppleves singelstatusen som minst ”problematisk”; heller som en fordel, all den tid informantene oppgir å stå friere til å yte mer på jobben fordi de har færre forpliktelser i hjemmet. Når det gjelder kommersielle aktører, slik som nettsider hvor tjenester som møtesteder for single tilbys, har jeg sett at samtlige av informantene er forutinntatte. De har fordommer mot bruken av slike tjenester, noe jeg antar grunner i et ønske om å ikke fremheve seg som singel, men heller å utstråle tilfredshet over den livsformen de har ”valgt”. Samtidig er flesteparten åpne for alternative livsformer. Jeg vil nok en gang gjøre oppmerksom på at mine informanter tilhører den kategorien single som har høy sosioøkonomisk status. Om det empiriske materialet i denne avhandlingen hadde vært basert på intervjuer av single med lav sosioøkonomisk status, ville jeg kanskje fått andre svar enn hva som er tilfelle i denne avhandlingen. Et utgangspunkt for videre forskning kunne være å ta for seg denne gruppen for å gjøre en komparativ analyse.

Avslutningsvis vil jeg si at det i denne avhandlingen har vært nyttig å ha en bred, tverrfaglig tilnærming til feltet. Klassisk sosiologisk og antropologisk teori har dannet en ramme for den teoretiske tilnærmingen. Historiske perspektiver på enslighet har vært nyttig for å forstå hva som ligger til grunn for de kulturelle forestillingene som eksisterer om singellivet i dag. Kvantitative statistiske data på dette forskningsfeltet har utfylt mitt eget materiale. Kvalitativ samfunnsvitenskap, som tidligere forskning på samme tema, har gitt meg noen analytiske perspektiver som jeg har jobbet videre med. I sum har disse tilnærmingene, koblet mot mine empiriske data, gitt meg en større forståelse for hvordan voksne single menneskers valg angående livsstil er konstruert, med utgangspunkt i ulike forhold som virker inn på identitet og selvforståelse.

## Litteraturliste

### Bøker

Eilenberger, Marianne (1997): *Single – om sex, penger, fordommer og makt*. Oslo: Bladkompaniet

Eriksen, Thomas Hylland (red.) (1997): *Flerkulturell forståelse*. Otta: Tano Aschehoug

Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self- Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press

Giddens, Anthony (1992): *The Transformation of Intimacy*. Cambridge: Polity Press

Goffman, Erving (1959): *The Presentation of Self in Everyday Life*. Norsk utgave (1974) Larvik: Dreyers forlag

Hansen, Marianne Nordli og Mastekaasa, Arne (2005): Utdanning, ulikhet og forandring, i Frønes og Kjølrsrød (red.): *Det norske samfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk

Hellesund, Tone (2002): *Den norske peppermø: om kulturell konstituering av kjønn og organisering av enslighet*. Dr.art., Universitetet i Bergen

Hellesund, Tone (2003) *Kapitler fra singellivets historie*. Oslo: Universitetsforlaget

Kvale, Steinar (2001): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag

Stein, Peter (1976): *Single*. New Jersey: Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs

Thagaard, Tove (2003): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget

Thorsen, Kirsten (1998): *Kjønn, livsløp og alderdom. En studie av livshistorier, selvbilder og modernitet*. Bergen: Fagbokforlaget

## Artikler

Barstad, Anders (2004): Få isolerte, men mange er plaget av ensomhet, i *Samfunnsspeilet* nr.5, 2004. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200405/04/index.html>  
Hentet: 10.03.08

Barstad, Anders (2005): Flere vennskap og stabil organisasjonsdeltaking, i *Samfunnsspeilet* nr 4, 2005. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/ssp/utg/200504/13/> Hentet 26.04.2008

Forgaard, Tanja S (2005): Flest flytter innenfor egen kommune, i *Samfunnsspeilet* nr 5, 2005. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200505/05/index.html> Hentet: 02.04.2008

Kiernan, Kathleen og Mueller, Ganka (1998): *The Divorced and Who Divorces?* Centre for Analyses and Social Exclusion. London School of Economics. Tilgjengelig fra: <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/case/cp/Paper7.pdf> Hentet: 14.03.2008

Kristiansen, Jan Erik (2004): *Tiden går – aldersforskjellen består?* Tilgjengelig fra: [http://www.ssb.no/magasinet/slik\\_lever\\_vi/art-2004-08-31-01.html](http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2004-08-31-01.html) Hentet: 22.04.2008

Lappegård, Trude (2001): Fruktbarhet og familiepolitikk, i *Samfunnsspeilet* nr.6, 2001. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200106/03/index.html>  
Hentet: 14.04.2008

Noack, Turid og Seierstad Ane (2003): *Heller jeg enn vi?* Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200303/03/index.html> Hentet: 15.04.2008

Paulsgaard, Gry (2006): Identitetskonstruksjoner – hvor langt rekker de?, i *Tidsskrift for ungdomsforskning* nr 1, 2006. Tilgjengelig fra: <http://www.ungdomsforskning.no>  
Hentet: 12.04.2008

Prieur, Annick (2002): Frihet til å forme seg selv? En diskusjon av konstruktivistiske perspektiver på identitet, etnisitet og kjønn, i *Kontur* nr 6. 2002. Tilgjengelig fra: [http://www.hum.au.dk/cek/kontur/pdf/kontur\\_06/annich\\_prieur.pdf](http://www.hum.au.dk/cek/kontur/pdf/kontur_06/annich_prieur.pdf) Hentet: 20.04.2008

Sommervoll, Dag Einar (2004) *Slutt på billige boliger i Oslo? OBOS-leiligheters prisutvikling 1991-2002*. Tilgjengelig fra:  
[http://www.ssb.no/emner/08/02/30/notat\\_200450/notat\\_200450.pdf](http://www.ssb.no/emner/08/02/30/notat_200450/notat_200450.pdf) Hentet: 14.03.2008

Statistisk Sentralbyrå (2003): *Færre med lav inntekt over tid*. Tilgjengelig fra:  
[http://www.ssb.no/magasinet/slik\\_lever\\_vi/art-2003-10-08-01.html](http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2003-10-08-01.html) Hentet 15.04.2008.

Statistisk Sentralbyrå (2007): *Flere bor alene*. Tilgjengelig fra:  
<http://www.ssb.no/vis/emner/02/01/20/familie/main.html> Hentet: 24.04.2008

Svendsen, Lars Fr. H. (2006): ARBEID – til velsignelse eller forbannelse? *ISCO Group Communication ISCO group IIC Partners*, nr 1/2006. Tilgjengelig fra:  
<http://www.iscogroup.no/Kunder/Isco/Isco.nsf/f5679cacc1419e81c1256a00002cec36/7f7556dcf7837e29c125713b00523c86!OpenDocument> Hentet: 29.04.2008

Thuen, Frode (2007): *Lykkelig alene*. Tilgjengelig fra:  
<http://www.aftenposten.no/amagasinet/article2093466.ece> Hentet: 20.04.2008

Tønnesen, Linda (2000): *Økt valgfrihet skaper nye tapere*. Tilgjengelig fra:  
[http://www.ssb.no/magasinet/slik\\_lever\\_vi/art-2000-12-22-01.html](http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2000-12-22-01.html) Hentet: 14.04.2008

Tønnesen, Linda (2002): *Bedre helse blant høyt utdannede*. Tilgjengelig fra:  
[http://www.ssb.no/magasinet/slik\\_lever\\_vi/art-2002-03-26-01.html](http://www.ssb.no/magasinet/slik_lever_vi/art-2002-03-26-01.html) Hentet: 28.04.2008

Vaage, Odd Frank (2003): Små sosiale skiller i barn og unges mediebruk, i *Samfunnsspeilet* nr.6, 2003. Tilgjengelig fra: <http://www.ssb.no/samfunnsspeilet/utg/200306/05/index.html>  
Hentet: 28.04.2008

Wiborg, Agnete (2004): *Er distriktsungdom blitt urbane? Medienes betydning for bostedspreferanser og bostedsvalg*. Notat basert på forfatterens dr.gradsavhandling ”En ambivalent reise i et flertydig landskap - unge fra distriktene i høyere utdanning”.

Tilgjengelig fra:  
[http://www.regjeringen.no/Upload/KRD/Vedlegg/REGA/distriktskommisjonen/3\\_Wiborg\\_.pdf](http://www.regjeringen.no/Upload/KRD/Vedlegg/REGA/distriktskommisjonen/3_Wiborg_.pdf) Hentet 28.04.2008



## Annet

Mørk, Eiliv (red.) 2006: *Aleneboendes levekår*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

NOU 2008:3 *Sett under ett - Ny struktur i høyere utdanning*, Kunnskapsdepartementet (kap. 4). Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/NOUer/2008/NOU-2008-3.html?id=497182> Hentet: 17.04.2008

Ramm, J., Jensen, A. og Borgan, J.K. (2006): Helse og levevaner, uførhet og dødelighet, i Mørk, Eiliv (red.) *Aleneboendes levekår*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.

Rønning, Elisabeth (2006): Sosial kontakt, i Mørk, Eiliv (red.) *Aleneboendes levekår*. Oslo. Statistisk Sentralbyrå.

”Singellivet går på helsa løs”, Dagbladet 03.november 2007

”Singel og mobbeoffer”, Din Side 03. januar 2008. Tilgjengelig fra: <http://www.dinside.no/php/art.php?id=501806> Hentet: 19.02.2008

## **Pensumliste**

Giddens, Anthony (1991): *Modernity and Self- Identity. Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge. Polity Press **280 sider**

Eriksen, Thomas Hylland (red) (1997): *Flerkulturell forståelse*. Otta: Tano Aschehoug kap:3 **19 sider**

Hellesund, Tone (2003) *Kapitler fra singellivets historie*. Oslo. Universitetsforlaget **260 sider**

Kvale, Steinar (2001 9.opplag 2006) *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo. Gyldendal Norsk Forlag **222 sider**

Prieur, Annick 2002. Frihet til å forme seg selv? En diskusjon av konstruktivistiske perspektiver på identitet, etnisitet og kjønn. I *Kontur* nr 6. 2002 **12 sider**

Stein, Peter (1976) *Single*. New Jersey. Prentice Hall, Inc., Englewood Cliffs **134 sider**

Thoresen, Kirsten (1998) *Kjønn, livsløp og alderdom. En studie av livshistorier, selvbilder og modernitet*. Bergen. Fagbokforlaget kap: 1, 2, 7 **79 sider**

**Antall sider: 1006**